

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Alja Klopčič

**Vpliv zunanjih in notranjih dejavnikov na demokratično tranzicijo v
Demokratični republiki Kongo**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Alja Klopčič

Mentor: red. prof. dr. Mitja Žagar

**Vpliv zunanjih in notranjih dejavnikov na demokratično tranzicijo v
Demokratični republiki Kongo**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

Vpliv zunanjih in notranjih dejavnikov na demokratično tranzicijo v Demokratični republiki Kongo

Demokratična republika Kongo (DRK) je primer dolgotrajnega družbenega konflikta. Kompleksna in večdimenzionalna narava konflikta nakazuje na prepletenost številnih dejavnikov, kot so notranja nasprotja in delitve v državi ter vmešavanje sosednjih držav, ki zaradi varnostnih, političnih ali gospodarskih interesov kršijo ozemeljsko celovitost DRK. Osnovno cepitveno linijo v državi predstavlja centralizacija moči v rokah ene osebe in etnična fragmentiranost.

Magistrska naloga se osredotoča na analizo dejavnikov, ki so doprinesli k propadu dosedanjih poskusov demokratične tranzicije v DRK, kljub večkratnim prizadevanjem mednarodne skupnosti, da doseže trajnostno rešitev. Glede na preteklo zgodovino in trenutne razmere, v katerih se nahaja DRK, naloga naslavlja posledice kolonializma in umetno začrtane meje; velikost države in nesposobnost vlade, da nadzoruje ozemlje; konflikte v sosednjih državah in posledice genocida v Ruandi; medetnična nasprotja in konflikte; aktivnosti uporniških skupin z zatočišči v oddaljenih in težko dostopnih predelih DRK; neenotnost političnih strank in šibko opozicijo; boj za prevlado nad naravnimi bogastvi, ki predstavljajo tudi vir financiranja za uporniške skupine; korupcijo, šibke vladne institucije, neučinkovit pravosodni sistem in problematiko kazenske odgovornosti.

Država je v obdobju pred predsedniškimi in parlamentarnimi volitvami, ki so predvidene konec leta 2016. Kaj bo prineslo predvolilno in volilno obdobje ter ali bo aktualni predsednik Joseph Kabila poskušal spreminjati ustavo in kandidirati za tretji mandat, bo razvidno v prihodnjih mesecih. To bo vplivalo na stabilnost države in posledično tudi na regijo Velikih jezer.

Ključne besede: DRK, državljanska vojna, etnične skupine in konflikti, diktatorski režim, vpliv zunanjih dejavnikov, demokratična tranzicija

The impact of external and internal factors on the democratic transition in the Democratic Republic of Congo

The Democratic Republic of Congo (DRC) appears to be an example of a protracted social conflict. The complex and multidimensional nature of the conflict in the DRC reveals the confluence of many factors such as internal conflicts and divisions as well as interference of external actors – in violation of territorial integrity of the country – for security, political or economic reasons. The main division line in the country represents a concentration of power by one person and ethnic fragmentation.

The master thesis focuses on the analysis of factors, which have affected the viability of democratic transition in the DRC, despite the multiple efforts by the international community to find a durable solution. Bearing in mind the past and present situation of the DRC, the thesis also refers to consequences of colonialism, arbitrary borders; the country size and the inability of the government to extend its control over the whole territory; conflicts in the neighboring countries and the consequences of the genocide in Ruanda; ethnic divisions; the activities of insurgent groups with their bases in the remote areas of the DRC; disunity of political parties and weak opposition; struggle over natural resources, which represent a source for funding for the insurgent groups; weak governmental institutions, corruption, ineffective judicial system and the issue of impunity.

The country is in the pre – election period. The presidential and parliamentary elections are scheduled to occur by the end 2016. The coming months are expected to be decisive to identify the outcomes of pre – election and election period as well as to define whether the current president Joseph Kabila will attempt to amend the constitution in order to run for a third term. These events are likely to have an impact on the country's stability and, consequently, the stability of African Great Lakes region.

Key words: DRC, civil war, ethnic groups and conflicts, dictatorial regimes, impact of external factors, democratic transition

Kazalo vsebine

1	UVOD	9
2	METODOLOŠKI OKVIR	12
2.1	PREDMET IN CILJI PROUČEVANJA	12
2.2	RAZISKOVALNO VPRAŠANJE	14
2.3	METODOLOGIJA	15
2.4	TEMELJNI KONCEPTI IN POJMI	17
2.4.1	<i>Etničnost, etnična skupina, narod</i>	<i>17</i>
2.4.2	<i>Etnični konflikt.....</i>	<i>18</i>
2.4.3	<i>Gospodarji vojne</i>	<i>19</i>
3	TEORIJA EDVARDA AZARJA – DOLGOTRAJNI DRUŽBENI KONFLIKT IN AFRIŠKI KONTINENT.....	20
3.1	PREDPOGOJ ZA NASTANEK DOLGOTRAJNEGA DRUŽBENEGA KONFLIKTA	22
3.2	VZROKI ZA NASTANEK DOLGOTRAJNEGA DRUŽBENEGA KONFLIKTA	28
4	VPLIV ETNIČNEGA DEJAVNIKA NA POLITIČNO DESTABILIZACIJO V AFRIŠKIH DRUŽBAH.....	31
4.1	ETNIČNI DEJAVNIK V DEMOKRATIČNI REPUBLIKI KONGO	33
5	DEMOKRATIZACIJA IN AFRIŠKI KONTINENT	37
5.1	DEDIŠČINA KOLONIALIZMA	38
5.2	NADALJEVANJE POLITIKE KOLONIALIZMA – NOTRANJI KOLONIALIZEM	43
5.3	MOŽNI MODELI DEMOKRACIJE V ETNIČNO RAZCEPLJENIH DRUŽBAH	44
6	ŠTUDIJA PRIMERA DEMOKRATIČNE REPUBLIKE KONGO.....	47
6.1	ZGODOVINSKO OZADJE	48
6.1.1	<i>Kolonialna preteklost in zapuščina.....</i>	<i>48</i>
6.1.2	<i>Rojstvo kongovskega gibanja za demokratizacijo</i>	<i>49</i>
6.1.3	<i>Država gospodarjev vojne in diktatura Mobutu Sese Seka.....</i>	<i>53</i>
6.1.4	<i>Zametki nastanka opozicije zoper Mobutuja</i>	<i>55</i>
6.1.5	<i>Sklepne ugotovitve</i>	<i>56</i>
6.2	OBDOBJE KONGOVSkih DRŽAVLJANSKIH VOJN.....	59
6.2.1	<i>Genocid v Ruandi in prva državljanska vojna (september 1996–maj 1997).....</i>	<i>59</i>
6.2.2	<i>Druga državljanska vojna v Demokratični republiki Kongo (avgust 1998–2003)</i>	<i>62</i>
6.2.2.1	<i>Lusaški mirovni sporazum</i>	<i>66</i>
6.2.2.2	<i>Notranji kongovski dialog in poskus demokratične tranzicije</i>	<i>67</i>
6.2.3	<i>Sklepne ugotovitve</i>	<i>69</i>
6.3	VPLIV SOSEDNIJH DRŽAV NA DOLGOTRAJNI DRUŽBENI KONFLIKT	70
6.3.1	<i>Ruanda.....</i>	<i>70</i>
6.3.2	<i>Uganda</i>	<i>72</i>
6.3.3	<i>Angola</i>	<i>73</i>
6.3.4	<i>Zimbabve</i>	<i>73</i>
6.3.5	<i>Sudan in Čad</i>	<i>74</i>
6.3.6	<i>Južna Afrika.....</i>	<i>74</i>
6.3.7	<i>Organizacija Združenih narodov.....</i>	<i>76</i>

6.3.8	Sklepne ugotovitve	77
7	DEMOKRATIČNA REPUBLIKA KONGO IN POSKUSI DEMOKRATIČNE TRANZICIJE (2003–2016)	79
7.1	PARLAMENTARNE IN PREDSEDNIŠKE VOLITVE (2006)	81
7.1.1	Parlamentarne volitve	81
7.1.2	Predsedniške volitve	83
7.1.3	Vloga mednarodne skupnosti med volitvami	86
7.2	PARLAMENTARNE IN PREDSEDNIŠKE VOLITVE (2011)	87
7.3	SKLEPNE UGOTOVITVE IN DRK DANES	89
8	PROBLEMATIKA KAZENSKE ODGOVORNOSTI IN NASILJA NAD ŽENSKAMI KOT VOJNEGA OROŽJA	92
9	ANALIZA VPLIVA ZUNANJIH IN NOTRANJIH DEJAVNIKOV NA DEMOKRATIČNO TRANZICIJO V DRK	97
10	SKLEP	105
11	LITERATURA.....	110
	PRILOGA: GLOBALNI IN INKLUZIVNI SPORAZUM O TRANZICIJI V DRK.....	119

Tabele in slike:

SLIKA 1.1.: DEMOKRATIČNA REPUBLIKA KONGO IN SOSEDNJE DRŽAVE	9
TABELA 3.1: AZARJEVI PREDPOGOJI ZA NASTANEK DOLGOTRAJNEGA DRUŽBENEGA KONFLIKTA	23
TABELA 3.2: VZROKI ZA SODOBNI KONFLIKT: OKVIR	27
TABELA 5.1: PRIMERJAVA AFRIŠKIH SISTEMOV LETA 1988 IN 1999.....	42
TABELA 7.1: KOALICIJE NASTALE NA PARLAMENTARNIH VOLITVAH 30. JULIJA 2006.....	83
TABELA 7.2: REZULTATI PREDSEDNIŠKIH VOLITEV 2006	85

Seznam kratic

ADFL	Zavezništvo demokratičnih sil za osvoboditev Konga-Zaira (<i>Alliance des Forces Democratiques pour la Liberation du Congo-Zaire</i>)
ADF	Združene demokratske sile (<i>Allied Democratic Forces</i>)
ALR	Vojska za osvoboditev Ruande (<i>Army for the Liberation of Rwanda</i>)
APM	Zavezništvo za predsedniško večino (<i>Alliance for the Presidential Majority</i>)
AU	Afriška unija (<i>African Union</i>)
CEI	Neodvisna volilna komisija (<i>Commission électorale indépendante</i>)
Cerea	Afriški zbirni center (<i>Centre de regroupement africain</i>)
CNDD-FDD	Sile za obrambo demokracije (<i>National Council for the Defense of Democracy-Forces for the Defense of Democracy</i>)
CLF	Osvobodilna fronta Konga (<i>Congo Liberation Front</i>)
CLRK	Svet za upor in osvoboditev Kivu (<i>Conseil de resistance et de Liberation du Kivu</i>)
CONAKAT	Konferencija združenja plemen Katange (<i>Confédération des associations tribales du Katanga</i>)
CODECO	Koalicija kongovskih demokratov (<i>Coalition des Démocrates Congolais</i>)
DRK	Demokratska republika Kongo
EU	Evropska unija
EUFOR RD Congo	Misija EU v DR Kongo
EUEOM	Misija EU za opazovanje volitev
FAC	Kongovske oborožene sile (<i>Forces Armees Congolaises</i>)
FAR	Ruandska vojska (<i>Forces Armées Rwandaises</i>)
FAZ	Zairske oborožene sile (<i>Forces Armees Zairoeses</i>)
FIB	Sile za posredovanje (<i>Force intervention Brigade</i>)
FDLR	Demokratske sile za osvoboditev Ruande (<i>Forces démocratiques de libération du Rwanda</i>)
FLC	Fronta za osvoboditev Kongovcev (<i>Front de Liberation Congloais</i>)

FLNC	Nacionalna osvobodilna fronta Konga (<i>Front de Liberation National du Congo</i>)
FLNK	Nacionalna osvobodilna fronta Katange (<i>Front de Liberation National de Katanga</i>)
FNLA	Nacionalna osvobodilna fronta Angole (<i>Frente National de Libertacao de Angola</i>)
FPLC	Patriotske sile za osvoboditev Konga (<i>Patriotic Force for Liberation of Congo</i>)
HRW	Human Rights Watch
Interhamwe	Hutujske milice, ki so odgovorne za genocid
LRA	Gospodova uporniška vojska (<i>Lord Resistance Army</i>)
MLC	Gibanje za neodvisnost Konga (<i>Mouvement pour la Liberation du Congo</i>)
MNC	Kongovsko nacionalno gibanje (<i>Mouvement national congoloese</i>)
MONUC	Misija ZN v Kongu (<i>Mission of the United Nations in Congo</i>)
MONUSCO	Stabilizacijska misija OZN v Demokratični republiki Kongo
MPR	Ljudsko revolucionarno gibanje (<i>Mouvement Populaire de la Revulution</i>)
M23	Skupina 23. marec (<i>March 23</i>)
MKS	Mednarodno kazensko sodišče
OAU	Organizacija Afriške enotnosti (<i>Organisation for African Unity</i>)
ONUC	Operacija ZN v Kongu (<i>United Nations Operation in Congo</i>)
PALU	Stranka združenih Lumumbistov (<i>Parti Lumumbiste Unifié</i>)
PSA	Afriška stranka solidarnosti (<i>Parti solidaire africain</i>)
PPRD	Ljudska stranka za obnovo in demokracijo (<i>Parti du Peuple pour la Reconstruction et la Démocratie</i>)
RCD/Goma	Kongovsko združenje za demokracijo/Goma (<i>Rassablement Congolais pour la Democratie</i>)
RCD	Kongovsko združenje za demokracijo (<i>Rassemblement Congolais pour la Democatie</i>)
RPF	Ruandska patriotska Fronta (<i>Rwandan Patriotic Front</i>)
SACU	Južnoafriška carinska unija (<i>South African Customs Union</i>)

SADC	Skupnost za razvoj južne Afrike (<i>Sauthern African Development Community</i>)
SČP	Svet OZN za človekove pravice
SPLA	Sudanska ljudska osvobodilna vojska (<i>Sudan People's Liberation Army</i>)
SSLA	Južno sudanska osvobodilna vojska (<i>Sauthern Sudan Liberation Army</i>)
UDEMOM	Unija demokratičnih mubistov (<i>Union des démocrates mubistes</i>)
UNHCR	Visoki komisar OZN za begunce
UNFPA	Sklad Združenih narodov za populacijo (<i>United Nations Population Found</i>)
UDPF	Ugandska vojska
UDPS	Skupnost za demokracijo in socialni napredek (<i>Union pour la démocratie et le Progres Social</i>)
UREC	Unija za obnovo Konga (<i>Union pour la Reconstruction du Congo</i>)
UNITA	Nacionalna unija za popolno neodvisnost Angole (<i>National Union for the Total Independence of Angola</i>)

1 Uvod

Regija velikih jezer obsega Demokratično republiko Kongo (DRK), Ruando, Burundi, Angolo, Ugando, Zambijo, Tanzanijo in Namibijo. Vse od razglasitve neodvisnosti posameznih držav velja za nemirno in nepredvidljivo območje afriške celine. Poleg kolonialne dediščine regijo pretresajo različne napetosti in spori med sosednjimi državami, notranji konflikti, medetnični spori, nedemokratični, diktatorski in avtorski režimi, klientelizem, težave pri demokratizaciji in vzpostavljanju demokracije, šibke oblastne in državne institucije, odsotnost pravne države, grobe kršitve človekovih pravic, korupcija in navsezadnje vmešavanja zunanjih dejavnikov, ki zasledujejo svoje interese, v notranjih zadevah že tako šibkih držav.

Slika 1.1.: Demokratična republika Kongo in sosednje države

Vir: United Nations (2016)

Regionalna stabilnost podsaharske Afrike je močno odvisna od političnih razmer v DRK, tretji največji afriški državi, kjer poleg vmešavanja afriških sil (predvsem Ruande, Burundija, Ugande) povzročajo napetosti in nemire tudi razne etnične skupine, ki izvajajo nasilje nad pripadniki drugih etničnih skupin oziroma plemen. Vmešavanje sosednjih držav je v veliki meri posledica tega, da je DRK v preteklosti gostila upornike, ki so se borili proti Ugandi (LRA – *Lord Resistance Army* in ADF – *Allied Democratic Forces*), Ruandi (pripadniki hutujske milice Interahamwe) in Angoli (pripadniki UNITA – *National Union for the Total Independence of Angola*) (Weiss 2000, 6). Pri tem sosednje države svoje vmešavanje v notranje zadeve DRK opravičujejo z zaščito nacionalnih interesov in obrambo pred napadi uporniških sil, ki so v DRK iskale svoja zatočišča.

DRK je primer pluralne in razcepljene družbe, ki je od leta 1885 večkrat spremenila ime države tj. Svobodna država Kongo (1885–1908), Belgijski Kongo (1908–60), Kongo (1960–71), Zaire (1971–97) in Demokratična republika Kongo (1997–). Vse od razglasitve neodvisnosti državo pretresajo notranja nesoglasja in napetosti med političnimi elitami in voditelji, kot so Patrice Lumumba, Moise Tshombe, Joseph-Désiré Mobutu, Laurent Kabila, Joseph Kabila itd. Osnovno cepitveno linijo v državi predstavlja centralizacija moči in oblasti v rokah ene osebe in njegovega političnega bloka ter etnična fragmentiranost. Nekdanji gospodar vojne Mobutu Sese Seko je leta 1990 sicer nameraval oblikovati večstrankarski sistem, razpisati demokratične volitve in oblikovati novo ustavo, vendar omenjeni paket reform zaradi težavne notranjepolitične situacije v obdobju Mobutujeve diktature nikoli ni bil uresničen. Namesto tega, se je položaj v takratnem Zairu še zaostil.

Vodja uporniškega gibanja ADFL (*Alliance des Forces Democratuques pour la Liberation du Congo-Zaïre* – Zveza demokratičnih sil za osvoboditev Konga – Zaira) Laurent Kabila je leta 1997 ob pomoči Ruande izvedel državni udar in prevzel oblast v državi (Weiss, 2000). Tudi njegova vladavina ni vodila v decentralizacijo oblasti. Kabila se je razglasil za predsednika države, utrdil oblast v rokah najožjih sodelavcev, zatrl opozicijske aktivnosti in preimenoval državo v Demokratično republiko Kongo.

Lusaški sporazum iz leta 1999, katerega namen je bil oblikovanje prehodne vlade in izvedba demokratičnih volitev, je do atentata na Kabilo ostal na mrtvi točki. Laurenta Kabilo je nasledil sin Joseph Kabila, ki je v pogajanjih oktobra 2002 dosegel umik ruandskih sil iz vzhodnega dela Konga. Pogajanja z vodji upornikov v Adis Abebi (oktober 2001) in v Pretoriji (oktober 2002), so julija 2003 omogočila oblikovanje prehodne vlade, v kateri so sodelovali predstavniki nekdanje vlade, uporniški skupin in opozicije (Goldfaden, 2011). V letu 2003 je bila sprejeta nova prehodna ustava, oblikovan je bil prehodni parlament, medtem ko so prve demokratične predsedniške in parlamentarne volitve po 46. letih, potekale leta 2006.

Po volitvah so Kabila in njegovi zavezniki prevladovali v političnem prostoru, ki so ga navkljub večstrankarskemu sistemu, zaznamovali notranja razklanost, šibka vlada, močni in protislovni interesi afriških in drugih sil. Leta 2011 je Kabila ponovno zmagal na volitvah, ki so jih poleg nasilja spremljale številne nepravilnosti, na katere so opozarjali tudi mednarodni opazovalci kot, sta Evropska unija, Carterjev center itd. (Shepherd 2014, 5). Ob tem so velik problem predstavljali velikost države, slabe varnostne razmere in težko dostopni ter oddaljeni predeli, kjer je bilo še posebej težavno spremljati potek in izvedbo volitev.

DRK je primer dolgotrajnega družbenega konflikta, ki izhaja iz notranjih nasprotij in delitev v državi, šibkih političnih institucij, neuveljavljene vladavine prava ter interesov sosednjih držav in drugih zunanjih dejavnikov, ki se vmešujejo v notranje zadeve DRK, bodisi zaradi političnih, varnostnih ali gospodarskih interesov. Pri tem velja posebej izpostaviti boj za prevlado nad izkoriščanjem naravnih bogastev. Glede na notranjo nestabilnost države, ki jo pretresajo številni zgoraj omenjeni problemi, se postavlja vprašanje, kaj bodo prinesle naslednje predsedniške volitve, ki so predvidene konec leta 2016 ter v kolikšni meri bodo prispevale k demokratični tranziciji. Vprašljiva je tudi pravočasnost volitev in morebitna ponovna kandidatura Kabile, kar bi bilo v nasprotju z ustavo, ki dopušča dva zaporedna predsedniška mandata (Shepherd 2014, 7). Proces demokratizacije, ki se je začel leta 2006 z večstrankarskimi volitvami in do sedaj ni

prinesel pričakovanih rezultatov, bo postavljen pred veliko preizkušnjo. Njegova uspešnost pa bo ključna za stabilnost in prihodnost države.

2 Metodološki okvir

2.1 Predmet in cilji proučevanja

Predmet naloge je študija primera in analiza dejavnikov, zaradi katerih so propadli dosednji poskusi in načrti demokratizacije v DRK. Predmet raziskave je relevanten zaradi dejstva, da DRK predstavlja primer dolgotrajnega, kompleksnega in večdimenzionalnega konflikta, katerega navkljub dolgoletnim in večkratnim poskusom, pri katerih je bila ključna vloga mednarodne skupnosti, do sedaj ni bilo možno rešiti. Z vidika družboslovnega raziskovanja gre za aktualen in zanimiv primer študije dolgotrajnega družbenega konflikta na primeru afriške države, ki kaže na prepletenost večdimenzionalnih vzrokov za konflikt, ki spodbujajo poskuse upravljanja in razreševanja konfliktov ter demokratizacije. Del pozornosti bom namenila tudi problematiki zelo razširjenega spolnega nasilja nad ženskami v konfliktih, ki prav tako spodbuja prizadevanja za vzpostavitev pravne države.

Cilj magistrske naloge je raziskati, kakšne možnosti ima tako velika država ob številnih razdiralnih silah (medetnični in medplemenski spori, korupcija, organiziran kriminal, boj za naravna bogastva, vmešavanje zunanjih interesov, grobe kršitve človekovih pravic, problematika kazenske odgovornosti za storjene zločine itd.) za politično stabilizacijo države in zakaj proces demokratizacije v zadnjih desetih letih ni bil uspešen. Modeli demokracije, značilni za razviti svet, so namreč težko prenosljivi v države tretjega sveta, ki ga vse od dekolonizacije dalje pretresajo notranji spori in napetosti.

Glede na številne dejavnike, ki vplivajo na dolgoletno destabilizacijo DRK, bom na podlagi primera DRK iskala vzporednice s teorijo Edwarda Azarja o dolgotrajnem

družbenem konfliktu, ki je značilen za države tretjega sveta. Hkrati pa se zdi, da kompleksnost konflikta v DRK že presega teoretski okvir dolgotrajnega družbenega konflikta. Avtor teorije Azar (v Miall in drugi 2011, 100–104; Azar 1986) ugotavlja, da k dolgotrajnemu družbenemu konfliktu prispevajo štiri ključni elementi, tj. etnična raznolikost in nasprotja med skupinami, človeške potrebe in nizka stopnja človeškega razvoja, vladanje in stopnja politične represije in mednarodne povezave. Svojo teorijo je v 70. in 80. letih 20. stoletja v veliki meri proučeval na primeru držav tretjega sveta, za katere so značilni hitra rast prebivalstva, omejeni viri preživetja, šibka osrednja oblast, na katero vpliva kolonialna preteklost, in mehanizmi politične represije (Azar 1986, 28–39). Glede na to, da Azar obravnava konflikte do svoje smrti leta 1991, njegova teorija ne analizira regionalne dimenzije, ki pa je pomembna za primer DRK. V tem delu, ga dopolnijo Ramsbotham, Woodhouse in Miall (2011, 111), ki menijo, da bi se zadnjo komponento Azarjeve teorije dolgotrajnega družbenega konflikta, tj. mednarodne povezave, lahko razumelo tudi v kontekstu mednarodne in regionalne ravni. Slednja je še posebej pomembna pri analizi konfliktov v Afriki po letu 1990. Ob pomoči Azarjeve teorije bom analizirala dejavnike, ki so spodbujali dosedanje poskuse demokratizacije. Pri tem si lahko pomagam z modificiranim pet stopenjskim modelom, ki ga v svoji knjigi *Contemporary Conflict Resolution* predstavljajo Ramsbotham, Woodhouse in Miall in analizira različne ravni konflikta tj. globalno, regionalno, nacionalno raven (vključuje socialni, ekonomski in politični sektor¹), stranke v sporu in njihovo dinamiko ter vlogo elit (prav tam).

Poleg zgoraj omenjenih dejavnikov bom izpostavila tudi pomen etničnega dejavnika v konfliktu. DRK je namreč domovina več kot 157 različnim etničnim skupinam. Donald W. Horowitz (2000, 166–200), ki je proučeval etnične skupine v konfliktih, meni, da etnična nasprotja v veliki meri izhajajo iz delitve na razvite in nerazvite skupine. Prav te delitve so v DRK povzročile medetnična obračunavanja (npr. tradicionalni razkroj med pripadniki plemen Hema in Lendu na območju regije Ituru, spopadi na območju ene najbogatejših regij Katange, itd.). Kot meni Horowitz, so razlike med omenjenimi skupinami nastale skozi kolonialno obdobje zaradi različnega odnosa kolonialnih

¹Glej tabelo 3.2.

gospodarjev in možnosti, ki so bile na razpolago različnim skupinam (življenjski prostor, možnost migracij, dostop do izobraževanja, zdravstvenih storitev, zaposlitvene možnosti itd). Nezadovoljstvo z nesorazmerno porazdelitvijo privilegijev, virov in moči med različnimi etničnimi skupinami je marsikje v državi povzročilo pojav nacionalizma, tribalizma in frakcijskih bojov. Ti so povzročali napetosti in celo prerasli v nasilna obračunavanja.

V nadaljevanju bom poskušala, dokazati, da neurejeni (in pogosto konfliktni) odnosi med etnični skupinami ovirajo že tako težavno politično konsolidacijo, ki jo poleg teh in že omenjenih vplivov zunanjih dejavnikov ovirajo še neenotna opozicija, šibka civilna družba, nestabilna ekonomija, nejasna meja med vladajočo elito in državo, vprašanje etnične mobilizacije, sestava vojske, nizka stopnja politične kulture, težnje po spremembi režima in odcepitvene težnje. Avtorji, ki pišejo o strategijah za preprečevanje, upravljanje in razreševanje konfliktov, ponujajo različne pristope in možne demokratične modele, s katerimi bi se bilo moč izogniti konfliktu v pluralnih družbah, kjer obstajajo močna etnična nasprotja. Med avtorje, ki so se vsak iz svojega gledišča ukvarjali bodisi z upravljanjem in razreševanjem konfliktov ali z vprašanjem demokratične tranzicije v državah, kjer obstajajo dolgotrajni družbeni konflikti, gre uvrstiti Donalda W. Horowitza, Arenda Lijpharta, Erica A. Nordlingerja, Arthurja Lewisa, Juana Linza, Alfreda Stephana, Samuela Huntingtona itd. Razmišljanja slednjih bom uporabila kot teoretski ovir, v katerega bom umestila primer Demokratične republike Kongo.

2.2 Raziskovalno vprašanje

Na podlagi proučevane literature bom v magistrski nalogi raziskala dejavnike in razloge, ki so do sedaj prispevali k neuspehu demokratične tranzicije v DRK ter jih umestila v teoretski okvir Edwarda Azarja, ki je proučeval dolgotrajni družbeni konflikt.

Raziskovalno vprašanje magistrske naloge je: *Zakaj so propadli vsi dosednji poskusi demokratične tranzicije v Demokratični republiki Kongo in kateri so glavni razlogi za neuspeh?*

Izhajala bom iz hipoteze, da DRK predstavlja primer dolgotrajnega družbenega konflikta, kjer notranja nasprotja, boj za naravne vire, šibke politične institucije, odsotnost pravne države, grobe kršitve človekovih pravic ter vmešavanje zunanjih sil, preprečujejo uspešno demokratizacijo in politično konsolidacijo države. Vlada zaradi velikosti države ni v stanju, da nadzira celotno ozemlje, ki postaja lahek plen za razne uporniške skupine, ki iščejo zatočišča v oddaljenih in težko dostopnih predelih v državi. Pri tem se bom dotaknila tudi problematike kazenske odgovornosti za ravnanja v miru in vojni, vključno s kazensko odgovornostjo za posilstva, ki jih kot vojno orožje uporabljajo posamezne strani, vpletene v oborožene konflikte. Tovrstni zločini in zlasti njihovo neuspešno preganjanje in kaznovanje nakazujejo na neuspeh sodstva in vzpostavitve pravne države ter tako spodkopavajo družbeni položaj žensk in njihov pomemben doprinos v procesih odločanja in vzpostavljanja miru.

2.3 Metodologija

Magistrsko delo je primer kvalitativnega primerjalno – zgodovinskega raziskovanja v obliki študije primera, kjer ne gre za neposredno terensko raziskovanje, temveč analizo primarnih in sekundarnih virov.

Uporabila bom naslednje metode:

- metodo proučevanja primarnih virov (izjave, resolucije, poročila OZN) in sekundarnih virov, kot so študije, knjige in članki;
- metodo zgodovinske analize na podlagi študije primera v kateri bom predstavila ozadje in vzroke za nastanek konflikta;
- metodo analize študije primera kjer bom raziskovalni problem postavila v teoretski okvir. Kot ugotavljajo Burnham, Gilland Lutz, Grant, Layton-Henry (2008, 63–64) je

metoda študije primera široko uporabljena v družboslovnih vedah, saj omogoča, da se raziskovalec osredotoči na določene pojave in jih proučuje skozi daljše časovno obdobje, pri čemer je pogosto uporabljena skupaj z zgodovinsko metodo.

Magistrska naloga je sestavljena iz dveh delov, tj. teoretičnega dela, v katerem bom proučevala dolgotrajni družbeni konflikt, in empiričnega dela, v katerem bom analizirala študijo primera. V drugem poglavju bom predstavila metodologijo in opisala temeljne pojme, ki so relevantni za proučevanje teme magistrskega dela in predstavljajo pomemben sestavni del teoretskih pristopov (Toš in Fink 1997, 4). V tretjem, četrtem in petem poglavju bom predstavila teoretski okvir za proučevanje dolgotrajnega družbenega konflikta in analizirala glavne vzroke za dolgotrajni družbeni konflikt, ki jih lahko najdemo na primeru DRK.

V naslednjih poglavjih bom na podlagi študije primera uporabila deskriptivno metodo za analizo razmer v DRK in zgodovinsko metodo, s katero bom raziskovala tendence v zgodovinskem razvoju dolgotrajnega družbenega konflikta v DRK, možnosti za njegovo rešitev in razloge, ki ovirajo proces demokratične tranzicije v državi. Robert K. Yin (1994, 13) definira študijo primera kot »empirično vprašanje, ki poglobljeno proučuje sodobni fenomen znotraj njegovega realnega konteksta, posebej kadar niso jasne meje med fenomenom in kontekstom«. Yin (prav tam) meni, da »študija primera kot raziskovalna strategija vsebuje celovito metodo in /.../ specifične pristope k zbiranju in analizi podatkov«. Kot opozarja Ragin (1994, 102), je pri študiji primera potrebno posvetiti velik del pozornosti zbiranju podatkov. Pri tem morajo vsi podatki ustrezati načrtu in opredelitvi študije primera.

Osnovni pristop v nalogi bo analiza politične situacije v DRK, ki bo zajemala obdobje prve (1996–1997) in druge državljanske vojne (1998–2003) ter poskus demokratizacije, ki se je začel po letu 2006 in do sedaj ni prinesel pričakovanih rezultatov. Pri tem je pomembno tudi poznavanje zgodovinskega ozadja, ki sega v čas kolonializma. Gre za večdimenzionalni in kompleksni primer, kjer prevladujejo različni interesi. Pri tem bom analizirala tako notranje dejavnike kot tudi vpliv zunanjih interesov. V zaključkih, do

katerih bom prišla na podlagi analize vpliva zunanjih sil in notranjih dejavnikov, pa bom ocenila možnosti za izhod iz dolgotrajne krize in postopen prehod v pluralno demokracijo. Pri analizi študije primera Demokratične republike Kongo pričakujem potrditev hipoteze, na katero bom podala odgovor v sklepnem delu naloge.

2.4 Temeljni koncepti in pojmi

2.4.1 Etničnost, etnična skupina, narod

Avtorji različno definirajo pomen etničnosti, etnične skupine ali naroda, čeprav izhajajo iz podobnih predpostavk, odvisno od področij družboslovnega raziskovanja. Na primer, James Kellas (1998, 5) opredeljuje etnično skupino kot skupino, ki se od naroda razlikuje po tem, da je »/.../ številčno manjša, povezujejo jo skupni predniki in je v človeški zgodovini bolj razširjena«. Narod je opredelil kot skupino ljudi s skupno zgodovino, kulturo in predniki (Kellas 1998, 3). Za razliko od etničnih skupin so bolj »/.../ vključujoči ter so kulturno ali politično definirani,« medtem ko so etnične skupine bolj izključujoče in jih povezujejo prirojene lastnosti (Kellas 1998, 5). V nadaljevanju meni, da ima narod subjektivne značilnosti, kot so nacionalna zavest in občutek pripadnosti določeni skupini, ter objektivne, kot so skupno ozemlje, jezik, vera ali predniki. Rudolfo Stavenhagen (2000, 434), ki je proučeval etnične skupine v konfliktih, meni, da je etnična skupina definirana na podlagi etničnih kriterijev, med katere uvršča »/.../ jezik, vero, plemenske vezi, nacionalnost ali raso oziroma kombinacijo le-teh, pri čemer člane skupine povezuje skupen občutek identitete.« Alex Thompson (2004, 60) definira etnično skupino kot »/.../ skupnost ljudi, ki jih povezuje prepričanje o skupni identiteti in usodi, ki temelji na skupnem izvoru, sorodstvenih vezeh, tradiciji, kulturnih posebnostih, skupni zgodovini in po možnosti skupnem jeziku.« V nadaljevanju pojasnjuje, da naj bi bila etničnost osredotočena »/.../ bolj na občutke skupnega izvora kot na geografsko opredelitev naroda« (prav tam). Izraz etničnost se uporablja, kadar se poskuša ločevati socialne skupine znotraj nekega določenega ozemlja. Etničnost je bila pogosto uporabljena kot razlog za politično

mobilizacijo v Afriki, čeprav je primarni vzrok konfliktov med etničnimi skupinami redek (prav tam). Za vsakim spopadom oziroma sporom obstaja jasen motiv, ki je ciljno naravnan (npr. boj za prevlado nad naravnimi bogastvi, boj za oblast, privilegiji itd.). Donald Horowitz (2000, 52) se strinja s tem, da etničnost temelji na mitih o skupnih prednikih, in dodaja, da ima večina definicij etničnosti enake elemente.

2.4.2 Etnični konflikt

Danes obstaja vrsta teoretskih pristopov, ki različno razlagajo dimenzije in pojavne oblike etničnih konfliktov, ki so bili značilni po koncu hladne vojne, pri tem ne gre zanemariti dejstva, da so takšni konflikti obstajali že prej. Med teorijami, ki proučujejo različne vidike etničnih konfliktov, naj navedemo materialistično teorijo, teorijo modernizacije, teorijo kulturnega pluralizma, vendar imajo, kot meni Horowitz, vse omenjene teorije določene pomanjkljivosti. Kot razlaga Horowitz, teorija modernizacije, ki obravnava etnični konflikt kot proizvod modernizacije, ne pojasnjuje razlogov za konflikte med etničnimi skupinami pred obdobjem modernizacije oziroma ne pojasnjuje razlogov za konflikte med manj pomembnimi etničnimi skupinami. Pri tem še navaja, da teoriji modernizacije in ekonomskega interesa analizirata vlogo elit v konfliktih, medtem ko teorija kulturnega pluralizma analizira bolj kulturni vidik in izključenosti etničnih skupin iz družbe (2000, 95–140). Horowitz (2000, 3), ki je proučeval različne razloge in vidike etničnih skupin v konfliktih, meni, da gre za svetovni fenomen in večinoma za spore med različnimi etničnimi ali verskimi skupinami znotraj države (npr. Sudan, Nigerija, Ruanda, Šrilanka itd.) ali pa za spore med vladnimi in uporniškimi silami v državi, ki so prav tako oblikovane na podlagi etničnega kriterija (npr. Haiti, Angola, Uganda itd.). Ob tem poudarja, da imajo tovrstni konflikti različne pojavne oblike, odvisno od stopnje razvitosti sprtih skupin, strankarske strukture, vojaške sestave itd.

Rudolfo Stavehagen (2000, 435) razlaga, da etnični konflikti zajemajo različne situacije in pri tem navaja, da gre za »/.../ socialni, politični in ekonomski konflikt med skupinami, ki se med seboj razlikujejo na podlagi etničnih značilnosti, kot so barva

kože, rasa, vera, jezik in nacionalni izvor.« Pri tem enako kot Horowitz razlaga, da imajo etnični konflikti različne pojavne oblike bodisi na nivoju posameznika (nestrpnost, predsodki itd.), skozi politične institucije, odcepitvena gibanja in navsezadnje nasilne spore, ki jih spremljajo izgredi, grobe kršitve človekovih pravic, terorizem, državljanske vojne itd. (Stavenhagen 2000, 436).

2.4.3 Gospodarji vojne

Kot navaja Kimberly Marten (2007, 41) pojav gospodarjev vojn ni nov pojav, saj je bil že prisoten v različnih časovnih obdobjih in na različnih geografskih območjih. Na podlagi proučevanja pojava gospodarjev vojne v srednjeveški Evropi, na Kitajskem po letu 1911, v Somaliji in Afganistanu, je ugotovila, da imajo gospodarji vojne skupne značilnosti:

prvič, gre za izurjene, oborožene moške, ki znajo izkoristiti razpad osrednje oblasti in posledično prevzamejo oblast nad manjšim ozemljem; drugič, vodi jih osebni interes in ne ideologija; tretjič, gre za karizmatične voditelje s pokroviteljskim odnosom do svojih pripadnikov; četrtič, personalizirana oblast vodi do razpada političnih in gospodarskih dogovorov v državi in ustvarja težke pogoje za trgovino in investicije (Marten 2007, 48).

Koncept gospodarjev vojne je še posebej značilen za afriški kontinent. Gospodarji vojne so lahko v posameznih regijah ali na območjih, ki segajo prek državnih meja (primer vodje LRA Josepha Konya) ali pa so voditelji držav (primer Idi Amina v Ugandi, Charlesa Taylorja v Liberiji, Mobutu Sese Seka v Zairu). Kot ekstremni primer vladavine gospodarja vojne Alex Thompson omenja državo gospodarjev vojne in pri tem pojasnjuje, da država in državna administracija služita zgolj zasebnim interesom voditeljev in ne delujeta v interesu državljanov. Pri tem so celo klientelistične povezave omejene na ozek in zaupanja vreden krog ljudi. Običajno takšna država nima legitimne vlade in državljani nimajo volje in možnosti, da bi sodelovali pri sprejemanju političnih odločitev in vlado podpirali. Civilna družba praktično ne obstaja, ali pa se njene aktivnosti v celoti zatira. Vladajoče elite imajo navadno pod nadzorom tudi območja, ki so bogata z naravnimi viri in so strateškega pomena. Pri tem sodelujejo z transnacionalnimi korporacijami, s katerimi si delijo dobiček od izkoriščanja naravnih

virov. Pogosto uporniške skupine zasedejo določena območja izven političnega nadzora osrednje oblasti, vladajoče elite pa si zaradi pomanjkanja zaupanja v lastne oborožene sile zagotovijo najemniško vojsko za nadzor nad strateško pomembnimi deli države (Thompson 2004, 214). Alex de Waal (2004, 11) dodaja, da konflikti v Afriki potekajo po načelu zmagovalec dobi vse in v katerih dobi »/.../ vodja države oblast nad političnim, družbenim in gospodarskim življenjem v državi.«

3 Teorija Edvarda Azarja – dolgotrajni družbeni konflikt in afriški kontinent

Konflikti ne predstavljajo novega fenomena, temveč so na zemeljski obli prisotni vse od nastanka človeštva. Prvotno so bili konflikti med družinami, klani, plemeni, vasicami, mesti, državami itd. Proučevanje notranjih konfliktov je postalo aktualno po letu 1990, čeprav so se dogajali tudi prej, vendar so bili pomaknjeni v ozadje zaradi bipolarne napetosti med vzhodom in zahodom. Vsa svetovna pozornost je bila usmerjena v preprečevanje meddržavnih konfliktov, kar se odraža tudi v vsebini Ustanovne listine Organizacije Združenih narodov (UL OZN). Če za primerjavo vzamemo poročilo Komisije za človekovo varnost (Commission on Human Security 2003, 21), lahko rečemo, da je bilo samo »med letom 1990 in 2001 57 večjih konfliktov v 45 državah po svetu. Največje število konfliktov se je zgodilo med leti 1990–93 in najmanjše med letoma 1996–1997. V Afriki je samo v letu 2001 potekalo 24 večjih oboroženih konfliktov«. 11 od 24 konfliktov lahko pripišemo značilnosti dolgotrajnega družbenega konflikta, o čemer priča podatek, da so se sprte strani spopadale osem let in več.

Konec hladne vojne in izguba ideološkega zaveznika (zlasti za tiste, ki so se v bipolarni delitvi sveta naslanjali na vzhodni ali zahodni blok) sta povzročila oblikovanje novih nasprotij v afriškem svetu, ki temeljijo na etnični pripadnosti. Kot navaja poročilo Komisije za človekovo varnost, med glavnimi razlogi za notranje konflikte lahko navedemo vprašanje politične identitete in zgodovinskih dejstev, kot je primer kolonializma; težavno politično in gospodarsko tranzicijo; šibke, nestabilne in

skorumpirane politične režime; tekmovanje za zemljo, naravne vire in nizka stopnja gospodarske rasti; ter širjenje organiziranega kriminala, korupcijo in nezakonito trgovino z orožjem, naravnimi viri in ljudmi (prav tam).

Mary Kaldor je analizirala razlike med konflikti pred letom 1990 in po njem. Pri tem je med glavne vzroke vojn uvrstila:

politične cilje (zunanjepolitični interesi držav niso več v ospredju, temveč je ključen boj za oblast [znotraj države] /.../), ideologijo (danes je v ospredju politika tribalizma in identitet znotraj skupnosti in ne več ideologije, kot so demokracija, socializem, fašizem), oblike mobilizacije moči (nič več pozivi k patriotizmu, temveč strah, korupcija, vera, mafija in mediji), zunanja pomoč (nič več super sile ali nekdanje kolonialne sile, temveč diaspora, tuji plačanci, kriminalne združbe regionalne sile), način vojskovanja (nič več uradnih in organiziranih akcij s težkim orožjem, temveč fragmentirane in razpršene, ki vključujejo paravojaške in kriminalne skupine, otroke vojake, lahko orožje, uporabo krutih tehnik, lakota, posilstva in obleganje) in vojno ekonomijo (nič več se ne financira iz davkov /.../, temveč s sivo ekonomijo, prepovedano trgovino z lesom, dragocenimi materiali, drogami, s kriminalnimi aktivnostmi, z ropanjem itd.) (v Ramsbotham in drugi 2011, 97).

Karakteristike, ki jih je opredelila Mary Kaldor, so značilne za države tretjega sveta in predvsem za afriške države. Alex de Waal (2000, 21), ki je proučeval konflikte v Afriki, je med glavnimi vzroki za konflikte navedel: etnično pripadnost in boj za oblast; umetne meje, ki so razdelile nekatere etnične skupine in ustvarile nove manjšine; boj za naravne vire; gospodarsko odvisnost; nerazvitost, ki jo spremlja revščina; ter tuje modeli vladanja, ki niso vedno prenosljivi v države tretjega sveta. Pri tem lahko rečemo, da so vzroki za konflikte na afriškem kontinentu tudi v procesih dekolonizacije, ki so pustili vidne sledi na novih režimih, ki slonijo na majavih temeljih in legitimnosti. Zaradi navedenega, sem si kot teoretski okvir za proučevanje konflikta v DRK izbrala teorijo dolgotrajnega družbenega konflikta, ki jo je razvil Edward Azar in jo bom obširneje analizirala v omenjenem poglavju.

3.1 Predpogoj za nastanek dolgotrajnega družbenega konflikta

Edward Azar je svojo teorijo o dolgotrajnem družbenem konfliktu proučeval na primeru Libanona (njegova rodna domovina), Severne Irske, Cipra, Šrilanke, Nigerije, Irana, Etiopije in Zimbabveja. Velik del raziskovanja je namenil proučevanju vzrokov za konflikte v državah tretjega sveta. Azar bi verjetno svojo teorijo razvijal in dopolnjeval z izkušnjami nasilnih notranjih konfliktov, ki so izbruhnili po letu 1990, če ga ne bi prehitela prezgodnja smrt. So pa njegovo teorijo še naprej analizirali akademiki in raziskovalci, ki so se ukvarjali s preprečevanjem, upravljanjem in reševanjem konfliktov. Med slednjimi naj omenim Azarjevega tesnega sodelavca Johna W. Burtona, Oliverja Ramsbothama, Toma Woodhousa, Hugh Mialla itd. Teorijo o dolgotrajnem družbenem konfliktu bom proučevala na primeru konflikta v DRK, ki v veliki meri ustreza teoretskemu okviru, pa vendar prepletenost vzrokov in multidimenzionalnost dejavnikov konflikta v določeni meri presega teoretski okvir, ki ga je oblikoval Azar. Temu bi lahko pripisali tudi dejstvo, da so se konflikti, njihova intenzivnost in vpliv zunanjih dejavnikov skozi čas spreminjali ter postajali kompleksnejši, medtem ko je Azar proučeval konflikte v 70. in 80. letih prejšnjega stoletja.

Azar je bil eden prvih strokovnjakov s področja razreševanja konfliktov, ki je proučeval vzroke za konflikte znotraj držav, tj. državljanske vojne, nasilne notranje konflikte in etnične konflikte. Nasilne dogodke v državah v razvoju je proučeval skozi teorijo dolgotrajnega družbenega konflikta. Pri tem so imele pomembno vlogo kolonialna preteklost, zgodovina institucionalne ureditve države in večetnična sestava družb (Azar 1990, 12). Pred Azarjem so se strokovnjaki večinoma ukvarjali s proučevanjem mednarodnih odnosov in meddržavnih konfliktov, ki so bili značilni za obdobje hladne vojne.

Tabela 3.1: Azarjevi predpogoji za nastanek dolgotrajnega družbenega konflikta

Relevantna disciplina	Predpogoji za dolgotrajni družben konflikta	Vzorčne povezave
antropologija, zgodovina, sociologija	odnosi med identitetnimi skupinami v skupnosti	stopnja etnične heterogenosti
psihologija, biologija, razvojne študije	potrebe	raven človeškega razvoja
politika, politična ekonomija	upravljanje	sposobnost države in obseg političnega zatiranja
mednarodni odnosi, strateške študije	mednarodne povezave	obseg uvoza orožja itd., prekomejno delovanje, širitev

Vir: Ramsbotham in drugi (2011, 104)

Azar je opredelil štiri predpogoje za nastanek dolgotrajnega družbenega konflikta: odnosi med identitetnimi skupinami znotraj skupnosti (na podlagi rase, vere, etnije, kulture itd.), nezadovoljstvo z uresničevanjem človeških potreb, želja po oblasti, vladanje in vloga države ter mednarodne povezave (glej tabelo 3.1.). Dolgotrajni družbeni konflikt je po njegovem mnenju večinoma prisoten v državah tretjega sveta, za katere so značilni hitra rast prebivalstva, omejeni viri preživetja, šibka osrednja oblast (na katero so vplivali kolonializem in procesi dekolonizacije) in mehanizmi politične represije (v Ramsbotham in drugi 2011, 99–110). Azar bi se strinjal z de Waalom, da je za tovrstne konflikte značilen makiavelistični pristop na podlagi politike deli in vladaj (*divide at impera*). De Waal (2004, 11) dodaja, da notranje vojne in nasilni konflikti v Afriki potekajo po načelu zmagovalec dobi vse. Ko prenehajo delovati državne institucije, pa pogosto prihaja do političnih nesoglasij in nasprotij med različnimi etničnimi skupinami, želja po ohranitvi privilegijev (oblast nad sredstvi za pomoč, državno valuto, naravnimi viri, trgovino in vojsko) pa še okrepi nastala nasprotja (prav tam).

V nadaljevanju bom podrobneje opisala glavne predpogoje za nastanek dolgotrajnega družbenega konflikta:

a) Skupnost oz. odnosi med identitetnimi skupinami:

Kot prvi predpogoj za nastanek dolgotrajnega družbenega konflikta Azar (1990, 7) navaja odnose znotraj skupnosti oziroma odnose med identitetnimi skupinami, tj. rasnimi, verskimi, etničnimi, kulturnimi ali drugimi skupinami. Pri tem ima v mislih odnose oziroma razmerje moči med manjšino in večino znotraj držav. Horowitz, ki proučuje etnične konflikte v državah tretjega sveta, v nadaljevanju razlaga, da obstaja večja verjetnost za izbruh konfliktov znotraj tistih skupin, ki so v horizontalnem odnosu in med njimi poteka tekmovanje za oblast, zaposlitvene možnosti in naravne vire, kot pa med skupinami, ki so v vertikalnem odnosu (Horowitz 2000, 21–24). Najpogosteje prevlada ena etnična skupina ali koalicija etničnih skupin, ki zasedajo najpomembnejša mesta v državi in se ne menijo za potrebe drugih skupin v družbi. Pozivanje k etničnim občutkom je najpreprostejši in včasih najučinkovitejši način politične in vojaške mobilizacije. Azar v številnih delih sveta vidi razloge za delitev med državo in družbo v kolonialni preteklosti, umetno načrtanih mejah in upravljanju po načelu deli in vladaj (Azar 1990, 7).

b) Človeške potrebe

Človeške potrebe se izražajo skozi pripadnost določeni identitetni skupini. Pri tem kot najosnovnejše človeške potrebe navaja fizično preživetje posameznika in skupine kot take ter blaginjo skupine. Pomanjkanje pri zadovoljevanju človeških potreb se pogosto izraža skupinsko. Ob tem velja dodati, da prikrajšanje za osnovne materialne dobrine *per se* še ne pomeni razlog za nastanek konflikta. Azar v nadaljevanji poudarja, da je ključnega pomena dostop do družbenih institucij² in sodelovanje v družbi (Azar 1990, 8). Odsotnost tega je lahko razlog oziroma izhodišče za pojav napetosti in nasilnih spopadov. Horowitz (2000, 141–169) ugotavlja, da določene skupine, še posebej manjšinske (večinoma marginalizirane), velikokrat niso deležne enakovrednega deleža pri dostopu do družbenih institucij, izobraževanja in zaposlitvenih možnosti. Soodločanje in sodelovanje pri gospodarskih zadevah in nadzoru nad naravnimi viri je

²»Družbene institucije, kot ekonomski, pravni in politični sistem, religija, družina, sistem porok, izobraževalni sistem itd., s svojimi ustaljenimi načini in vzorci delovanja« zagotavljajo zadovoljevanje temeljnih potreb družbe (ZDUS, 79).

neposredno povezano s politično močjo. Oblast nad sredstvi za pomoč, proračunom, trgovinskimi pogodbami, izobraževalnimi in zaposlitvenimi možnostmi daje nesorazmerno moč dominantni skupini (de Waal 2004, 11). V primeru, da pride do propada legitimne politične oblasti in do zloma državnih struktur, kot je bil primer Somalije, Liberije, Angole, DRK itd., pa boj za oblast lahko povzroči pojav tako imenovanih gospodarjev vojne, razpršenost uporniških gibanj ter navsezadnje pojav vojnega gospodarstva (prav tam).

c) Vladavina in vloga države

Kot navaja Azar (1990, 10), je stopnja zadovoljstva pri »uresničevanju človeških potreb, dostopu do političnih in socialnih institucij in sprejetju skupinske identitete (t.i. politični pluralizem) v večji meri rezultat družbenih, ekonomskih in političnih interakcij.« Država predstavlja okvir za uresničevanje naštetega in ima pristojnosti, »/.../ da po potrebi uporabi silo, usmerja družbo, ščiti državljane in zagotavlja kolektivne dobrine /.../« (prav tam). Pri tem so za večino držav, v katerih je potekal dolgotrajni družbeni konflikt, značilne nesposobne, šibke in avtoritarne vlade³, ki svojim državljanom ne uspejo zagotoviti temeljnih človeških potreb. Politična oblast je bila namreč v rokah dominantne skupine/elite ali koalicije prevladujočih skupin, ki so državo uporabljali zgolj kot mehanizem za krepitev moči na račun šibkejših in ranljivejših skupin. Dobrene so bile neenakomerno porazdeljene, kar povečuje nevarnost za nastanek dolgotrajnega družbenega konflikta. Značilno je, da dominantne skupine ohranjajo monopol nad institucijami, medtem ko se šibkejšim omejuje dostop do družbenih institucij, kar je povzročilo krizo legitimnosti oblasti. V večini držav, v katerih poteka dolgotrajni družbeni konflikt, prevladujejo klientelizem in šibke vladne strukture, ki jim je mar le za oblast in za nadzor nad naravnimi viri (če država razpolaga z njimi). Moč in avtonomnost države sta neposredno povezani z ravni uresničevanja temeljnih človeških potreb (Azar 1990, 10-11).

³Kot primer lahko navedemo Angolo, Centralnoafriško republiko, Čad, Liberijo, Sierra Leone itd. (glej Thompson 2004).

d) Mednarodne povezave

Mednarodni sistem v veliki meri vpliva na oblikovanje domačih družbenih in političnih institucij v posamezni državi. Kot meni de Waal (2004, 22), so bila v času hladne vojne območja, kjer je potekalo strateško vojskovanje med velesilama, odvisna od zunanje pomoči (politične, vojaške in gospodarske). Revnejše države so postale odvisne od mednarodnih gospodarskih tokov in gospodarskega vpliva močnejših sil. Takšna odvisnost je posameznim skupinam oteževala dostop do virov, ki so jih potrebovali za lastno preživetje. Azar je mednarodne povezave opredelil kot: a) odvisnost od mednarodnega gospodarskega sistema; b) politično-vojaške povezave z močnejšimi državami (Azar 1990, 11). Ustvaril se je odnos pokrovitelj-klient, pri čemer so zunanji pokrovitelji s svojim političnim vplivom in finančnimi sredstvi ohranjali vpliv na klienta. Močnejše države so lahko usmerjale dinamiko konflikta in uresničevale svoje strateške interese na določenem geografskem ozemlju (glej Azar in Moon 1988, 5).

Azar v svoji teoriji sicer ne naslavlja aktualnih vzorcev regionalne dimenzije notranjih konfliktov, ki so značilni po letu 1990, saj je bilo njegovo proučevanje dolgotrajnega družbenega konflikta omejeno na notranje konflikte v 70. in 80. letih prejšnjega stoletja. V tem delu ga dopolnijo Ramsbotham, Woodhouse in Miall, ki menijo, da bi se zadnjo komponento Azarjeve teorije dolgotrajnega družbenega konflikta, tj. mednarodne povezave, lahko razdelilo na mednarodno in regionalno raven (2011, 111). Slednja je še posebej pomembna pri analizi konfliktov v Afriki po letu 1990. Za dopolnitev Azarjevi teoriji se bom naslonila na modificiran petstopenjski model (glej tabelo 3.2), ki so ga oblikovali Ramsbotham, Woodhouse in Miall, in analizira različne nivoje konflikta, tj. globalno, regionalno, nacionalno raven, stranke v sporu in njihovo vlogo, zlasti vlogo, ki jo igrajo elite in posamezniki (prav tam).

Tabela 3.2: Vzroki za sodobni konflikt: okvir

Raven	Primer
Globalna	geopolitična tranzicija, gospodarski razkorak med severom in jugom, okoljske omejitve, proliferacija orožja, ideološka nasprotja
Regionalna	vzorci odnosa med državami pokrovitelj-klient, širitev konflikta, čezmejna socialna demografija, diaspora
Državna	
Socialni sektor	šibka družba: kulturne delitve, etnično neravnovesje
Gospodarski sektor	šibka ekonomija: slaba osnovna sredstva, relativna deprivacija
Politični sektor	šibka politika: partizanska vlada, legitimnost režima
Stranka v sporu	mobilizacija skupine, dinamika znotraj skupine
Elite/posamezniki	Politika izključevanja, frakcijski interesi, pohlepno vodstvo

Vir: Ramsbotham in drugi (2011, 111)

Pri tem menim, da je v kontekstu študije primera DRK smiselno dodati regionalni vidik oziroma navesti vzroke za regionalizacijo in internacionalizacijo vojn v afriškem prostoru. Mednarodne povezave vsekakor močno vplivajo na kriterije za širitev vojn, ki jih navaja Alex de Waal, s čimer se strinja tudi Alex Thompson (2004, 149–174) .

Med razlogi za širitev vojn v Afriki Alex de Waal (2004, 16–17) navaja:

- Vir političnih napetosti predstavljajo umetno začrtane državne meje. Etnične skupine so razdeljene med več držav, pri čemer lahko prečkajo meje kot državljani dveh držav. Takšne meje so ugodne za tihotapljenje ljudi in orožja.
- Uporniške skupine iščejo svoja zatočišča v sosednjih državah. Begunska taborišča pogosto predstavljajo primerno okolje za vojaško mobilizacijo in napade na ciljna območja (npr. hutujski uporniki v DRK in Burundiju).

- Državna oblast nima sredstev za učinkovit nadzor nad gibanjem oboroženih uporniških skupin na svojem ozemlju in s težavo nadzira oddaljene in težko dostopne predele (npr. vzhodni del DRK).
- Vojaški špekulanti lahko povzročijo širitev vojne preko meja svoje države. Politična mobilizacija znotraj iste etnične skupine omogoča širitev etničnega nacionalizma preko meja.
- Posnemovalne vojne in vojaški udari: uspešen prevzem oblasti lahko spodbudi uporniške sile ali vojsko v sosednji državi, da temu sledijo.

3.2 Vzroki za nastanek dolgotrajnega družbenega konflikta

V prejšnjem delu smo analizirali štiri glavne predpogoje za nastanek nasilnih notranjih konfliktov. V nadaljevanju pa Azar analizira glavne vzroke oziroma sprožilce za nastanek dolgotrajnega družbenega konflikta, ki vplivajo na dinamiko konflikta. Pri tem navaja, da so konflikti po navadi v latentni fazi, dokler jih nekaj ne sproži. Med tovrstnimi sprožilci in vzroki so lahko: aktivnosti in strategija delovanja skupin; aktivnosti države; psihološki dejavniki konflikta (Azar 1990, 12–15) itd. Pri tem navaja, da dolgotrajni družbeni konflikti praviloma nimajo zmagovalcev. Kot pravi Gurr (Azar 1990, 15), gre za izčrpljujočo situacijo, v kateri sovraštvo postane institucionalizirano. Izhod iz spirale nasilja in prehod v mirno fazo reševanja konflikta terja jasno strategijo za obnovo pokonfliktne družbe.

Pri prvem vzroku za nastanek konflikta – aktivnosti in strategija skupin – avtor navaja, da je za dolgotrajni družbeni konflikt značilna latentna faza, dokler se ne pojavijo dejavniki, ki povzročijo prehod v manifestno fazo. V večini primerov je konflikt posledica propada državnih in družbenih institucij, ki ga spremlja še popolno nezaupanje med različnimi skupinami. Pri tem se skupine, ki so v podrejenem položaju, vidijo v vlogi žrtev. Kot navaja de Waal (2004, 21) je v nekaterih primerih lahko osnovni vzrok krivica oziroma dožemanje posameznih zgodovinskih pojavov, kot so kolonialna vladavina, apartheid itd. V drugih primerih pa »izključitev določenih skupin

iz državne oblasti, uporaba sile pri obmejnem sporu« (prav tam) in podobno ter odnos do teh skupin. V takšni situaciji je potreben sprožilec spora, bodisi nepomemben dogodek, kot npr. sovražni govor zoper posameznika z močnim občutkom etnične pripadnosti določeni skupini (Azar 1990, 12). Tovrstni dogodki posameznika povežejo s kolektivnim nezadovoljstvom skupine, ki se lahko odraža v kolektivnem nasprotovanju zoper oblast in v politični mobilizaciji podpornikov.

Med drugimi dejavniki, ki povzročijo nasilne odzive, Azar navaja zahteve po večji avtonomiji in neodvisnosti. Marginalizirane etnične skupine iščejo v tem primeru svojo podporo v zunanji vojaški in gospodarski pomoči, ki velikokrat ne pomeni drugega kot uresničevanje geostrateških zunanjepolitičnih interesov zunanjih sil in ima za posledico politično in varnostno destabilizacijo države. Azar meni, da si sosednje države z manipulacijo napetosti med etničnimi skupinami zagotovijo podporo marginalizirane skupine, s ciljem spodkopati oblast v njihovi državi. Ko notranji konflikt preide v regionalno dimenzijo, postanejo zamegljene notranje in zunanje meje konflikta (Azar 1990, 14).

Naslednji pomemben dejavnik po Azarju je vloga države in strategija, ki se uporablja v odnosu do drugih skupin. Pri tem navaja, da je »/.../ dolgotrajni družbeni konflikt možno rešiti oziroma ga obdržati v mirujoči fazi, če uspe država v zgodnji fazi pomiriti zamere in krivice ter izboljšati uresničevanje potreb znotraj skupnosti /.../« (prav tam). Takšne strategije so načeloma bolj izjema kot pravilo. Praksa je potrdila, da v večetničnih družbah obstaja nenapisano pravilo, kjer zmagovalec dobi vse (primer Mobutuja v Zairu, Arapa Moia v Ugandi, Charlesa Taylorja v Liberiji itd.). Ker je sprava znak šibkosti, se vladajoče elite raje izognejo takšnim pristopom in uporabljajo mehanizme prisile, kot so angažiranje vojske, oboroženih skupin in milic, preganjanje nasprotnikov, prepoved delovanja političnih strank itd. Če državna strategija ne uspe, se države naslonijo na svoje zunanje zaveznike, ki lahko še okrepijo konflikt (Azar 1990, 15).

Kot tretji vzrok za nastanek konflikta Azar navaja psihološke dejavnike. Konflikti, ki so povezani z vprašanjem marginalizacije in izgubo skupinske identitete, namreč vsebujejo sovražne odnose med etničnimi skupinami in državo. V nadaljevanju razlaga, da »/.../ skupine, ki so neprestano pod pritiskom dolgotrajnega družbenega konflikta, lahko postanejo okrnjene v razmišljanju /.../« (prav tam) in s težavo sklepajo kompromise. Le-to povzroča spiralo sovražnosti, med tem ko prizadevanja za mirno rešitev spora ostajajo na ničelni točki (prav tam).

Iz povedanega lahko sklepamo, da je za dolgotrajni družbeni konflikt značilen rezultat negativne vsote, pri katerem izgubljajo vsi, ki so vpleteni v konflikt. Temu botrujejo dolgotrajnost spora, ki se zapleta v spiralo konflikta, majhna verjetnost razpleta spora in nevarnost širitve spora na sosednja ozemlja. Za dolgotrajni družbeni konflikt v tretjem svetu so značilne grobe kršitve človekovih pravic, visoka stopnja smrtnosti med civilisti, velika gospodarska škoda in politična destabilizacija države. Proces dolgotrajnega konflikta ohromi delovanje političnih institucij in spodkopava vzpostavitev pravne države. Dolgotrajni družbeni konflikt iz strahu pred marginalizacijo polarizira sprte strani, ki se v strahu pred uničenjem povezujejo z zunanjimi dejavniki in postopoma postanejo odvisni do zunanjih akterjev. Veliko držav tretjega sveta je tako ustvarilo odnos pokrovitelj – klient, ki temelji na medsebojni odvisnosti in izkoriščanju šibkeje države, tj. klienta s strani pokroviteljske države.

4 Vpliv etničnega dejavnika na politično destabilizacijo v afriških družbah

V srednji Afriki so bili politični problemi dekolonizacije še posebej izraziti. Pokolonialna območja so bila pogosto prizorišče dolgotrajnih in nasilnih sporov, kar še posebej velja za regijo Velikih jezer in DRK. Pri tem velja dodati, da etničnost še ne pomeni nujno destabilizacijski dejavnik, temveč postane nevarna, kadar jo vladajoče elite pričnejo izkoriščati v politične namene.

Med negativno zapuščino kolonializma uvrščamo umetno oblikovane državne meje, ki so jih vsilile nekdanje kolonialne sile in povzročile prisilno delitev znotraj etničnih skupin. Večji del skupin je bil razdeljen med dve ali več kolonij. Le redke izjeme so si v procesu dekolonizacije pridobile neodvisnost na ozemlju, ki je zajemal celotno etnično skupino. Nezadovoljstvo s pridobljenim ozemljem ter nesorazmerna porazdelitev moči, oblasti in privilegijev med različnimi etničnimi skupinami so marsikje povzročili krepitev nacionalizma in etničnih nasprotij, ki so prerasla v nasilna obračunavanja. Takšna obračunavanja in umetne meje, ki razdvajajo etnične skupine, predstavljajo nevarnost za širitev konflikta v sosednje države, kar je značilnost afriških vojn. Anthony Smith (1991, 56) dodaja, da so se v nekaterih afriških državah sicer pojavile dominantne etnije (*ethnie*), »/.../ pa vendar v večini držav etničnega ravnovesja praviloma ni ali je preveč kompleksno, da bi katerakoli etnija (*ethnie*) lahko postala temelj države.«

Etnična sestava Konga in kulturna raznolikost imata velik vpliv na današnjo notranjepolitično situacijo v državi. Kot navaja Scherrer (2002, 334), v DRK prevladuje »/.../ 157 glavnih etničnih skupin in 500 različnih entitet«. Nobena od pomembnejših etničnih skupin ne predstavlja več kot 6% celotne populacije. Odnosi manjšina vs. večina ne obstajajo, vendar pa zaradi kompleksne situacije ni veliko znanega o politični usmerjenosti skupin. Od petih večjih skupin naj bi dve skupini podpirali ADFL, ki je bila aktivna za časa Laurenta Kabile. Med drugimi večjimi etničnimi entitetami so različne »/.../ stopnje politizacije postale izziv za lokalne oziroma nacionalne vlade šele po letu 1950« (Scherrer 2002, 334-335).

Horowitz (2000, 166–200), meni, da etnična nasprotja v veliki meri izhajajo iz delitve na razvite in nerazvite skupine. Takšne delitve so v marsikaterih delih DRK ključni motiv za medetnična obračunavanja (npr. tradicionalen razkroj med pripadniki plemena Hema in Lendu v regiji Ituru, spopadi na območju ene najbogatejših regij Katange⁴ itd.).

Kot meni Horowitz (2000, 166–181), razlike med skupinami navadno nastanejo zaradi različnega odnosa kolonizatorjev in možnosti, ki so na voljo različnim skupinam (lokacija, zemlja, možnost migracij, dostop do izobraževanja in zaposlitvenih možnosti). Skupine, naseljene v bližini kolonialnega centra, pristanišč in trgovskih poti, so bile v prednosti, da izkoristijo ponujene možnosti in privilegije⁵. Zaradi posebne obravnave priseljencev (druge šole, ločena administracija itd.) so bile ustvarjene razlike med prvotnim prebivalstvom in priseljenci. Ob pridobitvi neodvisnosti so imele nekatere privilegirane skupine dostop do oblasti, državnih institucij in vojske. Dostop do oblasti pomeni tudi nadzor nad naravnimi viri in bogastvi, zato so takšne skupine izvajale notranji kolonializem⁶ nad drugimi plemeni oziroma etničnimi skupinami znotraj obstoječe države.

Nezadovoljstvo z nesorazmerno porazdelitvijo oblasti in možnosti med različnimi etničnimi skupinami je v mnogih delih države povzročilo nacionalizem, tribalizem in frakcijske boje, ki so imeli za posledico izbruh nasilja. Pri tem so bile deprivilegirane skupine pogostejši povzročitelji nasilja nad privilegiranimi skupinami. Joseph Rothschild (1991, 166) razlaga, da je privilegirana skupina, pogosto tista skupina, ki je del politične in vladne elite. Kot primer naj navedem genocid v Ruandi, kjer so Hutuji v 100 dneh pobili med 800.000–1.000.000 privilegiranih Tutsijev in zmernih Hutujev (Dunn 2002, 54).

Poleg etničnega, verskega in jezikovnega dejavnika vidi Horowitz kot pomemben vzrok etničnih konfliktov v strukturi političnih strank in vojske. Glavni vir etničnega konflikta, ki je vpeljan v strankarsko politiko, je stranka, ustanovljena na etnični osnovi

⁴Horowitz poskuša odgovoriti na vprašanja, kaj je vzrok za cepitvene težnje; kakšne vrste skupin se skušajo odcepiti in v kakšnih okoliščinah; kaj je vzrok za uspeh takšnih gibanj in kakšna je posledica za državo. Nekatera gibanja se pojavijo zgodaj ob nastanku nove države, druga po dolgem času frustracij in konflikta. Lahko pa vzroki za odcepitev tlijo leta, desetletja in navsezadnje ne pride do izbruha konflikta (Horowitz 2000).

⁵Območja v notranjosti in izven trgovskih središč so bila v slabši poziciji kot tista ob morju.

⁶Notranji kolonializem opredeljuje odnos med centrom in periferijo. Gre za podoben odnos, kot je bil značilen za obdobje kolonializma (glej podpoglavje 5.2).

(Azija, Afrika), ki služi interesom skupine. Etnične stranke imajo politično podporo večinoma s strani iste etnične skupine. Kjer je močna etnična lojalnost, so stranke organizirane vzdolž etničnih meja. Enako velja za druge organizacije (npr. sindikati, družbeni klubi, gospodarske zbornice) (Horowitz 2000, 291–333).

V nadaljevanju Horowitz meni, da je lahko vojska vir etničnega konflikta. Ob tem meni, da lahko »uporaba vojaške sile pomaga zavirati etnične nemire, vendar pa v kolikor začne vojska podpirati eno ali drugo etnično skupino, njena intervencija lahko zaostri etnične nemire« (Horowitz 2000, 443). Če je v državi prisotno odcepitveno gibanje, lahko etnično razdeljena vojska podaljša potencialni konflikt. Ko se začne državljanska vojna, lahko iz razdeljene vojske nastaneta dve vojski, morda celo tri, kot je bil primer Burme, Nigerije in Libanona. Vojska lahko omogoči, da pridejo na oblast izključene etnične skupine ali pa zaščitijo obstoječo avtoritarno oblast in prepreči prevzem oblasti (Horowitz 2000, 443–472).

Glavne motive za izbruh etničnega konflikta vidi Horowitz v nadzoru države nad etničnimi skupinami, nadzoru skupin nad državo in v njihovem prizadevanju za osvoboditev izpod jarma. V družbah, kjer obstajajo strankarski sistemi in v katerih ne prevladujejo etnične stranke, je manjša možnost za nastanek etničnega konflikta oz. je manj nasilen. Tekmovalni odnosi med etničnimi skupinami ovirajo že tako težavno politično konsolidacijo v državah v razvoju. Pri tem naj omenimo še neenotno opozicijo, šibko ali neobstoječo civilno družbo, nestabilno ekonomijo, nejasno mejo med vladajočo elito in državo, vprašanje etnične mobilizacije, sestavo vojske, nizko stopnjo politične kulture, težnje po spremembi režima in odcepitvene težnje.

4.1 Etnični dejavnik v Demokratični republiki Kongo

Etnični dejavnik predstavlja pomemben del politične zgodovine DRK in se odraža različno. Po navedbah Scherrerja (2002, 334) nobena od številnih etničnih skupin ne zajema več kot 6% prebivalstva. Mobutu je med svojo vladavino 1965–1997 izkoriščal etnično raznolikost države. Svojo moč in oblast je ohranjal z enostrankarskim režimom,

ob tem da je imel popoln nadzor nad vojsko. Kot navaja Arsène Mwaka Bwenge (2006, 90), so bile staroselske etnične skupine v provinci Katanga (tj. Lunda, Lubakat, Bemba, Lamba in Hemba) vse od leta 1992 podvržene etničnemu čiščenju in nasilju s strani drugih etničnih skupin. Posledica tega je bila, da so iz province izgnali Kasaiske Lube in druge asimilirane skupine (Songye, Kanyoka, Lulu). Leta 1992 je nasilje izbruhnilo tudi v vzhodnem delu države v regiji Ituri in sicer med skupinama Lendu-Ngiti in Hema, kar vpliva tudi na druge etnične skupine, kot sta Bira in Alur. Če pogledamo še preostale gorske predele, bi veljalo omeniti še danes aktualni konflikt v severnem in južnem Kivu, ki na eni strani zajema etnične skupine, kot so Hunde, Nyanga, Tembo, Nande itd. ki veljajo za avtohtone skupnosti, ter na drugi strani Tutsije in Hutuje, ki so prišleki iz Ruande in Burundija. Pri tem velja poudariti, da slednji skupini nista homogeni, zato so prisotna nasprotja znotraj obeh skupin (prav tam). K še bolj zapletenemu konfliktu prispeva dejstvo, da je regija Kivu vse od devetdesetih let dvajsetega stoletja tudi zatočišče za uporniške skupine iz Ruande, Ugande in Burundija.

Omenjene etnične skupine zajemajo le delček bogatega etničnega mozaika, ki predstavlja podlago za razumevanje današnje kompleksne situacije v državi, ki je po velikosti primerljiva z zahodno Evropo. Za boljše razumevanje vpliva etničnega dejavnika na dolgotrajni družbeni konflikt je treba upoštevati tudi sekundarne dejavnike, ki so postajali vse pomembnejši v obdobju po osamosvojitvi in v času Mobutujeve vladavine. Med njimi velja omeniti:

1. Nacionalizem in etnična mobilizacija: Nacionalizem se je začel razvijati leta 1960 v času prvega demokratičnega predsednika vlade Patricea Lumumbe, ki so ga umorili v času zaostritve katanškega vprašanja. Po osamosvojitvi so bile cepitvene težnje najmočnejše v provincah Katanga in Kasai. Kot navaja Scherrer (2002, 335), so bile odcepitvene sile še posebej močne med etnično skupino Lunda iz Katange⁷ in delno med Lubi. V letih 1960–62 so separatisti iz skupine Lunda prvič poskušali ločiti Katango od takratnega Konga – Zaire. Razlike med katanškimi Lubi in Lubi iz Kasaia so zgodovinsko pogojene, konflikt med njima pa zapuščina kolonializma. Medtem ko se katanški Lubi vidijo kot osrednjo skupino nekdanjega Lubskega kraljestva, Kasaiski

⁷Katanga in Kasai veljata za najbogatejši provinci z naravnimi viri.

Lubi vse do 1950 niso čutili pripadnosti tej tradiciji (Pitsch skozi Scherrer, prav tam). Danes Lubi poseljujejo večinoma dele v severni Katangi, Lunda pa dele v južni Katangi. Pri tem prihaja do rivalstva med severnim in južnim delom Katange. Obe skupini pa ne kažeta naklonjenosti Lubam iz province Kasai, ki so jih sredi 20. stoletja v Katango pripeljali Belgijci večinoma za delo v rudnikih⁸ (prav tam). Na splošno veljajo Katanški Lubi in Lunde za tradicionalne rivale v Katangi (Mwaka Bwenge 2006, 90).

Etnično nasilje je bilo po osamosvojitvi močno prisotno tudi v provinci Kivu. Poleg tega v Kivu prihaja do napetosti tudi med »/.../skupinami, kot so Bahunde (6%), Nyanga (5%) in Banyarwanda (6%)« (Scherrer 2002, 335). Velik del etničnih skupin je bil zaradi umetno začrtanih meja razdeljen med sosednje države: Angolo, Burundijem, Ruando in Zambijo.

2. Obdobje vladavine Mubutuja: V času vladavine Mobutuja je bila najbolj privilegirana etnična skupini Ngbandi-Nbaga. Večinoma so bili v vodstvenih strukturah, vojski in vrstah predsedniških varnostnikov (Scherrer 2002, 336). V času Mubutujeve vladavine (1965–1997) je večina odcepitvenih gibanj in aktivnosti potekala v Katangi/Shaba in Kasai. Spori med etničnimi skupinami pa so bili prevladujoči v Kivu (Bahunde, Rwanda, Bemba) in Katangi. Spore so med drugimi povzročali tudi Mobutujevi lokalni predstavniki (Scherrer 2002, 335).

3. Zelo močno vlogo ima tudi etnični dejavnik na severovzhodnem delu Konga (provinca Oriental), ki velja za nestabilno območje, saj osrednja oblast manipulira z etničnim dejavnikom. Destabilizacija tega območja ogroža predele, kjer živijo skupine, kot so: Logo, Lugbara, Bari, Madi, Kakwa itd. Poleg tega naj omenimo še dodaten dejavnik destabilizacije tj. konflikt v Sudanu in nasilni spopadi v Ugandi (Scherrer 2002, 336).

Genocid v Ruandi je še posebej destabiliziral vzhodni del Konga. Od takrat je območje ujeto v začarani krog nasilja. K nenehnem zaostrovanju medetničnih odnosov v provinci Kivu med drugim prispevajo nasprotja med pastirji in kmeti, večja gostota poselitve kot v drugih predelih, kulturne razlike med domorodci in prišleki iz Ruande in Burundija.

⁸Danes so močni v gospodarstvu in so del izobražene elite.

4. Genocid v Ruandi: Genocid nad Tutsiji in zmernimi Hutuji leta 1994 ter mobilizacija skoraj celotne populacije Hutujev so dogodki, ki so zamajali politično stabilnost Konga. Ena od posledic kompleksne situacije po letu »/.../ 1993 in 1994 je bila ustanovitev ruandskih in burundijskih genocidnih skupin v begunskih taboriščih, ki so obstajali na območju od jezera Tanganjika pa do severnega dela jezera Kivu« (Scherrer 2002, 340). Begunska taborišča predstavljajo plodno okolje za oboroženo mobilizacijo. Genocidne tolpe so begunce uporabljale za živi ščit in so med letoma 1994 in 1996 povzročale čezmejne nemire v Ruandi in Burundiju.

Kot omenjeno so etnične skupine, ki živijo v tem delu Afrike, razdeljene med več držav. Večina etnični skupin v DRK živi tudi preko meja DRK. V primeru Lunda in Banyarwanda so razlike med etničnimi in državnimi mejami vodile do resnih notranjedržavnih problemov in celo spopadov. Kabila je ohranil dediščino Mobutujeve vladavine: etnopolitiko, etnokratsko vladavino, klientelizem, ropanje naravnih virov itd. Novačenje ruandskih genocidnih tolp in sovražna propaganda proti Tutsijem sta bila del njegove skorumpirane in nevarne politične agende, etnizacija in genocid pa sta postala instrumenta Kabilinega političnega preživetja (Scherrer 2002, 340–41).

5. Uporniške skupine, genocidne tolpe in vpliv sosednjih držav, kot so Angola, Ruanda, Sudan, Uganda itd.: V mestu Bunia v DRK (blizu ugandsko–sudanske meje) je imelo več tujih uporniških sil svoja zatočišča in varna območja. Pri tem naj omenimo LRA, ki je danes znana po ugrabitvah in novačenju otrok. Oborožene skupine je oboroževala tudi sudanska vojska.

Od leta 1998 so potekale skupne operacije uporniške vojske RCD (*Rassemblement Congolais pour la Democratie* – Kongovsko združenje za demokracijo) in ruandske vojske zoper preoblikovane genocidne tolpe ex–FAR in Interhamwe. Aktivna je bila tudi Angola, ki je upala, da bo s padcem Mubutuja lahko uničila postojanke uporniške skupine UNITA v Kongu (Scherrer 2002, 254–265).

5 Demokratizacija in afriški kontinent

Novi val demokratizacije, ki ga je Samuel Huntington poimenoval kot tretji val, se je začel v sedemdesetih letih dvajsetega stoletja v južni Evropi, nato v Latinski Ameriki, konec osemdesetih let je zajel srednjo in vzhodno Evropo in v devetdesetih letih Afriko. V osemdesetih letih so se močno razmahnila razmišljanja o možnih modelih demokracije in prizadevanjih za preprečevanje, upravljanje in razreševanje konfliktov v razcepljenih družbah, tj. družbah z močnimi etničnimi, verskimi, kulturnimi in nacionalnimi delitvami. Prominentni akademiki, kot so Robert A. Dahl, Donald W. Horowitz, Arend Lijphart, Eric Nordlinger itd., so poskušali oblikovati možne modele demokracije, ki bi bili prenosljivi v pokonfliktne družbe. Menili so, da različen razvoj političnih institucij vpliva na potek demokratičnega razvoja in na stabilnost v posamezni državi. Hkrati so se strinjali, da ni mogoče pripisati enotne institucionalne ureditve, ki bi bila uporabna v razcepljenih družbah. Prav tako so imeli različne poglede na možnost prenosa demokratičnih modelov iz razvitih evropskih držav v afriški svet, upoštevaje drugačno zgodovinsko ozadje, dediščino kolonializma, etnične delitve, različne kulturne tradicije in nizko stopnjo ekonomske in politične razvitosti.

Juan Linz in Alfred Stephan proučujeta demokratično tranzicijo in konsolidacijo. Pri tem ugotavljata, da je

demokratična tranzicija zaključena, ko obstaja soglasje glede političnih postopkov za oblikovanje izbrane vlade, ko vlada pride na oblast z neposrednimi, splošnimi in svobodnimi volitvami, ko ima takšna vlada dejansko moč, da oblikuje novo politiko in ko izvršna, zakonodajna in sodna veja oblasti, ki so proizvod nove demokracije, *de jure* ne morejo deliti oblasti z drugimi organi (Linz in Stephan 1996,15).

V nadaljevanju menita, da je ključnega pomena proces utrjevanja demokracije, ki kot nakazuje praksa, ne privede vedno do zaželenih rezultatov (prav tam). To je še posebej težavno v razcepljenih družbah in v družbah, ki so bile desetletja vajene diktatorskih režimov. Samuel Huntington (1990, 17) pri tem dopolnjuje, da lahko težave z utrditvijo demokracije povzročijo povratak v avtoritarni režim (do leta 1990 se je to pripetilo v Nigeriji in Sudanu). Med elementi, ki prispevajo k neuspehu demokratične tranzicije, omenja pomanjkanje demokratičnih vrednot med elitami in javnostjo, gospodarsko

nerazvitost in posledice, socialno in politično polarizacijo, tekmovanje med razredi in skupinami za oblast, odsotnost vladavine prava, vmešavanje zunanjih sil, vpliv propada demokratičnih sistemov v sosednjih državah itd.

Če se ponovno vrnemo k razcepljenim družbah, velja omeniti ugotovitve Horowitza (Horowitz 2000, 22; de Waal 2004, 11), ki pojasnjuje, da v takšnih družbah institucionalna ureditev velikokrat daje prednost privilegiranim skupinam na račun drugih skupin, kar lahko privede do napetosti in sporov.

5.1 Dediščina kolonializma

Za afriške države je značilno, da imajo podobno preteklost. Nikakor pa ne gre enačiti današnje politične situacije v posameznih afriških državah, ki se laičnemu poznavalcu Afrike sicer zdi podobna. Vsako državo je treba gledati z različnega gledišča. Upoštevati moramo etnično sestavo in razmerje sil med etničnimi skupinami. Za razumevanje današnje situacije je ključnega pomena poznavanje zgodovinskih dejstev, katerih posledice sežejo globoko v današnji čas. Pri tem so nekatere skupnosti že imele državotvornost v predkolonialnem obdobju (Thompson 2004, 8). Politična organiziranost je bila prilagojena okolju, v katerem so bivale.

Če analiziramo dediščino kolonializma, se lahko strinjamo z značilnostmi skupne dediščine, ki jih navaja Alex Thompson:

1. Oblikovanje moderne države

Tradicionalne afriške države nikakor ne gre enačiti z zahodnim modelom nacionalne države na začetku dvajsetega stoletja. Za večji del predkolonialne Afrike so bile značilne plemenske družbe brez državnosti, kot se je razvila na zahodu. Tam, kjer so že obstajale države, pa slednjih ne gre enačiti z oblikami državnosti, ki so značilne za zahodni svet. Vpliv kolonializma in dekolonizacije z umetno začrtanimi mejami je vplival na oblikovanje držav po evropskem vzoru, vendar je pri tem povzročil številne

stranske učinke in probleme, ki so še danes vidni v notranjepolitičnih sistemih nekaterih afriških držav (Thompson 2004, 13).

Kot navaja Lijphart (1977, 142–196), so nekdanji kolonizatorji, kot so Francija, Nizozemska, Velika Britanija itd., sicer poskušali oblikovati demokratične sisteme v nekdanjih kolonijah (npr. Velika Britanija v zahodni Afriki, Belgija v Ruandi, Burundiju in današnji DRK itd.), vendar je sčasoma postalo jasno, da notranjepolitična situacija in številni zunanji dejavniki ne ustrezajo neposrednemu prenosu ureditev iz razvitega sveta v nerazviti svet. Pomembno je še dodati, da gre del odgovornosti za neuspeh pripisati nesposobnosti nacionalnih institucij, ki niso uspele uskladiti različnih interesov in nasprotij v skupnosti.

2. Umetno začrtane meje

Meje afriških držav v preteklosti niso bile zgodovinsko izoblikovane in ne odražajo etničnih in drugih realnosti določenega geografskega območja, temveč so jih določili (nekdanji) kolonialni gospodarji. Gre za države (npr. DRK, Sudan, Alžirija itd.), katerih ozemlje je primerljivo z velikostjo zahodne Evrope. Za afriške meje je značilno, da odražajo strateške interese nekdanjih kolonialnih sil⁹. Kot primer lahko navedemo z nafto bogato provinco Kabinda, ki je bila sprva sestavni del Angole, vendar jo je zaradi dostopa do morja k DRK priključil nekdanji belgijski kralj Leopold II., ki je Kongu vladal med letoma 1885 in 1908 (Thompson 2004, 13; Turner 2002, 76–77).

Večin držav v Afriki se danes sooča z velikimi gospodarskimi težavami in revščino, kar jih postavlja neposredno v položaj odvisnosti od tuje pomoči. Odločitve glede meja in pokroviteljstva nad afriškimi državami¹⁰, ki so jih sprejeli na Berlinski konferenci in kasneje v 18. in 19. stoletju¹¹, so povzročile, da danes 16 strateško težje dostopnih afriških držav nima dostopa do morja (Bocvana, Burkina Fasso, Burundi, Čad, Etiopija,

⁹Avtor John Ghazvinian v svoji knjigi z naslovom *Untapped: The Scramble for Africa's Oil* nazorno prikazuje tekmovanje za čim večji delež nafte med vodilnimi silami in nekdanjimi kolonizatorji.

¹⁰Francija se je zavzemala za severno, zahodno in južno Afriko; Britanija je zahtevala dele zahodne, vzhodne, srednje in južne Afrike; Portugalska je dobila Angolo, Mozambik in Gvinejo Bissau; Belgijski kralj Leopold je dobil Kongo; Italija je dobila nadzor nad Libijo, Eritrejo in del Somalije; Španija je dobila severni Maroko, Špansko Saharo in Špansko Gvinejo; Nemčija je dobila ozemlja na jugozahodnem in vzhodnem delu kontinenta ter Kamerun in Togo. (Thompson 2004, 11).

¹¹Glavne odločitve oziroma podpisi dogovorov glede delitve afriških ozemelj so se vršili na Berlinski konferenci 1884–1885 in pozneje. Edini državi, ki sta se uspeli izogniti takratni delitvi, sta bili Etiopija in Liberija (Thompson 2004, 11).

Južni Sudan, Lesoto, Malavi, Mali, Niger, Ruanda, Srednjeafriška republika, Swaziland, Uganda, Zambija, Zimbabve)¹² (UNCTAD, 2016). Kot meni de Waal (2004, 21), »umetne meje /.../ sekajo etnične skupine, [in] ustvarjajo napetosti na obeh straneh meja ter [povzročajo] notranje neravnovesje moči.« Za primere lahko navedemo Ruando, Burundi, DRK in Somalijo.

Če kot primer vzamemo Somalijo, je bilo njeno prebivalstvo razdeljeno med pet držav. Te so Britanska Somalija, Francoska Somalija, Italijanska Somalija, Kenija in Etiopija. Takšna delitev je marsikje povzročila nastanek iredentizma oziroma prizadevanja za priključitev k ozemlju sosednje države, kjer so živele etnične skupine z isto kulturno in etnično pripadnostjo. Med mejnimi spori lahko navedemo spor med Somalijo in Etiopijo zaradi Ogadena, območja v Etiopiji, ki je poseljeno z etničnimi Somalijci. Takšnih primerov je na afriškem kontinentu še veliko (Thompson 2004, 14).

3. Šibke države

Evropske države kot kolonialne sile so na afriškem kontinentu gledale izključno na svoje interese. Močne afriške države jih niso zanimale. Poskusi oblikovanja moderne države so bili prisotni le v južni Afriki, južni Rodeziji, Keniji, jugovzhodnem delu Afrike in Alžiriji. V omenjene države so kolonizatorji naselili tudi znatno število belih priseljencev. Na preostalem delu kontinenta kolonialne sile niso imele pretiranih interesov vlagati v oblikovanje in vzpostavljanje tamkajšnjih oblasti. Svoja prizadevanja so raje preusmerile v strateško pomembna in gospodarsko dobičkonosna območja (Thompson 2004,15). Zaradi takšne politike, ki je imela za posledico šibke državne institucije in nizko raven politične kulture, se je po razglasitvi neodvisnosti velik del afriških držav soočal z velikimi težavami¹³ in politično nestabilnostjo.

4. Šibka povezava med državo in civilno družbo

Za nekdanje kolonije so značilne šibke vezi med državo in civilno družbo. Civilna družba skoraj ni obstajala. Kolonialni upravitelji Afričanom niso bili odgovorni. Glavne

¹²Afriške države, ki so strateško težje dostopne in brez dostopa do morja, so navedene po abecednem redu.

¹³Pojav diktatur, korupcija, nepotizem, odsotnost vladavine prava, izkoriščanje naravnih virov, vse večja revščina, kršitve človekovih pravic itd.

naloge kolonialnih oblasti v tistem času so bile ohranitev reda, uravnoteženje proračuna in nadzor nad izkoriščanjem naravnih virov. Civilna družba kot taka ni imela možnosti za sodelovanje z vladajočo garnituro (Thompson 2004, 16).

5. Oblikovanje državnih elit

Kolonialne oblasti so se načeloma želele oddaljiti od prebivalcev kolonializiranih držav, vendar so bili za uspešno upravljanje ozemelj nekateri kontakti nujno potrebni. Zaradi tega so med avtohtonimi prebivalci znotraj kolonij oblikovali privilegirane skupine z dostopom državnih institucij, izobraževanja in drugih ugodnosti. Dostop do izobraževanja je pomenil dostop do državnih institucij in služb. Državne elite, ki so se oblikovale v posameznih kolonijah, niso vključevale le tradicionalnih voditeljev in izbranih posameznikov, temveč sčasoma tudi novo nastajajoče »mlade« afriške elite, ki so jih zaposlili kot nižje državne uradnike, tj. duhovnike, učitelje, sodne tolmače itd. (Thompson 2004, 16–17; Horowitz 2000, 141–184). Nacionalizem se je do petdesetih let dvajsetega stoletja razširil skoraj po vseh kolonijah in na čelu osvobodilnih gibanj so bili tisti, ki so bili privilegirani pod kolonialnim režimom. Nacionalistična čustva so bila najbolj prisotna med izobraženo urbano elito (Thompson 2004, 17).

6. Gospodarska dediščina

Kljub bogastvu z naravnimi viri sta za večino afriških držav značilni revščina in nizka raven gospodarske razvitosti in rasti. To izhaja tudi iz dejstva, da ob razglasitvi neodvisnosti države niso bile sposobne izkoristiti gospodarske možnosti. Ob koncu 20. stoletja so se nekatere države spopadale s še slabšim gospodarskim položajem in razvitostjo kot ob razglasitvi neodvisnosti v šestdesetih letih, zato je v 70. in 80. letih prejšnjega stoletja prevladovalo prepričanje, da so glavni krivec za nerazvitost kolonialna dediščina in procesi dekolonizacije. Tisti, ki so v to verjeli, so menili, da so imperialistični interesi sistematično zadrževali razvoj, kar je države naredilo še bolj ranljive in odvisne od preteklih kolonizatorjev (prav tam). Novejše raziskave kažejo tudi na druge dejavnike, ki so prispevali k nerazvitosti. Ti so poleg kolonialne dediščine tudi politike in prakse, ki so jih v pokolonialnem obdobju izvajale vlade novonastalih

neodvisnih držav, ki so marsikje uveljavljale politiko t.i. notranjega kolonializma, ki se kaže v izkoriščanju lastnega ljudstva, izraža pa se tudi v dominaciji centra nad periferijo.

7. Šibke politične institucije

V procesih dekolonizacije je prihajalo do mobilizacije nacionalističnih gibanj. Kolonialne oblasti so iskale načine, kako prenesti oblast na nekdanje kolonije in kot meni Thompson (2004, 21), so bili izplen pogajanj »/.../ načelni dogovori imperialističnih sil, da nadzorujejo večstrankarske volitve, s tem da zmagovalec volitev prevzame oblast, skladno z ustavo sprejeto ob neodvisnosti.« Seveda večina držav ni bila pripravljena na oblikovanje političnega sistema po vzoru nekdanjih kolonizatorjev. K temu so prispevali notranja etnična nasprotja, struktura države, skorumpiranost, vloga vojske, nerazvitost, revščina in šibke vezi med civilno družbo in državo (glej Lijphart 1977, 181–196; Thompson 2004, 236–46).

Tabela 5.1: Primerjava Afriških sistemov leta 1988 in 1999

Afriški politični sistemi leta 1988
Enostrankarski sistem (29 držav): Alžirija, Angola, Benin, Burundi, Kamerun, Zelenortski otoki, Kongo-Brazzaville, Slonokoščena obala, Džibuti, Ekvatorialna Gvineja, Etiopija, Gabon, Gvineja-Bissau, Kenija, Madagaskar, Malavi, Mali, Mozambik, Ruanda, Sao Tome in Principe, Sejšeli, Sierra Leone, Somalija, Tanzanija, Togo, Zaire, Zambija
Vojaška oligarhija (10 držav): Burkina Faso, Čad, Gana, Gvineja, Lesoto, Libija, Mavretanija, Niger, Nigerija, Uganda
Večstrankarski sistem (9 držav): Bocvana, Egipt, Gambija, Liberija, Mauritius, Senegal, Sudan, Tunizija, Zimbabve
Monarhija (2 državi): Maroko, Svazi
Rasna oligarhija (2 državi): Namibija, Južna Afrika
Afriški politični sistemi leta 1999
Večstrankarski sistemi (45 držav): Alžirija, Angola, Benin, Bocvana, Burkina Faso, Kamerun, Zelonortski otoki, Centralno Afriška Republika, Čad, Komori, Kongo-Brazzaville, Slonokoščena obala, Džibuti, Egipt, Ekvatorialna Gvineja, Etiopija, Gabon, Gambija, Gana, Gvineja, Gvineja-Bissau, Kenija, Lesoto, Liberija, Madagaskar, Malavi, Mali, Mavretanija, Mauritius, Mozambik, Namibija, Nigerija, Niger, Ruanda, Sao Tome in Principe, Senegal,

Sejšeli, Sierra Leone, Južna Afrika, Sudan, Tanzanija, Togo, Tunizija, Zambija, Zimbabve
Vojaška oligarhija (3 države): Burundi, Libija, Zaire
Monarhija (2 državi): Maroko, Svazi
Država brez obstoječe osrednje oblasti (1 država): Somalija
Država brez strank (1 država): Uganda
Enostrankarski sistem (1 država): Eritreja

Vir: Alex Thompson (2004, 230).

Opomba: Začetek devetdesetih let prejšnjega stoletja velja za prelomno obdobje v Afriki in hkrati za obdobje povečanega števila notranjedržavnih konfliktov, ki so deloma posledica konca hladne vojne in večjega samozavedanja prebivalcev afriškega kontinenta. Leta 1988 so prevladovale vojaške oblasti in diktature ter enostrankarski sistemi. Prevladovala je totalitarna ideologija, ki je temeljila na pravilu: en vodja, ena ideologija, ena politična stranka in vojska v rokah voditelja. Če primerjamo razmerje med številom enostrankarskih in večstrankarskih sistemov v letih 1988–1999, vidimo t.i. tretji val demokracije in premik v smeri od enostrankarskih k večstrankarskim sistemom. Leta 1988 je imelo 29 držav enostrankarski sistem in le 9 večstrankarskega, medtem ko ima deset let pozneje le Eritreja enostrankarski sistem in kar 45 držav večstrankarski sistem. Zmanjšalo se je tudi število vojaških oligarhij z 10 na 3.

5.2 Nadaljevanje politike kolonializma – notranji kolonializem

Politični razvoj v DRK je močno zaznamovalo kolonialno obdobje, ki se je po umiku belgijske kolonialne sile nadaljevalo z notranjim kolonializmom. V času dekolonizacije se je nacionalizem »koloniziranih« počasi preoblikoval v nacionalizem zoper kolonizatorje. Vendar pa nekdanja in do svojih nekdanjih kolonij in njihovih narodov še vedno »imperialistična« sila svojega ozemlja in vpliva na njem ni bila pripravljena popolnoma izgubiti, kar potrjuje belgijsko vmešavanje v notranjo politiko neodvisnega Konga in atentat na prvega demokratično izvoljenega voditelja Patricea Lumumbe. Notranji kolonializem je bil najbolj viden v obdobju vladavine Mobutuja, ki so ga kot protiutež zoper širjenje komunizma in socializma v času hladne vojne, podpirale

predvsem nekdanje kolonialne sile. Za to obdobje sta značilna centralizacija in etnični nacionalizem. Ne glede na ideološka gesla in sklicevanje na enakopravnost se je nadaljevala socialna in ekonomska diskriminacija, ki je povzročala vse večjo zaostalost med perifernimi narodi in ljudstvi.

Teorija notranjega kolonializma opredeljuje odnos med centrom in periferijo, podobno kot je bilo v obdobju kolonializma. Notranji kolonializem so proučevali Rudolfo Stavenhagen, Michael Hatcher in Gonzales Casanova. Regionalne razlike v državi naj bi postavile periferna območja v podrejen položaj v odnosu do centra. Pri tem naprednejše skupine zasedajo najboljše položaje v družbi, institucijah itd., manj pomembne skupine pa najslabše položaje. Takšen odnos do perifernih regij in posledično kulturna delitev po mnenju nekaterih avtorjev povzročata nastanek nacionalizma (Kellas 1998, 50; glej tudi Horowitz 2000; Thompson 2004). Pablo Gonzales Casanova¹⁴ in Rudolfo Stavenhagen sta proučevala notranji kolonializem na primeru odnosa južnoameriških držav do domorodnih Indijancev (Stavenhagen 1990, 40; Stavenhagen 2013, 37–38). Stavenhagen (1990, 39–40) meni, da je že pred pojavom notranjega kolonializma večje število držav, kot so Britanija, Francija, Španija in pozneje ZDA, kazalo znake notranje dominacije (centra nad periferijami) znotraj svojih meja. Pri tem izpostavlja, da odnos dominacija/podrejanje ne vključuje le ekonomskih razredov in geografskih območij, temveč tudi etnične skupine, še posebej ko pride do sovpadanja med razredno delitvijo in etničnimi razlikami, vključno z jezikovnimi, kulturnimi, verskimi, rasnimi razlikami.

5.3 Možni modeli demokracije v etnično razcepljenih družbah

Avtorji, kot so Donald Horowitz, Arend Lijphart, Eric Nordlinger in Arthur Lewis, pišejo o strategijah za preprečevanje, upravljanje in razreševanje konfliktov in pri tem proučujejo različne pristope in možne modele demokracije, s katerimi bi se lahko izognili konfliktom v pluralnih družbah, kjer prevladujejo močna etnična nasprotja.

¹⁴Pablo Gonzales Casanova je koncept notranjega kolonializma proučeval v svoji študiji z naslovom *Internal Colonialism and National Development* v *Studies in Comparative International Development*, 1,4 (1965).

Lukšič (1991, 13) povzema, da Arthur Lewis¹⁵, ki je med prvimi proučeval problem uveljavljanja demokratičnega modela odločanja v Afriki, ugotavlja, da model politike zmagovalec dobi vse, ki ga poznamo v Evropi, v Afriki ni uporaben in tudi ni moralen. Spori med različnimi etničnimi skupinami preprečujejo ali vsaj omejujejo njihovo sodelovanje v skupni vladi.

Arend Lijphart (1977, 147–166) kljub kritikam kolegov verjame, da je konsociativna demokracija možna oblika ureditve v etnično razcepljenih družbah in kot primere konsociativne demokracije v državah tretjega sveta navaja Libanon in Malezijo. Poskus vzpostavitve konsociativne demokracije v Nigeriji po njegovem mnenju rahlo odstopa od tega modela. Med glavnimi značilnosti konsociativne demokracije navaja, da: »vsi pomembni segmenti pluralne družbe sodelujejo v veliki koaliciji, ki vodi državo« (Lijphart 1977, 25). Med elemente konsociativne demokracije uvršča načelo proporcionalnosti kot princip političnega predstavnštva in delitve oblasti, vzajemni veto oz. večinsko pravilo s soglasjem in z visoko stopnjo avtonomije etničnih in drugih specifičnih skupin pri upravljanju z notranjimi zadevami, ki se največkrat odraža v federalni ureditvi. Kritiki Lijpharta, med drugimi Nordlinger, izražajo dvome v avtonomijo segmentov v pluralni družbi, saj v nasprotju z unitarnim sistemom takšna avtonomija lahko vodi do vse večjih zahtev po avtonomiji ali celo odcepitvi (Nordlinger 1971, 31).

Horowitz (2000, 569–576) načeloma sprejema Lijphartovo idejo o avtonomiji segmentov (oziroma federalizmu). Skeptičen pa je glede Lijphartove ideje o veliki koaliciji etničnih skupin, ki naj bi sestavljale vlado. Pri tem opozarja, da je treba upoštevati, kako močne so delitve med etničnimi skupinami. Zato Horowitz razlikuje med koalicijo, ki se jo lahko oblikuje pred volitvami ali po volitvah in omenja koalicijo prepričanja, koalicijo zavez in stalno koalicijo etničnih strank. Koalicija prepričanja lahko nastane v obdobju pred volitvami, z namenom pridobivanja volilnih glasov, vendar težko obstane. Po volitvah pogosto razpade zaradi nepremostljivih nasprotij koalicijskih partnerjev, kar povečuje možnost izbruha medetničnega konflikta (npr.

¹⁵Athur Lewis je demokratični model v Afriki proučeval v svoji knjigi *Politics in West Africa*. 1965. Toronto, New York, Oxford University Press.

Nigerija 1959–1964; Uganda 1962–1964 itd.). Koalicija zavez ima enak namen, vendar je trdnjša, saj je oblikovana z namenom, da zmanjša možnost konflikta in vsebuje neke vrste dogovor o sodelovanju med etničnimi strankami (npr. Šrilanka oz. takratni Cejlon 1965) (Horowitz 2000, 365–380). Horowitz (2000, 602–613) vidi v federalizmu možen model demokracije, ki lahko zavira nastanek konflikta med različnimi etničnimi skupinami, in pri tem navaja primer federalizma v Nigeriji.

Nordlinger (1972, 20–29) je prav tako proučeval najprimernejši model demokracije, s katerim bi lahko ublažili vzroke za nastanek konfliktov v pluralnih družbah. Oblikoval je model, za katerega je menil, da je uporaben v močno razcepljenih družbah. Nekateri od šestih elementov upravljanja s konflikti¹⁶ so podobni konsociativnem modelu: stabilna vladajoča koalicija, načelo proporcionalnosti, vzajemni veto in paketni dogovor. Za razliko od Horowitza in Lijpharta pa Nordlinger (1972, 31) ni naklonjen federalizmu in avtonomiji segmentov kot primerni obliki državne ureditve v razcepljenih družbah, ker po njegovem mnenju takšne rešitve eventualno lahko vodijo tudi do konfliktov in razpada države. V nekaterih globoko razcepljenih družbah je namreč težko določiti meje tako, da se zajame celotno prebivalstvo, brez da bi dobršen del posameznikov ostal zunaj meja. Federalizem po njegovem mnenju lahko omogoči dominantnemu segmentu v kateri koli državi, da prezre oziroma ne upošteva zahtev manjšine. Zahteve manjšine lahko posledično vodijo v odcepitvena gibanja in kot primer omenja etnično skupino Ibo na severnem delu Nigerije. V nasprotju z Nordlingerjem pa Lijphart povzema, da Arthur Lewis meni, da je za države z vidnimi regionalnimi razlikami najprimernejša federalna ureditev, in pri tem izpostavlja, da je »/.../ treba dati provincam možnost, da skrbijo za lastne zadeve, če to želijo« (Lijphart 1977, 146).

¹⁶Nordlingerjev model upravljanja s konflikti vsebuje naslednjih šest elementov: stabilna vladajoča koalicija; načelo proporcionalnosti; vzajemni veto; namenska depolitizacija (izogibanje naslavljanja politično občutljivih/konfliktnih vprašanj); sklepanje kompromisov, pri vprašanjih, ki razdvajajo oz. paketni dogovor; sposobnost dajanja koncesij v pogajanjih (Nordlinger 1971, 20–29).

6 Študija primera Demokratične republike Kongo

V tem poglavju želim na podlagi študije primera Demokratične republike Kongo raziskati tendence v zgodovinskem razvoju dolgotrajnega družbenega konflikta, možnosti za njegovo rešitev in razloge, ki ovirajo proces demokratične tranzicije v državi. DRK ima kljub številnim težavam, ki jo pestijo v današnjem času, bogato politično zgodovino in močno prepletene odnose s sosednjimi državami, kar ji onemogoča miren prehod v demokracijo in ogroža stabilnost države. Navkljub številnim prizadevanjem za rešitev konflikta na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni se DRK še danes sooča z nestabilnostjo in s konflikti, predvsem na vzhodnem delu države. Če na hitro pogledamo v preteklost, lahko rečemo, da že menjava imena države kaže na razburkano zgodovino. Zametki kongovskega odporniškega gibanja so vidni že v prizadevanjih za odpravo kolonializma v Svobodni državi Kongo (1885–1908) in pozneje v Belgijskem Kongu (1908–1960). V letih 1960–1971 se je država imenovala Kongo, med 1971–1997 Zaire, od leta 1997 dalje pa se imenuje Demokratična Republika Kongo. Vse menjave imena države so bile neposredno povezane s političnimi mejniki v zgodovini države. Za analizo razmer v Demokratični republiki Kongo sem si izbrala teoretični okvir dolgotrajnega družbenega konflikta, ki ga je postavil Edward Azar. Pa vendar gre temeljne vzroke za proučevanje dolgotrajnega družbenega konflikta in nesposobnost njegove rešitve iskati v kolonialni preteklosti, ki je v svoji krvavi zgodovini postavila temelje za propadle poskuse vzpostavitve demokratične tranzicije, kar bo razvidno iz naslednjih poglavij. Vmešavanje nekdanjih kolonialnih gospodarjev in velesil v času hladne vojne so pozneje zamenjale sosednje države, ki so s svojimi posegi vplivale na nestabilnost države in posledično tudi regije Velikih jezer. Dolgotrajnost konflikta v DRK hkrati pomeni rodovitni teren za pojav domačih in tujih uporniških gibanj, katerih namen je destabilizacija DRK in sosednjih držav.

6.1 Zgodovinsko ozadje

6.1.1 Kolonialna preteklost in zapuščina

Na politični razvoj DRK je pomembno vplivala kolonialna vladavina Belgijcev. Belgijski kralj Leopold II. je kolonijo upravljal z železno roko in z njo ravnal kot s posestvom v zasebni lasti. Konferenca v Berlinu (1884–1885) je formalno potrdila Leopoldovo lastništvo nad Svobodno državo Kongo, ki je bila v času vladavine brutalnega in pohlepnega belgijskega kralja še posebej zanimiva zaradi gospodarskega dobička. Država je bila glede na izkoriščanje in pomen naravnih virov do leta 1906 razdeljena na 15 provinc, ki so jih upravljali komisarji (McCalpin 2002, 35). Z državo je Leopold II. upravljal kot z osebnim podjetjem (Nzongola-Ntalaja 2003, 20). V luči vse večjega bogatenja na račun naravnih virov in ob sodelovanju močnih evropskih zasebnih gospodarskih družb je za dosego cilja oblikoval sistem, ki spominja na sistem v času suženjstva, politične represije in zatiranja kongovske kulture (Nzongola-Ntalaja 2003, 26). Afričani so bili delovna sila, s katero so upravljali Evropejci. Značilne so bile hude kršitve človekovih pravic avtohtonega prebivalstva, med katerimi naj poleg suženjstva omenimo še lakoto, mučenje, spolno nasilje, prisilna izginotja in usmrčitve. Zaradi nečloveškega izzivljanja se je število prebivalcev skoraj prepolovilo (glej tudi Štravs, 2014). Kot navaja Nzongola-Ntalaja, naj bi bilo na podlagi zbranih podatkov, pridobljenih iz »/.../ uradnega popisa prebivalstva na začetku kolonialnega obdobja med 20 do 30 milijonov ljudi, do leta 1911 naj bi se jih zmanjšalo na 8,5 milijona in nato v letu 1924 na 10 milijonov /...« (Nzongola-Ntalaja 2003, 23; glej tudi McCalpin 2002, 35).

Vladavine kralja Lepolda II. je bilo konec leta 1908, ko je neposredno pred smrtjo prenesel lastništvo kolonije na Belgijo. Svobodna država Kongo je uradno postala belgijska kolonija. Belgijska vlada je morala s kolonijo upravljati na podlagi administrativne in gospodarske ureditve iz leta 1885. Ob prevzemu kolonije se je »/.../ belgijska administracija zaobljubila, da ne bodo nikoli ponovili /.../« (McChalpin 2002,

34) krute in izkoriščevalne politike kralja Leopolda II. Pa vendar se zaobljube niso v celoti držali. Čeprav manj brutalni, je bilo ozemlje zbirokratizirano, še naprej pa so v lastno korist izčrpavali in izkoriščali naravna bogastva. V prizadevanjih za dostop do kolonialne uprave so bili opazni tudi vse večje rivalstvo in napetosti med različnimi etničnimi skupinami. Do leta 1933 je bil belgijski Kongo iz petnajstih provinc razdeljen na »/.../ šest provinc: Katanga (Elisabethville), Kasai (Luluaborg), Kivu (Bukavu), Orientale (Stanleyville), Equateur (Coquilhatville) in Nižji Kongo (s prestolnico Leopoldville)« (McChalpin 2002, 35). Kot zanimivost naj še navedem, da vse province niso imele enake stopnje avtonomije, kar je povzročilo tekmovanja med različnimi etničnimi skupinami, med katerimi so bile nekatere privilegirane (Emizet 1997, 4–6). Pri tem sta najverjetneje zaradi naravnih bogastev prednjačili provinci Katanga in Kasai. Slednji sta s svojimi odcepitvenimi težnjami igrali pomembno vlogo v politični krizi med 1960–1965 (glej Mwaka Bwenge 2005, 92).

6.1.2 Rojstvo kongovskega gibanja za demokratizacijo

Leto 1956 je pomenil mejnik za pojav nacionalnih osvobodilnih gibanja v Afriki. Pri tem naj omenimo prizadevanja Egipta za ohranitev neodvisnosti in umik britanskih sil iz Sueškega prekopa ter neodvisnost Maroka, Tunizije in Sudana. Takrat naj bi se po besedah Georges-a Nzongola-Ntalaja (2003, 82) začel boj za neodvisnost Konga. Gibanje za neodvisnost Konga je bilo rezultat razprave znotraj elit o prihodnosti države in političnega prostora, ki se je odprl za afriško sodelovanje, ter krepitev in aktivnejše vloge civilne družbe. V Kongu je bilo malo izobraženih elit, saj so Belgijci nudili izobrazbo le tistim, ki so želeli opravljati duhovniški poklic. Politična mobilizacija se je začela v urbanih predelih Konga, medtem ko je bilo tradicionalno vodstvo oslajeno. Izobrazbo so si pridobili le redki, saj je bila med Belgijci prisotna bojazen, da bi lahko visoko izobražene elite povzročale težave (Edgerton 2002, 179–181).

Razprava med elitami v Belgiji je nastala na podlagi objave pamfleta z naslovom *Tridesetletni načrt za politično neodvisnost belgijske Afrike*, ki ga je 1955 v flamščini

napisal belgijski profesor A. A. J. Van Bilsen. V pamfletu, ki se imenuje tudi *Načrt Van Bilsen*, je orisal 30-letni načrt za politično emancipacijo belgijske Afrike in naletel na burne odzive s strani kolonialnih krogov (McCalpin 2002, 36). Van Bilsen je v pamfletu predvidel časovni načrt za oblikovanje izobražene elite, ki bi na oblasti zamenjala Belgijce. V takratnem Kongu se je prvi odziv pojavil med zmernimi afriškimi katoliškimi intelektualci, imenovanimi Afriška zavest (*Conscience africaine*). Manifest je bil 2. julija 1956 v francoskem jeziku objavljen v časopisu *Currier d'Afrique*. Pri tem je »/.../ skupina Afriška zavest potrdila načrt Van Bilsena, za katerega je menila, da predstavlja izhodišče za začetek razprav o prihodnosti države« (Nzongola-Ntalaja 2003, 82). Veliko bolj radikalno se je na pamflet odzvala etnična stranka Abako iz Bakonga, ki so jo imenovali Bakongoško zavezništvo (*Alliances des Bakongo – Abako*). Slednji se načrt ni zdel dovolj drzen, saj je predvidel predolgo časovno obdobje za razglasitev neodvisnosti (McCalpin 2002, 36). Z odzivom Abaka in predstavitvijo lastnega manifesta, v katerem so pozivali k mirnemu prehodu k samoupravi znotraj federalne ureditve, se je leta 1956 začel boj za neodvisnost Konga (Nzongola-Ntalaja 2003, 82).

Politične reforme iz leta 1957 so v letu 1958 povzročile nastanek številnih političnih strank. Poleg stranke Abako velja omeniti PSA (*Parti solidaire africain* – Afriška stranka solidarnosti), MNC (*Mouvement national congoloese* – Kongovsko nacionalno gibanje) pod vodstvom Patricea Lumumbe, Balubakat (politično združenje katanških Lubov) pod vodstvom Jasona Sendwe, Cerea (*Centre de regroupement africain* – Afriški zbirni center) pod vodstvom Anicet Kashamura in Conakat (*Confédération des associations tribales du Katanga* – Konfederacija združenja plemen Katange) pod vodstvom Moïsea Tshombea (prav tam).

Navkljub aktivni vlogi civilne družbe in političnih strank pa slednje, kot se pogosto zgodi v državah v tranziciji, niso zmogle dolgoročne enotnosti in so razpadle v letu 1959. Stranka Abako je veljala za prvo pravo politično stranko v takratnem Kongu,

medtem ko je stranka Lumumbe¹⁷ MNC veljala za prvo nacionalno stranko in je imela ključno vlogo v boju za neodvisnost Konga.

Prve večstrankarske nacionalne volitve so potekale maja 1960, mesec dni pred razglasitvijo neodvisnosti. Ustavo so napisale belgijske oblasti (McCalpin 2002, 37). V parlament je bilo izvoljenih 16 političnih strank, med katerimi nobena ni imela večine. Predsednik MNC Patrice Lumumba je bil imenovan za prvega predsednika vlade. Prvi vladni kabinet je bil sestavljen iz vodij različnih strank, ki Lumumbi niso kazale lojalnosti. Le nekaj dni po razglasitvi neodvisnosti¹⁸ se je začela upirati vojska, začel se je odhod belgijskih državljanov in nekaj dni pozneje je najbogatejša provinca z naravnimi viri Katanga, razglasila neodvisnost (Weiss 2000, 21). Slednja je igrala ključno vlogo pri poznejši odstranitvi prvega demokratično izvoljenega predsednika vlade. Pri tem velja omeniti, da je katanško odcepitveno gibanje obstajalo vse od kolonializma dalje. Močno vlogo je igral etnični značaj političnih strank in glavne stranke so se med seboj delile glede na etnične linije. Vodilna politična stranka je bila CONAKAT, ki je zagovarjala interese avtohtonih Katancev tudi na račun drugih etničnih skupin iz province Kasai (Ndikumana in Emizet 2005, 66).

Katanga je imela v svojih prizadevanjih za odcepitev podporo belgijske vojske in različnih evropskih držav, Južnoafriške republike in ZDA. Lumumba si je prizadeval, da prepreči odcepitev Katange. Za pomoč je zaprosil ZDA, ki so ga napotile na OZN. Na OZN je posredoval prošnjo, da v Kongo napotijo mirovne sile (Nzongola-Ntalaja 2003, 95; Edgerton 2002, 191). Takratni generalni sekretar OZN Dag Hammarskjöld ni bil naklonjen vojaški intervenciji, temveč se je zavzemal za politično rešitev po diplomatski poti. Njegovo stališče je bilo usklajeno s stališči ZDA in Belgije. Prednostna naloga Lumumbe je bila preprečitev odcepitve Katange. Na podlagi prošnje Konga je Varnostni svet OZN sprejel resolucijo 143 (1960), s katero je ustanovil prvo misijo

¹⁷Patrice Lumumba je bil prvi demokratični predsednik vlade Konga. Zaradi svojega prepričanja je pozneje postal žrtev politične zarote ob podpori zunanjih sil. Rojen je bil leta 1925 v vzhodnem delu province Kasai. V mladosti je nasprotoval paternalizmu in avtoritarizmu katoliških in protestantskih misijonarjev v Sankuru ter pozneje pobegnil v Bukavu. Bil je aktiven v številnih državljanskih združenjih. Zavzemal se je za politično emancipacijo in ekonomski razvoj Konga kot večetnične države. Leta 1958 se je pridružil drugim prominentnim intelektualcem, ki so skupaj ustanovili MNC, ki je hitro prejelo podporo s strani vseh sektorjev družbe in regij v državi (Nzongola-Ntalaja 2003, 84).

¹⁸V primerjavi z drugimi afriškimi državami je imel belgijski Kongo eno od najkrajših obdobjev boja za neodvisnost v afriški zgodovini, s pričetkom leta 1958 in zaključkom junija 1960.

mirovnih sil OZN v Kongu, imenovano ONUC (United Nations Operation in Congo – Operacija ZN v Kongu)¹⁹ in v državo napotil skoraj 20.000 pripadnikov teh sil. Mandat misije ni bil vojaško posredovanje, temveč ohranitev ozemeljske celovitosti in suverenosti Konga (Združeni narodi, 2016b). Zaradi nasprotujočih pogledov med Lumumbo in Varnostnim svetom OZN je Lumumba na pomoč pozval Sovjetsko zvezo. Tovrstna poteza je bila za zahodne države znak, da se Lumumba nagiba h komunizmu, čemur so močno nasprotovale, saj bi pri tem izgubile Kongo kot svojo zaveznico (Weiss 2000, 21; Ndikumana in Emizet 2005, 67), zato so ga hotele odstraniti s političnega prizorišča.

Zaroto zoper Lumumbo je izpeljal takratni predsednik Konga Joseph Kasavabu z namenom, da ga razreši s položaja predsednika vlade. Kot navaja Herbert Weiss, je »/.../ ONUC takrat posredoval na način, ki je Kasavabu omogočil, da Lumumbo osami v rezidenci predsednika vlade. Tedanji vodja ONUC je bil ameriški državljani in Lumumba je bil pod zaščito ZN. Po nekaj mesecih je Lumumba poskušal pobegniti iz svoje rezidence v Kinshashi /.../« (Weiss 2000, 21), pri čemer so ga ujeli Mobutujevi možje in ga v Katangi usmrtili (glej tudi McCalpin 2002, 38–39).

Celotna zgodbo kaže na šibkost in neučinkovitost OZN ter njenega Varnostnega sveta, saj ni bilo volje za pravočasno ukrepanje in preprečitev politične zarote zoper prvega demokratično izvoljenega predsednika vlade, ki je ravnal v nasprotju s političnimi interesi močnih zahodnih držav. Postal je žrtev političnih spletk velikih sil, ki so v vodstvu nove neodvisne države iskale zahodnim silam naklonjene voditelje. Vendar Lumumba ni bil edina žrtev. Takratni generalni sekretar OZN Dag Hammarskjöld, ki si je prizadeval za diplomatsko rešitev katanške krize, je izgubil življenje ob sestrelitvi letala OZN v Kongu. Izkazalo se je, da je imel Lumumba prav, ko si je prizadeval za vojaško posredovanje mednarodne skupnosti. OZN so nato ob močni podpori ZDA v Kongo poslale vojaške sile OZN, da preprečijo odcepitev Katange (Weiss 2000, 21). Kriza v Katangi se je končala leta 1963, z izgnanstvom njenega vodje Moise Tshombeja

¹⁹Republika Kongo je razglasila neodvisnost leta 1960. Neposredno po razglasitvi neodvisnosti je prišlo do nemirov in posredovanja Belgije v Kongu, češ da so morali zaščititi belgijske državljane. Slednje je bilo brez soglasja kongovske vlade. Mesec dni po tem je kongovska vlada zaprosila OZN za vojaško pomoč zoper zunanjo agresijo. Varnostni svet OZN je nato pozval Belgijce k umiku iz Konga. OZN so v Kongo napotili misijo, ki je bila tam od julija 1960 do oktobra 1964 (Združeni narodi, 2016b).

(McCalpin 2002, 40). Zahodne sile so uspele ohraniti teritorialno celovitost Konga, posledice njihovega delovanja pa so bile smrt Lumumbe, njegovi najbližji sodelavci so bili v izgnanstvu, oblast pa je z državnim udarom leta 1965 prevzel zahodnim silam naklonjeni Joseph-Désiré Mobutu, znan kot Mobutu Sese Seko, ki je veljal za gospodarja vojne in enega najbolj krutih diktatorjev v Afriki.

6.1.3 Država gospodarjev vojne in diktatura Mobutu Sese Seka

Mobutu Sese Seko je bil voditelj Konga 32 let, od 24. novembra 1965 do 17. maja 1997. Kot navaja Nzongola-Ntalaja (2003, 142), je bila vladavina Mobutuja proizvod hladne vojne. Mobutu, čeprav eden od tesnih sodelavcev takratnega predsednika vlade Lumumba, je igral pomembno vlogo pri njegovi likvidaciji. Nato je ob podpori zahodnih sil, kot sta ZDA in Belgija, ki so želele ohraniti svojega zaveznika v osrednji Afriki, z državnim udarom prevzel oblast v Kongu. Sprva so upali, da bo njegova vlada prinesla mir in varnost v državi in regiji, vendar je upanje kmalu izginilo. Mobutu se je razglasil za predsednika države in vrhovnega poveljnika oboroženih sil. Istočasno je bil tudi predsednik vlade in vodja edine dovoljene politične stranke MPR (*Mouvement Populaire de la Revolution* – Ljudskega revolucionarnega gibanja). Z državo je upravljal kot s svojim zasebnim posestvom (Nzongola-Ntalaja 2003, 144–147; McCalpin 2002, 42–42).

Svojo oblast je Mobutu postopoma utrdil s spreminjanjem ustave in z različnimi ukrepi. Prepovedal je politične stranke in svojo stranko MPR institucionaliziral kot edino dovoljeno politično stranko v Kongu. Z enostrankarskim sistemom in absolutno oblastjo si je Mobutu zagotovil neomejen nadzor nad državo in njenim proračunom. Za interese svoje družine je odtuževal velike vsote državnega premoženja, zaradi česar je bil njegov režim imenovan tudi kleptokracija (Thompson 2000, 217–222; Nzongola-Ntalaja 2003, 152; McCalpin 2002, 43).

Leta 1971 je lansiral program, katerega glavni namen je bila promocija tradicionalne kulture in odprava vpliva zahodne kulture. Temu primerno je državo preimenoval v Zaire ter spremenil imena glavnih mest in provinc. Katanga se je preimenovala v Shabo (Ndikumana in Emizet 2005, 71). Leta 1972 je nacionaliziral katoliške šole in prepovedal rabo krščanskih imen (Emizet 1997, 30). Omenjeni ukrep je pozneje prerasel tudi v življenjski stil, ki se je imenoval avtentičnost oziroma pristnost. Njegova ideologija se je spremenila v mobutizem, ki je promoviral kult osebnosti in absolutno vladavino Mobutuja. Da je še bolj okrepil svojo vladavino, je člane svoje etnične skupine imenoval na glavne položaje v vladi in s tem dejanjem povzročil nezadovoljstvo ostalih etničnih skupin. V istem času je nacionaliziral premoženje tujih družb v državi ter še bolj utrdil svoj režim. Svojim sorodnikom in privrženecem je omogočil nadzor nad premoženjem, ki so si ga kopičili. Nacionalizacija premoženja je bila eden izmed glavnih razlogov za poznejše gospodarske težave s katerimi se je soočala država (Nzongola-Ntalaja 2003, 150; Thompson 2002, 222–223).

Kljub vsemu je Mobutu v času hladne vojne uspel – zaradi naravnih bogastev, strateške pozicije države in svoje absolutne oblasti v državi – ohraniti močno zahodno mednarodno podporo svojemu režimu. Za zahodne države je bil glavni zaveznik v boju zoper širitev komunizma v Afriki, zaradi česar so mu zagotavljale vojaško in gospodarsko pomoč ne glede na grobe kršitve človekovih pravic, odsotnost vladavine prava in prirejene volitve, ki so značilne za diktatorske režime itd. (Emizet 2005, 72). S svojo absolutno oblastjo je Mobutu uspel odpraviti nevarnost morebitnega upora vojske in je tako zmanjšal politično vlogo in vpliv vojske. Pri tem naj omenimo, da je »/.../ leta 1974 imenoval poveljujoče oboroženim silam za člane političnega odbora stranke in tako je vojska postala partner mobutujeve kleptokracije« (prav tam). Zanašal se je tudi na podporo različnih paravojaških enot in plačancev. Slednji so mu pomagali pri odstranjevanju političnih nasprotnikov in ustrahovanju prebivalstva (Nzongola-Ntalaja 2003, 154–156).

Kot navaja Nzongola-Ntalaja (2003, 154), so bili glavni vzvodi moči in oblasti, ki jih je za ohranjanje svoje absolutne vladavine uporabljal Mobutu, varnostne sile, popoln

nadzor nad državnim proračunom, podpora zunanjih sil, absolutna oblast njegove stranke in ideološka manipulacija prebivalcev Konga.

6.1.4 Zametki nastanka opozicije zoper Mobutuja

Zaradi nasilne vladavine Mobutuja in preganjanja političnih nasprotnikov je leta 1980 majhna skupina politikov, ki so bili sicer člani parlamenta, začela oblikovati t.i. nenasilno opozicijo. Napisali so odprto pismo Mobutuju, v katerem so zahtevali politične reforme. Mobutu jih je aretiral in poslal v zapor. Potem ko so bili leta 1982 izpuščeni iz zapora, je skupina trinajstih pod vodstvom Etienne Tshisekedia²⁰ oblikovala novo politično stranko UDPS (Union pour la democratie et le Progres Social – Skupnost za demokracijo in socialni napredek) (International Crisis Group 2006a, 1). Mobutu je uspel zatreti vsa prizadevanja za spremembe, medtem ko so bili politični nasprotniki v zaporih ali v izgnanstvu (Weiss 2000, 3).

Zahodne države, ki so sprva podpirale režim, so ob koncu hladne vojne začele izvajati vse več pritiska za politično liberalizacijo. Mobutu je bil prisiljen v spremembo ustave. 24. aprila 1990 je ukinil enostrankarski sistem in uvedel večstrankarski politični sistem. Oblikovala se je vrsta novih strank, ki so pozivale, da se v takratnem Zairu oblikujejo demokratične institucije (Emizet 1997, 43). Pojavilo se je več kot 200 političnih strank. Poleg tega je Mobutu najavil »/.../ depolitizacijo oboroženih sil, varnostnih služb in administracije; sprejel je zakonodajo, ki je omogočila delovanje političnih strank in sindikatov« (Emizet 1997, 44).

Kot naslednji pomembni korak velja omeniti sklic nacionalne suverene konference, ki se je začela 7. avgusta 1991 z namenom, da prouči možnosti za demokratično tranzicijo in uvedbo večstrankarskega političnega sistema (McCalpin 2002, 44). Avgusta 1992 so oblikovali tudi Prehodno listino, ki naj bi zamenjala takratno ustavo in »/.../ skladno z listino bi Mobutu prepustil javne finance, zunanje zadeve in obrambo« (McCalpin 2002,

²⁰Etienne Tshisekedi je bil v 60. letih Mobutujev najbližji sodelavec. Pred razhodom z Mobutujem je služil kot minister za pravosodje, notranji minister, veleposlanik v Maroku in kot podpredsednika narodne skupščine (Nzongola – Ntalaja 2003, 185).

45). Kot navaja Herbert Weis (2000, 4), je bil en od razlogov za sklic tovrstne konference uspeh podobnih nacionalnih konferenc v sosednjem Kongu-Brazzaville in Beninu. Pri tem velja omeniti, da je bila razlika med konferencami v tem, da so predsedniki omenjenih držav spoštovali odločitve o decentralizaciji moči, medtem ko je Mobutu kasneje spodbijal odločitve, ki so bile sprejete na konferenci. Na konferenci so razpravljali o federalnem in parlamentarnem sistemu. Za začasnega predsednika vlade je bil izvoljen dolgoletni opozicijski voditelj Etienne Tshisekedi, vendar ga je Mobutu pozneje odstavil s položaja (Zartman 2005, 117–121).

Nacionalna suverena konferenca ni izpolnila pričakovanj kongovskega prebivalstva, da se oblikuje ustrezen politični okvir za demokratično tranzicijo. Neuspeh gre pripisati notranjim in zunanjim dejavnikom, ki so ovirali proces demokratizacije. Po drugi strani pa je ta konferenca med Kongovci uspela okrepiti zavest o nacionalni enotnosti in pripadnosti (McCalpin 2002, 197). Poleg postopne rasti opozicijskih gibanj, ki so vse bolj nasprotovala Mobutuju, in poleg vse večjega nasprotovanja zahodnih sil, ki so prej podpirale Mobutujev diktatorski režim, je k destabilizaciji takratnega Zaira prispeval tudi izbruh genocida v Ruandi in vse večji val ruandskih beguncev v sosednje države in predvsem v Zaire. Zaradi nestabilnih razmer v vzhodnem delu Konga je postajalo vse aktualnejše vprašanje Banyamulenge Tutsijev, ki večinoma živijo v gorskih predelih in verjetno predstavljajo najstarejšo skupnost Tutsijev v Kongu (Emizet 1997, 52).

6.1.5 Sklepne ugotovitve

Skozi zgodovinski pregled razmer v Demokratični republiki Kongo od obdobja kolonializma pa do leta 1994 lahko najdemo veliko vzporednic s teorijo Azarja o dolgotrajnem družbenem konfliktu. Pri tem lahko zaznamo zametke dolgotrajnega družbenega konflikta, ki segajo v današnji čas. Kot smo že omenili, Azar navaja kot prvi predpogoj za nastanek konflikta odnose znotraj skupnosti oziroma odnose med identitetnimi skupinami, tj. rasnimi, verskimi, etničnimi, kulturnimi ali drugimi skupinami. Pri tem ima v mislih odnose oziroma razmerje moči med manjšino in večino

znotraj držav. Odnose med identitetnimi skupinami je izkoriščala že kolonialna vladavine ob tem, da so imele nekatere skupine možnost dostopa do izobraževanja in družbenih institucij. Do leta 1933 je bil belgijski Kongo, ki ga je sestavljalo petnajst provinc, razdeljen na šest provinc. Vse province niso imele enake stopnje avtonomije, kar je že povzročilo tekmovanje med različnimi etničnimi skupinami, med katerimi so bile nekatere privilegirane. Med najpomembnejšimi provincami velja omeniti z naravnim viri najbogatejši Katango in Kasai, v katerih se je tudi razvilo odcepitveno gibanje (McCalpin 2002; Emizet 1997, 4–6; Mwaka Bwenge 2005, 92).

Tudi po osamosvojitvi velja izpostaviti pomen etničnega dejavnika, saj je bila večina strank oblikovana vzdolž etničnih meja in so zastopale interese svojih etničnih skupin. Horowitz (2000, 291–333) meni, da so takšne stranke lahko pomemben vzrok etničnih konfliktov, enako meni za vojsko, ki brani interese ene etnične skupine. Kot primer naj omenim stranko CONAKAT, katere glavno poslanstvo je bilo zaščita interesov avtohtonih prebivalcev Katange zoper tujce iz province Kasai (slednji so delali v rudnikih) in Kivu. Takšna etnična nasprotja so bila pozneje razlog, da se je v letih 1960–1962 želela odcepiti tudi provinca Kasai (Ndikumana in Emizet 2005, 66). Pri tem se lahko strinjamo z ugotovitvami Horowitza (2000, 166–200), ki je meni, da etnična nasprotja v veliki meri izhajajo iz delitve na razvite in nerazvite skupine in kar lahko povzroči medetnična obračunavanja (npr. tradicionalna nasprotja med plemenoma Hema in Lendu na območju regije Ituru). Aktualno ostaja tudi vprašanje kongovskih Tutsijev, ki igrajo vidno vlogo v kongovskih državljanskih vojnah.

Edward Azar v nadaljevanju meni, da se pomanjkanje pri zadovoljevanju človeških potreb pogosto izraža skupinsko, vendar to še ni razlog za nastanek konflikta. Pri tem sta ključnega pomena dostop do družbenih institucij in sodelovanje v družbi (Azar 1990, 8). Odsotnost tega lahko povzroči napetosti in nasilje, kar je bilo razvidno predvsem ob padcu Mobutujeve diktature. Državljeni Konga so se navkljub naravnim bogastvom vse od kolonializma dalje spopadali z revščino in pomanjkanjem. Dostop do družbenih institucij, dobiček iz naravnih bogastev in participacija v političnem življenju so bili omogočeni le majhnemu delu prebivalstva, medtem ko se je preostali del soočal z revščino, konflikti in grobimi kršitvami človekovih pravic. Mobutu je vladal s trdo roko,

zagotovil si je neomejen nadzor nad državo in njenim proračunom. S svojo kleptokratsko vladavino in neenako porazdelitvijo naravnih bogastev je povzročil veliko revščino. Za njegovo vladavino so bile značilne grobe kršitve človekovih pravic. (Emizet 2005, 72). Slednje pa ustreza tretjem predpogoju za nastanek dolgotrajnega družbenega konflikta. Namreč, vse od kolonialnega obdobja naprej je bila oblast v državi v rokah dominantne skupine/elite oziroma posameznikov, ki so državo uporabljali zgolj kot mehanizem za krepitev osebne moči na račun šibkejših in ranljivejših skupin. Mobutu si je z absolutno oblastjo ene stranke, nadzorom nad varnostnimi silami in s podporo zunanjih sil zagotovil neomejen nadzor nad državo in njenim proračunom. Slednje potrjuje razmišljanja Azarja (Azar 1990, 10–11), da v večini držav, kjer poteka dolgotrajni družbeni konflikt, prevladujejo klientelizem in šibke vladne strukture, ki jim je mar le za oblast in nadzor nad naravnimi viri.

Kot zadnji predpogoj za nastanek dolgotrajnega družbenega konflikta pa velja navsezadnje izpostaviti mednarodne povezave, ki so imele močan vpliv na notranjo politično situacijo v takratnem Zairu in tudi pozneje. Po osamosvojitvi je pomembno vlogo igral predvsem ideološki dejavnik, ki je bil značilen za obdobje hladne vojne. Na eni strani bi veljalo izpostaviti vlogo prvega demokratičnega predsednika vlade Lumumbe, ki ni kazal naklonjenosti zahodu in je bil ideološko bližje komunističnemu bloku, kar ga je tudi stalo življenja (Weiss 2000; Ndikumana in Emizet 2005). Po drugi strani s strani zahodnih sil ustoličenega Mobutuja, ki je kasneje veljal za enega najbolj krutih in samosvojih diktatorjev na afriškem kontinentu. Pa vendar so zaradi uresničevanja lastnih interesov zahodni zavezniki spregledali marsikatero krutost, ki jih je izvajal Mobutu.

6.2 Obdobje kongovskih državljanskih vojn

6.2.1 Genocid v Ruandi in prva državljanska vojna (september 1996–maj 1997)

Eden izmed ključnih dogodkov, ki je zamajal politično stabilnost Konga, je bil genocid nad Tutsiji in zmernimi Hutuji leta 1994 ter mobilizacija skoraj celotne populacije Hutujev v sosednji Ruandi. V treh mesecih je bilo v genocidu ubitih med 800.000 in milijonom ljudi (Dunn 2002, 54). Begunska kriza, ki je vplivala na vse države, ki mejijo na Ruando in Burundi, je močno zamajala stabilnost v vzhodnem delu Zaira in vplivala tudi na stabilnost Mobutujevega režima (McCalpin 2002, 47).

Zaradi genocida v Ruandi je v Zaire pribežalo več kot dva milijona beguncev. Med njimi so bili civilisti, pripadniki Interhamwe (milice, ki je odgovorna za genocid) in člani poražene ruandske vojske FAR (*Forces Armées Rwandaises*). Urad visokega komisarja za begunce (UNHCR) je v Zairu blizu ruandske meje postavil begunska taborišča, v katerih so se krepile uporniške skupine, kot sta Interhamwe in FAR. Te so izkoristile taborišča za ponovno mobilizacijo in oborožitev v boju zoper novo ruandsko vlado, v kateri so prevladovali Tutsiji. Begunska taborišča so bila na ozemlju od jezera Tanganjika do jezera Kivu. Uporniške skupine so se kmalu dovolj okrepile, da so lahko iz Zaira izvajale napade na Ruando. Hkrati so v Zairu napadale tudi zairske Tutsije, ki so živeli v južnem Kivu. Mobutu napadov ni preprečeval. (Dunn 2002, 55; Henwood 2007, 30).

Na začetku leta 1996 sta se pritisk in nasilje nad Tutsiji (Banyamulenge, Banyarwande) v južnem Kivu še povečala (Mamdani 1999, 44–45; Nzongola-Ntalaja 1999, 6–7). Interhamwe in FAR so v letih 1995 in 1996 okrepili napade na kongovske Tutsije. Aprila 1995 je kongovski parlament sprejel odločitev, s katero je odvzel kongovsko državljanstvo kongovskim Tutsijem, tj. Banyamulengam in Banyarwandam. V oktobru 1996 je vice guverner južnega Kivu najavil, da morajo Banyamulenge in Banyarwande zapustiti Zaire ali pa bodo podvrženi etničnemu čiščenju (Zartman 2005, 130–131). Razglasili so jih za tujce, čeprav so v Zairu živeli vse od obdobja Belgijskega Konga.

Banyamulenge so se povezali z uporniki pod vodstvom Laurenta Kabile, ki je vodil ADFL, skupino, ki so jo sestavljali politična opozicija in oborožene skupine (Dunn 2002, 56-57). Ruanda je pozivala mednarodno skupnost, naj iz civilnih begunskih taborišč odstrani ostanke hutujske vojske in Interhamwe. Ker mednarodna skupnost ni ustrezno ukrepala, so Ruanda in kongovski Tutsiji posredovali v vzhodnem Zairu (Dunn 2002, 55). Pri tem je pomagala tudi Uganda.

Vmešavanje Ruande in Ugande je omogočilo Laurentu Kabili in drugim nasprotnikom Mobutuja, da se vključijo v upor zoper diktatorja. Diktatorski režim so uspeli zrušiti v osmih mesecih. Kmalu po prevzemu oblasti v Zairu se je Laurent Kabila razglasil za predsednika in državo preimenoval v Demokratično republiko Kongo (Dunn 2002, 57). Zmaga ADFL pod vodstvom Laurenta Kabile maja 1997, je pomenila pomemben politični dogodek v Afriki. Velik del afriških voditeljev je z velikim zadovoljstvom sprejeli novico o padcu režima Mobutuja.

Kabila se je 29. maja 1997 razglasil za predsednika države. V svojem prvem nagovoru ljudstvu je najavil, da razveljavlja delo Nacionalne suverene konference; zoperstavil se je opozicijskim voditeljem in zavrnil njihovo zahtevo po volitvah (Dunn 2002, 60). Kljub omenjenim potezam je imel podporo sosednjih držav, ki so upale, da bo vodil drugačno politiko od svojega predhodnika. Afriški voditelji so 20. julija 1997 podpisali skupno izjavo – *communiqué*, ki je bila za samooklicanega predsednika Kabilo in DRK izraz široke podpore. Med podpisniki izjave velja omeniti voditelje Etiopije, Eritreje, Mozambika, Namibije, Ruande, Ugande, Zambije, Zimbabveja. Zimbabvejski predsednik Mugabe je bil istočasno predsedujoči OAU (*Organization of African Unity* – Organizaciji afriške enotnosti). Presenetljivo med podpisniki ni bilo angolskega predsednika (Weiss 2000, 10).

Kabila je imel v prvi državljanski vojni najvidnejšo vlogo. Pridobil si je široko podporo javnosti, ki je bila naveličana Mobutujeve diktature. Kljub slovesu, ki sta si ga pridobila Kabila in njegovo gibanje v boju zoper Mobutuja, nadaljevanje Mobutujeve politike v kongovski javnosti ni imelo podpore. Kongovska javnost si je želela sodelovanja med

Kabilo in opozicijo. Kot navaja Weiss (2000, 6), je »/.../ raziskava javnega mnenja, ki so jo naredili avgusta 1997, ob začetku Kabilove vladavine pokazala, da 86% prebivalcev podpira sestanke oziroma izmenjave mnenj med Kabilo in voditelji nenasilne opozicije.« V prvih šestih mesecih je postal Kabila manj priljubljen od vodje opozicijske UDPS Tshisekedia. Kljub poskusom sodelovanja z drugimi političnimi strankami je postalo jasno, da Kabila ni bil naklonjen delitvi oblasti, zaradi česar mu je upadala podpora med prebivalstvom Konga. Pri tem se je treba zavedati, da Kabila kot nekdanji gverilski borec ni imel političnih izkušenj, hkrati pa je ohranil monopol nad oblastjo (Weiss 2000, 6; Dunn 2002, 60–61).

Kot navaja Ernest Wamba dia Wamba (1999, 101–102), velja med glavnimi elementi Kabilove vladavine izpostaviti zavračanje opozicijskih pozivov za delitev oblasti, vladavino po metodi deli in vladaj, klientelizem, zavračanje decentralizacije, vojaška sodišča so odločala v civilnih primerih, izrabo etničnega dejavnika, tj. vprašanje Tutsijev v DRK v politične namene. Medtem ko Kabila ni želel deliti oblasti z nobeno izmed političnih strank, ki so nastale v zadnjih letih Mobutujeve vladavine, pa je k sodelovanju pritegnil posameznike z različnim etničnim in političnim ozadjem (Weiss 2000, 6). Slednji so dobili sedeže v vladi, javnost pa nad takšno politiko ni bila navdušena. Nekaj strank je nasprotovalo odločitvi o prepovedi strankarskih aktivnosti. Organizirale so proteste, posledica katerih so bile ostre reakcije vlade, ki je politične nasprotnike, kot sta bila npr. Olenghankoy (FONUS) in Tshisekedi (UDPS), bodisi izgnala ali zaprla (Weiss 2000, 9; Dunn 2002, 60–61).

Za voditelje z diktatorskimi tendencami je pomembna sposobnost oblikovanja zavezništov ter sodelovanje z vojsko. Lojalna vojska je lahko vir diktatorjeve moči, v primeru nesoglasij pa lahko povzroči vojaški udar. Kot piše Weiss (2000, 7–8), je za Kabilovo vojsko FAC (Forces armées congolaises – Oborožene kongovske sile) predstavljalo poseben izziv dejstvo, da mu nobena od oboroženih skupin – z izjemo t.i. kadogosov (otroci vojaki) – ni zagotovila lojalnosti.

Novo oblikovano vojsko Demokratične republike Kongo so sestavljali:

1. Katanški tigri, potomci Katanške vojske, ki je po neuspelem poskusu odcepitve Katange 1962 pribežala v Angolo. Civilni vodja gibanja je bil Emile Ilunga (iz Katange), ki mu je Kabila obljubil mesto podpredsednika v vladi, vendar obljube ni izpolnil. Slednji je nato ustanovil RCD/Goma (Rassemblement Congolais pour la Democratie – Kongovsko združenje za demokracijo), ki ni bilo naklonjeno Kabli in je imelo podporo Ruande.
2. Nekdanji člani Zairskih oboroženih sil oz. vojske Mobutuja FAZ (*Forces Armees Zairoeses* – Zairske oborožene sile) so bili po mnenju Kabile najmanj zanesljivi del njegovih sil.
3. Banyamulenge in drugi kongovski Tutsiji, katerih glavni cilj je pridobitev kongovskega državljanstva.
4. Kadogosi oz. otroci vojaki, ki jih je novačil Kabila in so bili najbolj lojalni od vseh skupin njegove vojske. Bili so zelo kruti. Pozneje je eden od kadogosov izvedel atentat na Kabilo.
5. Tuji plačanci.

Z zavračanjem večstrankarskega sistema, manipuliranjem etničnih skupin, sodelovanjem z različnimi uporniškimi skupinami in novačenjem otrok v vojsko je Kabila postopoma izgubljal podporo javnosti. Največje razočaranje je povzročil zaradi nesodelovanja z nenasilno opozicijo, z zatiranjem civilne družbe, s prepovedjo delovanja političnih strank ter z grobimi kršitvami človekovih pravic.

6.2.2 Druga državljanska vojna v Demokratični republiki Kongo (avgust 1998–2003)

Leto dni po podpisu skupne izjave (*communiqué*) s sosednjimi državami (julij 1997) je Kabila začel izgubljati podporo prebivalstva. Zaradi imenovanja bratranca na mesto notranjega ministra, nečaka za pravosodnega ministra in sina za vodjo vojaškega osebja, so mu očitali nepotizem. Nezadovoljstvo so izražali tudi, ker ni uspel oblikovati vlade

narodne enotnosti. Zaradi samovoljnega obnašanja je začel izgubljati zaveznike (Dunn 2002, 63). Nekdanji zavezniki, tj. kongovski vojaki, Banyamulenge (kongovski Tutsiji), Ruanda, Uganda in deloma Burundi, so Kabilo obtoževali, da je postal diktator ter da podpira upornike proti nekdanjim zaveznikom, vključno s tistimi, ki so bili odgovorni za genocid v Ruandi (International Crises Group, 1999a).

Odnosi med Ruando in DRK so se na začetku leta 1998 močno poslabšali. Ruanda je zato maja 1998 zavrnila udeležbo na proslavi ob prvi obletnici Kabilove zmage. Ker se Ruanda in Uganda ter še nekateri povabljeni niso odzvali vabilu, je Kabila odpovedal načrtovano srečanje na visoki ravni. Ruanda ni skrivala nezadovoljstva, ker je Kabila podpiral in usposabljal pripadnike Interhamwe v vojaški bazi pri Kamini (Weiss 2000,10). Kabila je bil v prvi vojni zoper Mobutuja na strani kongovskih Tutsijev. Postopoma pa je začel igrati na karto nacionalizma, da bi pridobil večjo politično podporo v domačem prostoru, kar je poslabšalo položaj kongovskih Tutsijev. Zaščita Tutsijev v Kongu je bila eden od razlogov, da sta se Uganda in Ruanda v prvi vojni borili na strani Kabile, v drugi vojni pa sta bili označeni kot agresorici (International Crises Group 1999a, 14).

Nezadovoljstvo nad Kabilo in njegovo politiko je začela kazati tudi Angola, ki je navkljub vsemu ostala njegova zaveznica. Kot navaja Weiss (2000, 10), sta Angola in Uganda pričakovali bolj odprto politiko Kabile, hkrati pa je Angola želela imeti vojaški nadzor nad mejnimi območji v DRK, ki so bili pod nadzorom uporniške UNITA.

Navkljub različnim interesom, ki so jih v DRK imele Angola, Ruanda in Uganda jim je bil skupen boj proti upornikom, ki so iz ozemlja DRK vršili napade na te države. Za razliko od Ugande in Ruande je Angola ostala zaveznica Kabile. Pomembni skupni interesi so bili tudi gospodarski interesi in dobiček ter izkoriščanje naravnih virov v DRK (International Crises Group, 1999a). Kot navaja Georges Nzongola – Ntalaja (2003, 237), sta bili »/.../ Ruanda in Uganda od leta 1996 močno vključeni v rudarske in gospodarske aktivnosti v DRK,« med katerimi velja omeniti pridobivanje zlata in diamantov, les, kavo itd. (Nzongola – Ntalaja 2003, 237; Dunn 2003, 67). Istočasno sta

za napade upornikov na njuno ozemlje krivili Kabilo. Po drugi strani se zdi vmesno vprašanje, ali je Kabila dejansko imel dovolj moči, da uniči zatočišča upornikov, če upoštevamo velikost države in težko dostopne predele, kjer vlada ni imela nadzora nad dogajanjem. Ruanda in Uganda sta si prizadevali za uničenje uporniških gibanj v DRK, vendar jima ni uspelo. Zanimariti ne gre tudi provokativnega obnašanja Kabile, ki je sodeloval z uporniškima gibanjema Interhamwe in ex-FAR ter s Sudanom, s katerim je imela slabe odnose Uganda. Sudan je namreč nudil podporo LRA, ki se je borila proti Museveniju v Ugandi²¹ in DRK. Kabilo so še vedno podpirali Angola, Zimbabve, Namibija, Libija in Sudan (Weiss 2000, 11). Skoraj vse države pa so izkoriščale naravna bogastva v DRK (Dunn 2003, 63–67).

Na začetku julija 1998 so se močno zaostрили odnosi med DRK in Ruando. Obstajal je celo sum, da naj bi nameraval ruandski vojak umoriti Kabilo med festivalom na dan neodvisnosti, 30. junija 1998. 27. julija je Kabila prekinil sodelovanje z ruandsko vojsko in od nje zahteval, da zapusti DRK. Kabila je želel razorožiti kongovske vojake s tutsijskim poreklom, pri čemer so izbruhnili spopadi med kongovskimi Tutsiji, ki se niso hoteli razorožiti, in drugimi pripadniki FAC, večinoma katanškimi vojaki. Kabila je preganjal tudi Tutsije v Kinshashi in v drugih mestih (Weiss 2000, 13–14; International Crises Group 1999a, 1).

V mestu Goma se je zbrala skupina politikov, ki so ustanovili gibanje proti Kabili RCD (Rassemblement Congolais pour la Democratie – Kongovsko združenje za demokracijo). Gibanje je imelo članstvo z najrazličnejšo politično preteklostjo – od nekdanjih članov ADFL do nekdanjih Mobutistov. Kabila je bil vojaško oslavljen, kajti njegove najboljše enote so se pridružile upornikom (Weiss 2000, 14). Zaradi tega je bilo preživetje Kabile odvisno od tujih afriških sil. Predvsem angolske in zimbabvejske sile so nadzorovale in branile območja, bogata z rudami in minerali. Države, kot so Zimbabve, Namibija, Čad in Sudan, ki so Kabilo podpirale zaradi svojih gospodarskih in političnih interesov, so

²¹Uganda naj bi v državljanski vojni v Sudanu podpirala SPLA (*Sudan People's Liberation Army – Sudanska ljudska osvobodilna vojska*), ki se je borila zoper vlado v Sudanu (International Crises Group 1999a, 25).

mu pomagale preživeti, hkrati pa so DRK spremenile v »gospodarsko kolonijo« (Dunn 2003, 65).

Druga vojna v DRK je brez sodelovanja zahodnih držav močno spremenila razmerje moči v osrednji Afriki. Imela je tako zunanjo kot notranjo dimenzijo. Iz državljanske vojne se je prelevila v regionalni afriški konflikt. Če pogledamo zunanjo dimenzijo, vidimo dva pola. Zavezništvo zoper Kabilo je vključevalo Ruando, Ugando in v manjši meri Burundi. Na drugi strani pa so bili Angola, Zimbabwe in Namibija, ki so Kabilo vojaško podpirali. Pri tem naj bi pomagali tudi Sudan, Čad in domnevno Libija. Zaradi tega je bila razdeljena tudi SADC (*Southern African Development Community*-Skupnost za razvoj južne Afrike), ki ji je predsedoval takratni predsednik Zimbabveja Robert Mugabe, kar je oteževalo mirovni proces. Južna Afrika se v vojno ni želela vmešati, temveč je svoja prizadevanja usmerila v mirovni proces, ki se je zaključil z Lusaskim sporazumom. Na obeh straneh konflikta so bile sosednje države, še posebej tiste z vojaškimi silami v DRK. Poleg varnostnih razlogov so konflikt izkoristile tudi za uresničitev svojih gospodarskih interesov in dobička (Dunn 2003, 60–68; Weiss 2000, 17).

Če pogledamo notranjo dimenzijo konflikta, lahko rečemo, da so vse relevantne politične sile izgubile znatno mero neodvisnosti. Zelo se je poslabšal življenjski standard ljudi in grobo so se kršile človekove pravice. Med glavnimi problemi v DRK, ki so vplivali na nestabilnost države, lahko omenimo: problem vodstva, problem demokratizacije in politične stabilizacije države, problem upravljanja s tako veliko državo, položaj kongovskih Tutsijev (International Crises Group, 1999a, 32). Vlada DRK in sodelavci Kabile so se v svojem boju za utrditev svoje oblasti posluževali makiavelističnih načel in pristopov. Kabila je mobiliziral Interhamwe in nekdanje pripadnike ex-FAR (nekdanje ruandske vladne vojske) ter jih ponovno oborožil. Zavezništvo je oblikoval tudi z Mai Mai in gverilskimi uporniki v regiji Kivu, tj. vojsko FAC oziroma kongovskimi oboroženimi silami²², Katanškimi tigri²³ in otroki vojaki, t.i. kadogosi²⁴.

²²Slednji so bili v veliki meri nekdanji člani Mobutujeve FAZ (International Crises Group 1999b, 5).

6.2.2.1 Lusaški mirovni sporazum

Sčasoma so se zavezniki Kabile, kot sta Angola in Zimbabwe, izčrpali. Prebivalstvo Konga, med katerim Kabila nikoli ni imel veliko podpore (in legitimnosti), režimu ni bilo naklonjeno. Človekove pravice in temeljne svoboščine v času režima Kabile v DRK praktično niso obstajale. Politična liberalizacija je predstavljala neposredno grožnjo preživetju Kabilinega režima. Vse omenjene države in uporniške skupine, razen nenasilne opozicije in uporniškega gibanja Mai Mai, so julija 1999 v Lusaki podpisale sporazum o premirju (Weiss 2000, 19).

SADC, OAU in Južna Afrika so si leto dni prizadevali za podpis mirovnega sporazuma. Pri tem je bila vrsta neuspešnih poskusov mediacije s strani OAU, SADC, mednarodne frankofonske skupnosti, Libije ter eminentnih posameznikov. Poleg aktivnosti kongovskih upornikov, ki so si prizadevali spodkopati Kabilo, so v regiji potekale še vzporedne vojne: med Ruando in ex-FAR in Interhamwe; med Ugando in LRA ter Sudanom; med angolsko vlado in UNITA; med burundsko vlado in CNDD-FDD (*National Council for the Defense of Democracy-Forces for the Defense of Democracy* – Sile za obrambo demokracije); in med Kongo-Brazzaville in uporniki, ki so podpirali odstavljenega predsednika Lissoubo (International Crises Group, 1999b).

Mirovni sporazum je 10. julija 1999 v Lusaki podpisalo sedem afriških držav (tj. DRK, Zimbabwe, Angola, Namibija, Ruanda, Uganda in Burundi). Na eni strani so bili Kabila in njegovi zavezniki Zimbabwe, Angola in Namibija. Na drugi strani pa so v bran kongovskim upornikom stopile Uganda, Ruanda in Burundi. Kot navaja International Crises Group (1999b, i.), so bile glavne določbe mirovnega sporazuma:

/.../ takojšna zaustavitev sovražnosti; ustanovitev skupne vojaške komisije /.../, sestavljene iz vojskujočih strani za preiskavo kršitev premirja, za izdelavo mehanizmov za razorožitev vojaških milic in spremljanje umika tujih vojakov skladno z določenim koledarjem; namestitev sil skladno s 7. poglavjem Ul. OZN z nalogo razorožitve oboroženih skupin, zbiranja orožja in zagotavljanja humanitarne pomoči in zaščite notranje razseljenih oseb in beguncev; ter pričetek nacionalnega dialoga v Kongu /.../.

²³Slednje so v večini sestavljali katanški vojaki pod vodstvom Moise Tshombeja, ki je v šestdesetih letih prejšnjega stoletja sodeloval pri poskusu cepitve Katange in je nato po posredovanju sil OZN leta 1962 prebežal v Angolo (Weiss 2000, 5).

²⁴Mladina, ki jo je Kabila rekrutiral v času osvobodilne vojne zoper Mobutuja (prav tam).

Če povzamemo, je imel Lusaški sporazum dva pomembna elementa: določili so nevtralnega vodjo pogajanj, da pripravi vse potrebno za začetek nacionalnega dialoga v Kongu, s katerim bi poskušali približati različne poglede v dialog vključenih strani; OZN pa naj bi v sodelovanju z OAU v okviru VII. poglavja ustanovne listine ZN v DRK napotil svoje mirovne sile, ki bi spremljale izvajanje mirovnega sporazuma. Pri tem je bil za neodvisnega vodjo pogajanj imenovan nekdanji predsednik Bocvane, Quett Masire (Weiss 2000, 19).

Pri izvedbi dialoga se je izkazalo, da največjo težavo predstavlja določba sporazuma, ki določa, da naj bi imeli udeleženci v pogajanjih enak status (prav tam). Vendar med podpisniki sporazuma ni bilo vseh uporniških skupin, kot so Mai-Mai, Banyamulenge in nekdanji Mobutujevi vojaki (International Crises Group 1999b, Weiss 2000, 20). Slednji bi bili pomemben dejavnik pri uresničevanju nacionalnega dialoga. Kot drugi problem pa velja omeniti, da je glavna uporniška skupina RCD zavrnila sodelovanje in podpis sporazuma. Še pred podpisom sporazuma je prišlo do notranjega razkola v skupini, ki se je razdelila na dva dela, tj. RCD/ML in RCD/Goma; to je vplivalo tudi na Uganda in Ruando, ki sta podpirali vsaka svojo skupino. Mesec dni po podpisu mirovnega sporazuma je prišlo do ponovnega zaostrovanja napetosti in izbruhnili so spopadi (International Crises Group 1999b, i).

6.2.2.2 Notranji kongovski dialog in poskus demokratične tranzicije

Januarja 2001 je bil izveden atentat na Laurenta Kabilo. Nasledil ga je njegov sin Joseph Kabila (Goldfaden 2001), ki je s strani Konga sodeloval pri pogajanjih glede vseh nadaljnjih mirovnih sporazumov. Lusaškemu sporazumu je sledila serija mirovnih sporazumov: sporazum v Sun City (april 2002), sporazum v Pretoriji (julij 2002), sporazum v Luandi (september 2002) in navsezadnje celoviti mirovni sporazum, ki je bil 2. aprila 2003 podpisan v Sun Cityu²⁵ (Nizigiyimana 2015, 177).

²⁵Celoviti mirovni sporazum (Intercongolese Politica negotiations: The Final Act), s katerim se je zaključila vojna v DRK in je postavil izhodišče za politično tranzicijo v državi. Med podpisniki so bili predstavniki vlade DRK, Congolese Rally for Democracy,

Leto dni pred podpisom celovitega mirovnega sporazuma je bil 19. aprila 2002 v Sun Cityu dosežen delni sporazum med MLC pod vodstvom Jean-Pierre Bemba in vlado Josepha Kabile. Kot navaja International Crises Group, »sporazum predstavlja zaključek znotraj kongovskega dialoga v kontekstu mirovnega sporazuma iz Lusake« (International Crises Group 2002, i). Mirovni sporazum je pomenil konec koalicije zoper Kabilo in izolacijo RCD gibanja, ki ga je podpirala Ruanda. Zaželeno je bilo, da se zaključijo pogajanja z RCD ter da se oblikuje prehodna vlada (prav tam).

Sporazumu iz Sun Citya (april 2002) je sledil Globalni in inkluzivni sporazum o tranziciji v DRK, ki je bil 16. decembra 2002 podpisan v Pretoriji. Sporazum je bil podpisan pod pokroviteljstvom posebnega odposlanca OZN Mustaphe Niassea in Južne Afrike ter naj bi vodil do vzpostavitve prehodne vlade. Med tem pa se je nadaljevalo vojskovanje v vzhodnem Kongu, še posebej v provinci Ituri in Kivu.

Predhodno pa je bil 30. julija 2002 v Pretoriji sklenjen še en mirovni sporazumom²⁶, ki je določal umik 20.000 ruandskih vojaških sil iz DRK, vladi DRK pa je naložil razorožitev hutujskih upornikov Interhamwe in ex-FAR, ki so bili na ozemlju Konga (International Crises Group, 2003, i). Ruanda je posledično umaknila večino svojih vojaških sil (prav tam). Sporazum so podpisale tudi preostale strani v konfliktu z namenom, da se konča konflikt in oblikuje vlado narodne enotnosti.

Kot zadnji v nizu mirovnih procesov je bil aprila 2003 v Sun City podpisan celovit mirovni sporazum. Z oblikovanje prehodne vlade julija 2003, pa je bilo uradno tudi konec druge vojne v DRK. Vlado so sestavljali Joseph Kabila in štiri podpredsedniki, ki so bili predstavniki nekdanje vlade, nekdanjih uporniških skupin in politične opozicije. Ustavni referendum je potekal leta 2005, predsedniške volitve pa leta 2006 (Goldfaden, 2001, 1).

MLC, glavne organizacije in stranke opozicije, predstavniki Congolese Rally for Democracy-Liberation Movement, Congolese Rally for Democracy- National in Mai-Maii. (United Nations Peacemaker, 2003)

²⁶Mirovni sporazum med Ruando in DRK o umiku ruandskih sil iz ozemlja DRK in razpustu Ex-FAR in Interhamwe v DRK (Sporazum iz Pretorie) (U.S. Department of State, 2002)

6.2.3 Sklepne ugotovitve

V obdobju obeh kongovskih državljanski vojn lahko povzamemo, da so na destabilizacijo DRK vplivali tako zunanji kot notranji dejavniki, ki so značilni za dolgotrajni družbeni konflikt. Azar poleg predpogojev za nastanek konflikta analizira tudi vzroke oziroma sprožilce za nastanek konflikta, ki lahko povzročijo, da konflikt iz latentne faze preide v manifestno. Pri tem se lahko strinjamo, da je v obeh vojnah konflikt zanetil etnični dejavnik: posledice ruandskega genocida v prvi vojni, represija nad kongovskimi Tutsiji in zaščita Ruande pred napadi hutujskih milic iz vzhodnega dela DRK ter v drugi vojni diskriminatoren odnos do kongovskih Tutsijev in zahteva Kabile, da ruandska vojska leta 1998 zapusti DRK. Slednja je svojo intervencijo opravičevala na podlagi humanitarnih in varnostnih razlogov.

Po odstavitvi Mobutuja, Kabila ni vodil drugačne politike, kar potrjuje ugotovitve Samuela Huntingtona (1991, 21), da so voditelji, ki izhajajo iz avtoritarnih režimov, še posebej nenaklonjeni uvajanju demokratizacije. Kabila je poskusil ohraniti dediščino Mobutujeve vladavine tj. etnopolitiko, etnokratsko vladavino, klientelizem, možnosti za ropanje naravnih virov Konga itd. Zavračal je delitev oblasti, večstrankarski sistem in decentralizacijo (Dunn 2002, 60). Zaradi manipulacije etničnega dejavnika je prišel v spor s prvotno zaveznico Ruando. Zaščita Tutsijev v Kongu je bil en od razlogov, da sta se Uganda in Ruanda v prvi vojni borili na strani Kabile, v drugi vojni pa sta bili na nasprotnem bregu (International Crises Group 1999a, 14). Kabili so v bran stopile Angola, Namibija in Zimbabwe. Pa vendar v celotnem konfliktu ne smemo zanemariti gospodarskih interesov v konflikt vpletenih držav (glej poglavje 6.2.2.). Alex de Waal pri tem dodaja, da gre v primeru kongovske vojne, ob vmešavanju sosednjih držav, v veliki meri za nadzor nad državo in naravnimi viri. (de Waal 2004, 25). Regionalna dimenzija in posledice prve in druge državljanske vojne na notranjepolitično situacijo v DRK bodo natančneje pojasnjeni v naslednjem poglavju.

Šele po smrti Laurenta Kabile je bila ob pomoči mednarodne skupnosti, tj. afriških držav, afriških regionalnih organizacij in OZN, podpisana vrsta mirovnih sporazumov,

ki jih je na kongovski strani pogajal aktualni predsednik DRK Joseph Kabila. Za začetek demokratične tranzicije v državi velja posebej izpostaviti decembra 2002 v Pretoriji podpisani Globalni in inkluzivni sporazum o tranziciji v DRK, ki je predstavljal podlago za oblikovanje prehodne vlade, sprejem nove ustave in sklic prvih demokratičnih predsedniških in parlamentarnih volitev leta 2006 (Issafrica, 2002).

6.3 Vpliv sosednjih držav na dolgotrajni družbeni konflikt

6.3.1 Ruanda

Ruanda je v prvo vojno v Kongu vstopila zaradi represije nad kongovskimi Tutsiji in nasprotovanja diktaturi Mobutuja. Pri tem je v boju zoper diktatorski režim Mobutuja nudila podporo ADFL in Kabili. Druga vojna je bila za razliko od prve regionalna. Začela se je z uporom kongovskih Tutsijev zaradi grobih kršitev človekovih pravic in napadov vladnih privržencev nanje. Kot navaja Longman (2002, 129-130), sta obe vojni potekali v vzhodnem delu Konga ob meji z Ruando v Uviri, Bukavu in Gomi. Hitro sta se razširili »vzdolž dveh front vse do reke Kongo, vzdolž severne meje Konga in južno v provinci Katanga in Kasai, ki sta bogati z minerali« (prav tam). V drugi vojni je Ruanda svoje poseganje v Kongo opravičevala s humanitarnimi in z obrambnimi razlogi.

Med afriškimi državami, ki so si bile večinoma enotne v prvi vojni, je prišlo v drugi vojni do razhajanj v odnosu do Kabile. V notranji politiki Konga je Kabili najbolj nasprotovala RCD. Kljub politiki, ki je že spominjala na diktaturo Mobutuja, večina Kongovcev ni nasprotovala Kabili. RCD je imela podporo Ruande in intervencijo Ruande so mnogi videli kot poseganje v notranje zadeve in ozemeljsko celovitost Konga.

Ruanda je svojo intervencijo opravičevala s pojasnilom, da je bilo posredovanje nujno, »/.../ da se uniči grožnja ruandski nacionalni varnosti, ki jo predstavljajo uporniški

Hutuji v Kongu« (Longman 2002, 130). Ruanda se je počutila ogroženo, ker so imeli pripadniki nekdanje vojske Ruande in milice Interhamwe svoja zatočišča v begunskih taboriščih v Kongu, njihova moč pa se je krepila. Hoteli so tudi zaščititi kongovske Tutsije. Hkrati jih je motil skorumpiran režim Kabile. Kabila je namreč iz vlade in vodstvenih položajev začel odstavljati Tutsije (ne le Banyamulenge, temveč tudi druge kongovske Tutsije) (Longman 2002, 132; Weiss 2000).

K vstopu Ruande v drugo kongovsko vojno so prispevale tudi notranjepolitične razmere (Williams 2013), kot so na primer prizadevanja za poenotenje Tutsijev, ki bi presegla delitve med tistimi Tutsiji, ki so preživeli genocid, in Tutsiji iz izgnanstva. RPF (*Rwandan Patriotic Front* – Ruandska patriotska Fronta) sestavljajo večinoma posamezniki, ki so se vrnil iz izgnanstva (Ugande, Kongo, Burundija). Tisti, ki so preživeli genocid, pa so slabo zastopani v vladi in imajo malo vpliva, zaradi česar so tudi izražali nezadovoljstvo. Težave so se povečale, ko so zaprli begunska taborišča v Kongu, zaradi česar so se leta 1996 v Ruando vrnil hutujski begunci (Longman 2002, 135).

Čeprav so humanitarni in varnostni razlogi predstavljali glavni motiv za posredovanje Ruande v drugi vojni, pa ne gre zanemariti gospodarskih razlogov (Nzongola–Ntalaja 2003; Dunn 2003, 67). DRK je namreč izredno bogata z naravnimi viri in vse države, ki so sodelovale v vojni, so se hkrati okoristile na račun njenih naravnih bogastev. Ruanda je majhna in prenaseljena država, medtem ko je Kongo velik in ima naravna bogastva. Kongo izvaža surovine, kot so diamanti, zlato, uran, baker in soltan ter drugi minerali. Zaradi omenjenega bogastva je Mobutu uspel ostati na oblasti 32 let – tudi v času, ko je že izgubil politično podporo doma in v tujini. Ruanda je nedvomno imela finančni dobiček zaradi vojne v Kongu. Med drugim je postala tranzitna pot za nezakonito trgovino z diamanti in drugimi minerali (Nzongola–Ntalaja 2003, 136, Weiss 2000).

Če ocenimo situacijo v širšem kontekstu, Ruanda s sodelovanjem v vojni ni veliko pridobila. Varnostne grožnje za Ruando in kongovske Tutsije še vedno obstajajo (predvsem v vzhodnem delu Konga). Stroški vojne so presegli dobiček, ki ga je imela

Ruanda na račun koriščenja naravnih bogastev v Kongu in trgovine z njimi. Tutsiji v Kongu pa so postali osovraženi zaradi vloge Ruande v vojni.

6.3.2 Uganda

Uganda je bila v obeh kongovskih vojnah na strani Ruande. Razloga za sodelovanje Ugande v prvi vojni sta bila interes, da z oblasti v Zairu odstavijo Mobutuja in njegov režim ter zaskrbljenost zaradi napadov uporniških skupin iz Konga na Ugando. Vloga Ugande v drugi kongovski vojni na strani Ruande pa ni bila v celoti jasna. Kot navaja John Clark (2002, 148–150), bi med razloge za posredovanje lahko uvrstili: nemirna mejna območja, kjer so imele svoja zatočišča uporniške skupine (npr. LRA, ADF), ki so predstavljale resno grožnjo nacionalni varnosti Ugande; ideološki razlogi; zavezništvo z Ruando; gospodarski razlogi in izkoriščanje naravnih bogastev v Kongu. Glavna uradna razloga pa naj bi bila pomanjkanje varnosti na mejnih območjih in zaščita Banyamuleng pred etničnim čiščenjem. Po drugi strani je bilo v Ugandi čutiti nelagodje zaradi Kabilinega prijateljstva s Sudanom, ki naj bi oskrboval ugandske upornike ADF, ki so imeli svoja zatočišča v obmejnih območjih Konga in so izvajali napade na ugandsko ozemlje (Clark 2002, 148–150).

Poleg zgoraj omenjenih razlogov je imela Uganda od druge kongovske vojne tudi gospodarske koristi. Izkoriščanje in izvoz naravnih virov iz Konga, kot so les, kava, zlato, diamanti, ki je potekal čez ozemlje Ugande, sta imela pozitivne učinke na gospodarstvo. Medtem ko je Uganda prej sama izvozila majhen delež diamantov, se je njen izvoz diamantov v letih 1997–1998 močno povečal (Clark 2002, 152–154, Nest, 2006, 52–53).

6.3.3 Angola

Glavni razlog za vstop Angole v obe vojni v DRK je bil zaščita pred vpadi upornikov iz Konga. Glavna uporniška skupina UNITA pod vodstvom Jonasa Savimbija je imela svoja zatočišča v DRK (Koyame in Clark 2002, 213). V prvi vojni je Angola močno podpirala Kabilo in znatno prispevala k rušenju režima Mobutuja. Vse od leta 1998 je imela Angola manjšo vojaško bazo v Kongu, natančneje v provinci Bas-Congo, ki je bogata z nafto (Turner 2002, 75). Med glavnimi razlogi za vstop Angole v vojno lahko navedemo boj proti UNITA, zaščito naftovodov, s katerim je financirala svojo udeležbo v vojni,²⁷ ter težnjo po ohranitvi Angoli naklonjenega režima v Kinshasi (prav tam).

Sodelovanje Angole v prvi vojni je bilo le delno uspešno. Zavzemala se je za padec Mubutuja in njegovega režima, ki naj bi prinesel konec napadov oboroženih uporniških skupin iz Konga na Angolo in uničenje UNITA, ki je imela zatočišče v Kongu. Želeli so si stabilizacije Konga, ki meji na Angolo, ter da bi Kabila oblikoval »vlado narodne enotnosti, ki bi vključevala notranjo opozicijo /.../» (Turner 2002, 83).

Neposredno pred začetkom druge vojne se je UNITA močno okrepila. Kot navaja Turner, naj bi se »po poročanju skupaj z UNITA borili ruandski, ugandski in kongovski uporniki« (Turner 2002, 86; Weiss 2000, 16). Po podpisu Lusaškega mirovnega sporazuma leta 1999 je angolska vojska napadla in porazila UNITA.

6.3.4 Zimbabwe

Zimbabwe je igral pomembno vlogo že v prvi kongovski vojni. Skupaj z Eritrejo, Tanzanijo, Ruando in Ugando je bil med tistimi zavezniškimi državami, ki so pripomogle k odstranitvi Mobutuja. V drugi kongovski vojni pa je imelo veliko zaslug za preživetje režima Kabile tudi vojaško posredovanje SADC²⁸.

²⁷UNITA in vladne sile so se financirale iz bogatih naravnih virov, zlasti nafte in diamantov, ki so v Angoli in Kongu (Turner 2002, 75).

²⁸SADC enote, ki so v drugi vojni posredovale v DRK, so sestavljale enote Angole, Namibije in Zimbabweja (Rupiya 2002, 69).

Med glavnimi razlogi za posredovanje Zimbabveja v Kongu bi lahko navedli: neetično obnašanje predsednikov držav regije Velikih jezer, Burundija, Ruande in Ugande; prošnja DRK za posredovanje SADC v konfliktu; Zimbabve je imel vojsko, usposobljeno in ustrezno opremljeno za posredovanja (Rupiya 2002, 69). Po drugi strani Koyame in Clark (2002, 212) navajata, da je bil en od glavnih motivov za vstop Zimbabveja v vojno gospodarske narave, saj Zimbabve ne meji na Kongo in ga zato neposredno ne ogrožajo uporniške skupine tam. Sodelovanje Zimbabveja v vojni je zamajalo notranjo politično stabilnost v Zimbabveju, preveliki finančni izdatki za varnost in obrambo pa so vplivali na gospodarski položaj države (Koyame in Clark 2002, 100).

6.3.5 Sudan in Čad

Zimbabveju, Angoli in Namibiji, ki so bili v drugi vojni glavni zavezniki Kabile, se je pridružil tudi Sudan. Slednji je bil v slabih odnosih z Ugando. Sudanske sile so bile pomemben zaveznik Kabiline voske v regiji Kindu. Kot poroča International Crises Group (1999a, 25), je Uganda podpirala SSLA (*Southern Sudan Liberation Army* – Južno sudansko osvobodilno vojsko), ki se je borila proti vladnim silam, medtem ko je sudanska vlada podpirala LRA. Boj proti uporniški skupini LRA je bil pomemben razlog za vstop Ugande v vojno. Sudanska vojska je uporabljala ozemlje DRK za operacije proti SPLA (prav tam). Vojaško podporo je Kabili nudil tudi Čad (Muchai, 2002, 188). Vojna je zaradi številnih regionalnih akterjev dobila regionalni značaj, največje posledice pa so občutili prebivalci DRK, vzhodne in centralne Afrike.

6.3.6 Južna Afrika

Južna Afrika ni vojaško posredovala v DRK, čeprav je bila ena od vodilnih držav pri reševanju konflikta. Po poročanju International Crises Group (1999a, 11) se je takratni predsednik Južne Afrike Mandela zavzemal za politično rešitev krize, ki bi razrešila

varnostne probleme Ugande in Ruande ter omogočila umik vseh tujih sil. Južna Afrika se je zavzemala za regionalno stabilnost osrednje afriške regije. Južna Afrika je vse od ukinitve apartheida 1991 širila svoje gospodarske in trgovinske vezi z afriškimi državami in preostalim svetom (Koyame in Clark, 2002, 218). Južna Afrika je tudi članica organizacij, kot so OAU, SACU (*South African Customs Union* – Južnoafriška carinska unija) in SADC.

Zaradi notranjih problemov, s katerimi se je takrat soočala Južna Afrika, kot so socialno-ekonomski izzivi, neenakost med belim in črnim prebivalstvom, visoka stopnja revščine in počasna gospodarska rast, je bilo »/.../ stališče Pretorie, da Južna Afrika potrebuje stabilno okolje v južni in osrednji Afriki« (Landsberg 2002, 169). Stabilne razmere so ključnega pomena za spodbujanje trgovine na afriškem kontinentu. Južna Afrika se je bala tudi širitve konfliktov na njeno ozemlje in morebitnega vala beguncev, kar bi lahko povečalo stopnjo nestrpnosti v že tako rasno problematičnem okolju (prav tam).

Južna Afrika je svoj odnos do DRK oblikovala z vidika regionalne politike in širše stabilnosti na afriškem kontinentu. Nekatere države so bile do nje kritične, ker ni sodelovala v vojaški koaliciji, ki je pripomogla k odstavitvi Mobutuja. Južna Afrika se je raje odločila za uporabo diplomatskih sredstev in je imela z Namibijo pomembno vlogo pri vključevanju Konga v SADC. Kljub težnjam po integraciji DRK v SADC odnosi med Pretorio in Kinshaso niso bili dobri (Landsberg 2002, 180). Druga vojna v DRK je povzročila tudi razkol med državami članicami SADC, kar je močno otežilo delovanje organizacije.

Med ključnimi elementi, ki so opredeljevali južnoafriško politiko do DRK, lahko omenimo interes, da DRK postane članica SADC, kar naj bi vplivalo na politično delovanje Kabile. Hkrati je Južna Afrika v sodelovanju z DRK videla gospodarske koristi in priložnost investiranja. Želela pa se je uveljaviti tudi kot mediator pri reševanju kriz in povečati vpliv v regiji (Landsberg 2002, 181).

6.3.7 Organizacija Združenih narodov

OZN in Varnostni svet OZN nikakor nista mogla oblikovati jasnega in enotnega stališča do druge vojne v Kongu. Prisotnost generalnega sekretarja OZN na sestankih v Durbanu v Južni Afriki je pomenil jasen signal, da želijo ZN igrati aktivno vlogo v mirovnem procesu. ZDA, ki zaradi svoje pretekle vloge v Afriki niso bile primeren posrednik v tem procesu, in EU sta tudi pozivali k premirju. (Campbell 1999, 57)

Misija OZN je bila ustanovljena po podpisu mirovnega sporazuma v Lusaki 1999. Sporazum so podpisale DRK in šest afriških držav (Angola, Namibija, Ruanda, Uganda, Zambija in Zimbabve). Po podpisu sporazuma je Varnostni svet OZN 30. novembra 1999 sprejel resolucijo 1279, ki je določala ustanovitev MONUC (Misija Organizacije Združenih narodov v DRK) z mandatom za opazovanje in nadzorovanje spoštovanja premirja ter za stike z vsemi stranmi, vključenimi v premirje (Varnostni svet OZN, 5. odstavek). S poznejšimi resolucijami VS ZN 1291 (2000), 1493 (2003), 1533 (2004), 1565 (2004), 1797 (2008), 1807 (2008) in 1856 (2008) je Varnostni svet razširil mandat misije na spremljanje uresničevanja mirovnega sporazuma ter dodal vrsto drugih nalog. Zaradi spremenjenih razmer se je misija z resolucijo VS ZN 1925 (2010) preimenovala v MONUSCO (Stabilizacijska misija OZN v DRK). Skladno z mandatom je lahko uporabila vsa potrebna sredstva za izvajanje nalog, kot so zaščita prebivalstva, zaščita humanitarnega osebja in zagovornikov človekovih pravic, ki jim grozita nevarnost in fizično nasilje. Hkrati je nudila podporo vladi DRK v njenih prizadevanjih za stabilizacijo in okrepitev mirovnih prizadevanj (Varnostni svet OZN, 12. odstavek). Varnostni svet se je ob preimenovanju misije odločil, da bo mandat oblikoval glede na aktualne razmere na terenu in dosežen napredek pri realizaciji ciljev, ki so skladni s »/.../ tremi prioritetami [misije] – zaščita civilistov, stabilizacija države in podpora implementaciji okvira za sodelovanje, mir in varnost v DRK in regiji« (MONUSCO, 2016).

6.3.8 Sklepne ugotovitve

Regionalna dimenzija igra zelo pomembno vlogo pri analizi konfliktov v DRK. Hkrati pa gre tukaj za vidik, ki presega teoretski okvir dolgotrajnega družbenega konflikta, ki ga je zasnoval Edvard Azar. Glede na to, da je njegova teorija nastala v času hladne vojne, Azar ni poznal spremenjene dinamike konfliktov po hladni vojni, pri katerih ne gre za odvisnost šibkejše države od močnejše, temveč za prepletenost številnih dejavnikov, kot so širitev konflikta preko meja države, vpadi uporniških skupin iz sosednjih držav, nasprotja in spori med etničnimi skupinami, ki se prelivajo preko meja držav, odvrčanje pozornosti od težavnih notranjepolitičnih situacij itd.

Za proučevanje virov sodobnega konflikta, ki vključuje regionalno dimenzijo, lahko vzamemo tudi petstopenjski model, ki ga predstavljajo Ramsbotham, Woodhouse in Miall (glej tabelo 3.2.). Model je skladen z Azarjevo teorijo dolgotrajnega družbenega konflikta, ob tem da naslovi še vprašanje regionalizacije konfliktov. Avtorji (2011, 98) menijo, da gre pri regionalizaciji konflikta za učinke, ki delujejo navzven (širitev konflikta preko meja) in navznoter (vmešavanje v notranje zadeve držav, interveniranje, vloga diaspore). Notranje vojne lahko vplivajo na regijo s širitvijo konflikta preko meja, z begunskimi vali, s širjenjem orožja, povezavo s terorizmom itd. Posledično pa regionalni konflikti lahko destabilizirajo politične in varnostne razmere držav v regiji.

Če strnemo, so imele afriške države različne interese za vstop v drugo kongovsko vojno, ki je iz državljanske vojne prerasla v regionalni konflikt in močno zamajala stabilnost regije Velikih jezer. Za prvo vojno v Kongu je bilo značilno nezadovoljstvo z Mobutujevo vladavino in prizadevanja za njegovo odstavitev. Velik vpliv na začetek vojne je imel tudi zunanji dejavnik, tj. genocid v Ruandi in prihod več kot dveh milijonov beguncev, ki je zamajal notranjepolitično stabilnost DRK. V begunskih taboriščih na vzhodnem delu Konga so imele svoja zatočišča politične in vojaške strukture etnične skupine Hutu, ki je bila odgovorna za genocid nad Tutsiji (Dunn 2002, 55), hkrati pa so hutujske oborožene milice izkoristile ozemlje Konga za napade na Ruando. Ruanda je v vojno vstopila zaradi varnostnih razlogov. Zaradi enakih razlogov

sta se pridružili Uganda in Angola; na ozemlju Konga so namreč imeli svojo prebivališča LRA in UNITA.

Čeprav so humanitarni in varnostni razlogi predstavljali glavni motiv za posredovanje Ruande v drugi vojni, pa ne gre zanemariti gospodarskih razlogov (Longman 2002, 129). Na strani Ruande sta se zaradi podobnih razlogov borili Uganda in Burundi. Zimbabveju, Angoli in Namibiji, ki so bili v drugi vojni glavni zavezniki Kabile, se je pridružil Sudan, ki je imel slabe odnose z Ugando. Vse omenjene države pa so poleg vojaških izdatkov iskale gospodarski dobiček na račun naravnih bogastev v DRK (Clark 2002, 152–154; Nest 2006, 52–53; Turner 2002, 75; Koyame in Clark 2002, 212) .

7 Demokratična republika Kongo in poskusi demokratične tranzicije (2003–2016)

Omenjeno poglavje je pomembno z vidika dejavnikov, ki so vplivali in še vedno vplivajo na različna prizadevanja za vzpostavitev demokratične tranzicije. Kot pri večjem delu afriških držav (Južna Afrika, Mali, Benin, Kongo – Brazzaville, Niger, Togo, itd.) na začetku 90. let dvajsetega stoletja, je bil prvi poskus začetka demokratizacije v takratnem Zairu sklic nacionalne suverene konference (Lund in Santiso 1998, 252). Nacionalne suverene konference imajo lahko pomemben vpliv na promocijo demokracije, vendar so rezultati konferenc odvisni tudi od pritiskov na vlado, da nadaljuje z demokratizacijo, ki pa v primeru Zaira ni bila uspešna zaradi nasprotovanj in nesodelovanja takratnega predsednika Mobutuja.

Dejanski proces demokratične tranzicije v DRK se je začel na podlagi podpisa Globalnega in inkluzivnega sporazum o tranziciji v DRK decembra 2002 v Pretoriji. 30. junija 2003 je bila oblikovana prehodna vlade, ki je predstavljala politični kompromis med glavnimi strankami v sporu. Vlada je bila oblikovana po načelu 1 + 4, kar je pomenilo predsednika države in štiri podpredsednike: Jean-Perre Bemba (MLC), Azarias Ruberwa (RCD), Abdulaye Yerodia (predsedniška stranka) in Z'ahadi Ngoma (politična opozicija) (Stenberg 2007, 3). Kot navaja Thierry Vircoulon (2007, 35), se je vlada večino časa obnašala kot »koalicija upornikov« in zaradi dolgotrajnih razprav s težavo sprejemala odločitve. Dvodomni prehodni parlament je bil oblikovan 22. avgusta 2003. Sestavljen je bil iz 500-članske nacionalne skupščine in 120-članskega senata (Gounden in Mbugua 2007, 22–23). Lusaški sporazum je predvidel sprejem nove ustave in organizacijo demokratičnih volitev (Weiss 2007, 140). Ustava je bila sprejeta na ustavnem referendumu 18. decembra 2005 in je pomenila zaključno fazo tranzicije, ki se je začela s podpisom Celovitega mirovnega sporazuma v Pretoriji leta 2003.

Nova ustava je začela veljati 18. februarja 2006. Določala je, da se pred volitvami oblikuje prehodne institucije (International Crisis Group 2006a, i). Nova ustava je uveljavila decentralizacijo. Kongo je bil močno centralizirana država, kjer je bila oblast

v rokah predsednika države. Nova ustava je prenesla velik del pristojnosti iz osrednje oblasti na 10 provinc²⁹. Po treh letih je bila sprejeta odločitev, da se 10 provinc in glavno mesto preoblikuje v 25 provinc in glavno mesto Kinshasa³⁰ (Weiss 2007). Prejšnji predsedniški sistem so po francoskem modelu preoblikovali v polpredsedniški sistem, ki je temeljil na delitvi oblasti (op. 1+ 4, tj. predsednik in štiri podpredsedniki). Parlament in predsednik sta na volitvah izvoljena za obdobje petih let, pri čemer je predsednik lahko ponovno izvoljen, vendar največ za dva manta. Ustavo lahko spreminja večina v parlamentu (International Crises Group 2006a, 4).

Julija 2006 so bile izpeljane parlamentarne in predsedniške volitve, ki naj bi »/.../ pomenile zadnjo fazo tranzicije, nikakor pa ne konec procesa prehoda iz konflikta [v mirno obdobje]« (Gounden in Mbugua 2007, 23). Vsi omenjeni dogodki so pomenili temeljne nastavke za začetek demokratične tranzicije, ki je bila ljudem obljubljena v času mirovnih pogovorov in naj bi pomenila novo obdobje za državo. Z jasnim mandatom in močno večino v parlamentu je imel Kabila možnost za stabilizacijo države.

Za celoviti mirovni sporazum iz Pretorie leta 2002 lahko rečemo, da je bil uspešnejši v primerjavi s predhodnimi sporazumi. Pri tem je igral ključno vlogo čas podpisa sporazuma. Ruanda, Uganda in Zimbabve so po letih vojskovanja umaknile svoje sile. Dogovor je nekdanjim zaveznikom Ruande in Ugande, RCD in MLC zagotovil prestižne funkcije v prehodni vladi, tudi mesto podpredsednika. Prav tako je omogočil dostop do visokih funkcij majhnim strankam, kot so opozicijske skupine, predstavnikom civilne družbe in majhnim uporniškim gibanjem. Prevzem predsedstva in vodenja prehodne vlade je za Kabilo pomenilo zmago na volitvah.

²⁹Država je bila razdeljena na 10 provinc in eno mesto: Bandudu, Bas-Congo, Equateur, Kasai-Occidental, Kasai-Oriental, Katanga, Maniema, Nord-Kivu, Orientale, Sud-Kivu in mesto Kinshasa (International Crises Group 2015, 34).

³⁰Nova ustava je državo razdelila na večje število administrativnih enot, tj. 25 provinc in eno mesto: Bas-Uele, Equateur, Haut-Lomami, Haut-Katanga, Haut-Uele, Ituri, Kasai, Kasai Oriental, Kongo Central, Kwango, Kwilu, Lomami, Lualaba, Lulua, Mai-Ndombe, Maniema, Mongala, Nord-Kivu, Nord-Ubangi, Sankuru, Sud-Kivu Province, Sud-Ubangi, Tanganyika, Tshopo, Tshuapa, Kinshasa (prav tam).

Kljub mirovnemu sporazumu je bila prehodna vlada šibka, zato ni uspela uresničiti ključnih ciljev, ki sta bila zagotovitev miru in varnosti ter učinkovito vodenje in upravljanje s tako veliko afriško državo. Po petih letih državljanske vojne sta koalicijo nekdanjih nasprotnikov pretresala nezaupanje in nezadovoljstvo. Vzhodni del DRK in regija Kivu sta bila sod smodnika, nova vlada pa skoraj ni imela političnega in vojaškega nadzora v državi, še posebej v najbolj nestabilnih in kaotičnih predelih na vzhodu države v Ituri in Kivu.

7.1 Parlamentarne in predsedniške volitve (2006)

7.1.1 Parlamentarne volitve

Po večkratnih prestavitvah datuma volitev zaradi logističnih težav in zakonodajnih zamud, so 30. julija 2006 v DRK potekale prve svobodne in demokratične volitve po 46 letih. Mobutu je v času svoje 32-letne vladavine sicer organiziral šest nacionalnih volitev³¹, ki so »/.../ veljale za simbolične znotraj enostrankarske vladavine, medtem ko so volivci lahko le sprejeli ali zavrnili en seznam kandidatov« (International Crises Group 2006, 1). Zmagovalci teh volitev so bili že vnaprej člani Mobutujeve stranke, zato čuta za odgovornost in želje po spremembah ni bilo. Mobutu je z več kot 99% glasov zmagal na predsedniških volitvah 1970, 1977 in 1984 (prav tam).

Ob odsotnosti močne osrednje oblasti je večina političnih strank (še posebej tiste v notranjosti) obstajala izključno z namenom, da nadzoruje svoj teritorij in izkazuje zvestobo voditeljem. Med glavnimi političnimi strankami, ki so sodelovale na parlamentarnih volitvah, omenjamo naslednje:

- PPRD (*Parti du Peuple pour la Reconstruction et la Démocratie* – Ljudska stranka za obnovo in demokracijo)³²
- MLC

³¹Volitve so potekale v letih 1970, 1975, 1977, 1982, 1984 in 1987 (International Crisis Group 2006a, 1).

³²Stranka je bila ustanovljena leta 2002. Po atentatu na Laurenta Kabilo je bila ustanovljena z namenom, da nudi podporo Josephu Kabili. Še posebej je bila močna v Katangi, v okolici Kinshase, v Maniemi in v Kivu (Stenberg 2007, 5).

- RCD – Goma
- UDPS
- PALU (*Parti Lumumbiste Unifié* – Stranka združenih Lumumbistov)³³
- UREC (*Union pour la Reconstruction du Congo* – Unija za obnovo Konga)³⁴
- CODECO (*Coalition des démocrates congolais* – Koalicija kongovskih demokratov)³⁵
- UDEMO (*Union des démocrates mubistes* – Unija demokratičnih mubistov)³⁶
(Stenberg 2007, 4–5)

Omeniti velja, da je gibanje Laurenta Kabile ADFL, ki je bilo zgodovinskega pomena za Kongo, razpadlo tik pred začetkom druge kongovske vojne. ADFL je bila koalicija kongovskih disidentov, pripadnikov zatiranih manjšin in nasprotnikov Mobutujevega režima, ki so v času prve kongovske vojne (1996–97) pomagali odstaviti Mobutuja in ustoličiti Laurenta Kabilo (McCalpin 2002, 46–47; Dunn 2002, 56–60).

V prvem krogu parlamentarnih volitev »/.../ so volivci volili med skoraj 10.000 kandidati v 500-člansko Nacionalno skupščino, v drugem krogu volitev 29. oktobra 2006 pa so volivci volili člane enajstih provincialnih skupščin« (Weiss 2007, 139).

Največ glasov je na volitvah prejela Koalicija Josepha Kabile APM (*Alliance for the Presidential Majority* – Zavezništvo za predsedniško večino) (glej tabelo 8.1). Poleg zmage Kabile na predsedniških volitvah je njegova koalicija prejela 2/3 sedežev v parlamentu, kar je predsedniku vlade Gizengu omogočilo, da je oblikoval koalicijsko vlado. Koalicija je ponovno zmagala na volitvah senatorjev in guvernerjev ter na volitvah v provincialne skupščine. Uspelo jim je dobiti 10 od 11 mest guvernerjev in večino v zgornjem domu parlamenta (International Crises Group 2007).

³³Stranko vodi Antoine Gizenga, ki je bil podpredsednik vlade, ko je bil Patrice Lumumba predsednik vlade. Igral je pomembno vlogo v boju za neodvisnost Konga. Velik del svojega življenja je preživel v izgnanstvu. Bil je najbolj lojalen pripadnik lumumbistične tradicije in dolgoletni predsednik stranke (Weiss 2007, 146).

³⁴Stranka je bila nova na političnem prizorišču. Vodil jo je Oscar Kashala, zdravnik, ki se je takrat vrnil iz ZDA. Rojen je bil v Katangi, nekaj podpore je imel tudi v Kinshasi (Stenberg 2007, 5).

³⁵Predsednik stranke je Pierre Pay Pay, nekdanji guverner Centralne banke Zaira in minister za gospodarstvo in finance v času Mobutujeve vladavine (Stenberg 2007, 5).

³⁶Stranko vodi Mobutujev sin Nzanga Mobutu (Stenberg 2007, 5).

Tabela 7.1: Koalicije nastale na parlamentarnih volitvah 30. julija 2006

Koalicija	Število sedežev
AMP (podpira Kabili)	298
Unija nacionalistov (podpora Bembi)	116
RCD	18
UREC in zavezniki (Kashala)	3
Krščanski demokrati	15
Neuvrščene manjše stranke	34
Neodvisni	16
Vsi skupaj	500

Vir: Volilna komisija (v International Crisis Group 2006b, 11)

7.1.2 Predsedniške volitve

Med predsedniškimi kandidati velja omeniti Josepha Kabilo, podpredsednika vlade Jean-Pierre Bemba in Azarias Ruberwa ter Antoinena Gizengo (Sternberg 2007, 5–6). Glavna favorita za predsedniški mandat sta bila predsednik Joseph Kabila in podpredsednik Jean-Pierre Bemba. Ker nihče ni prejel večine v prvem krogu volitev, je sledil drugi krog.

Poleg vodilnih kandidatov velja izpostaviti tudi Antonoina Gizenga, ki je s 13% glasov izpadel v prvem krogu. V večini so ga podpirali volivci iz province Badundu in Kinshase. Gizenga je bil tudi pomembna zgodovinska osebnost. V času Lumumbe leta 1960 je bil podpredsednik vlade. Po usmrčitvi Lumumbe je vrsto let preživel v izgnanstvu. Gizenga je bil privrženec lumumbistične tradicije in dolgoletni predsednik PALU, kritičen je bil glede poteka tranzicije in ni želel sodelovati v prehodni vladi (Weiss 2007, 146).

Kot rečeno nihče od predsedniških kandidatov v prvem krogu volitev ni prejel 50% glasov. Po prvem krogu volitev so izbruhnili spopadi med privrženci obeh

predsedniških kandidatov. MONUC in mednarodna skupnost sta pozivala k zaustavitvi napetosti med privrženci kandidatov (International Crises Group 2006b, 2). Oba vodilna kandidata sta se ponovno pomerila v drugem krogu volitev 29. oktobra 2006. Pri tem je Gizenga igral zelo pomembno vlogo. Od njegove podpore je bilo odvisno, kateri od kandidatov bo prejel glasove njegovih volivcev. Kabila je stranki PALU v zameno za podporo obljubil mesto predsednika vlade. 30. decembra 2006 je za predsednika vlade imenoval 81-letnega Gizenga (Weiss 2007, 146–149).

Kot navaja Weiss (prav tam), je Gizenga izrazil podporo Kabili, ker je želel vzpostaviti povezavo s severnim in vzhodnim delom države. Za Gizengo je to pomenilo priložnost, da njegova stranka prestopi iz opozicije (vse od leta 1960) v vlado. Navsezadnje pa je bil oče Josepha Kabile v času Patricea Lumumbe eden ključnih lumumbističnih gverilskih voditeljev in sodelovanje z Josephom Kabilo pomeni ponovno vzpostavitev ti. lumumbističnega zavezništva.

Joseph Kabila se je hkrati zavedal pomena podpore PALU z Gizengo na čelu, kar mu je prineslo zadostno število volivcev. S sklenitvijo dogovora z Gizengo je na svojo stran pridobil tudi sina nekdanjega predsednika in diktatorja Mobutuja, Nzanga Mobutuja in njegove politične privržence (Weiss 2007, 146; International Crises Group 2006b, 3). Ker se zavezništva sčasoma spreminjajo, očitno ni bilo relevantno, da je bil Joseph Kabila en od vodilnih oficirjev, ki so pripomogli k odstavitvi Mobutuja. Dejstvo je, da so prve demokratične volitve po 46 letih za marsikaterega politika pomenile priložnost za politično kariero.

Kabila je zmagal na volitvah tudi na račun spretno sklenjenih dogovorov v političnem prostoru. Bemba je Kabilo sicer obtožil poneverbe glasov, vendar je vrhovno sodišče 27. novembra 2006 potrdilo rezultate volitev: Joseph Kabila je prejel 58,05% in Bemba 41,95 % glasov (Carter Center, 2006), ki so razvidni iz tabele 8.2. Kabila je kot predsednik uradno zaprisegel 6. decembra 2006. Kot navaja International Crises Group (2010, 1), je Kabila v svojem inavguracijskem nagovoru obljubil izboljšanje življenjskega standarda ljudi, stabilno državo in boj zoper korupcijo. V predstavitvi

svojega programa za obnovo Konga je med prioritetskimi področji izpostavil: infrastrukturo, zdravje, šolstvo, nastanitev in zaposlovanje. Zavzel se je za nadaljnjo demokratizacijo in vzpostavitev pravne države.

Tabela 7.2: Rezultati predsedniških volitev 2006

PROVINCE	Volivci	Stopnja udeležbe (v odstotkih)		Veljavne glasovnice (v odstotkih)		Glasovi za Kabilo (v odstotkih)		Glasovi v korist Bembi (v odstotkih)	
		1. krog	2.krog	1. krog	2.krog	1. krog	2.krog	1. krog	2.krog
Kinshasa	2,913,313	72.14	57.71	96.37	98.16	14.73	32.00	49.07	68.00
Bas Congo	1,227,775	76.03	51.59	91.41	96.33	13.91	25.86	36.21	74.14
Bandundu	2,925,126	68.77	50.63	96.31	97.87	2.65	39.45	9.71	60.55
Equateur	2,923,680	74.37	84.45	93.66	98.90	1.86	2.85	63.67	97.15
Kasai Occidental	2,010,405	45.31	51.42	94.09	97.68	11.42	23.30	31.93	76.70
Kasai Oriental	1,975,430	39.19	42.67	94.29	97.86	36.09	32.59	14.56	67.41
Province Orientale	3,241,470	77.59	63.84	93.58	95.74	70.26	79.48	5.20	20.52
North Kivu	2,451,475	80.99	77.05	93.21	97.51	77.71	96.45	0.77	3.55
South Kivu	1,651,262	90.16	84.06	94.98	98.27	94.64	98.31	0.28	1.69
Maniema	626,327	84.97	80.24	95.11	98.85	89.80	98.33	0.38	1.67
Katanga	3,473,936	71.58	75.58	94.81	98.51	77.97	93.76	3.37	6.24
Skupaj	25,420,199	70.47	65.36	94.46	97.84	44.86	58.05	20.03	41.95

Vir: Neodvisna volilna komisija (v Weiss 2007, 148)

Opomba: Tabela prikazuje rezultate obeh krogov predsedniških volitev v DRK, ki so potekale leta 2006. Rezultate volitev primerja glede na odstotek glasov, ki sta ga prejela oba predsedniška kandidata v obeh krogih volitev in glede na podporo, ki jo imata kandidata v posameznih provincah. Pri tem igra pomembno vlogo stopnja udeležbe prebivalcev posameznih provinc. Kabila lahko pripisuje zaslugo za zmago močni podpori prebivalcev vzhodnega dela Konga, ki so upali na vzpostavitev varnosti v tistih predelih. Če primerjamo udeležbo, je iz tabele razvidno, da je bila udeležba v provincah, kjer je večino glasov prejel Kabila, višja od udeležbe v provincah, ki so bile naklonjene Bembi. Če primerjamo rezultate, je imel Bemba podporo v provincah, kot so Kinshasa, Bas Congo, Bandundu, Equateur, Kasai Occidental, Kasai Oriental. Kabila pa je imel večino v provincah Orientale, Kivu, Maniema in v Katangi.

Prve demokratične volitve po 46 letih so predstavljale zgodovinski mejnik v nasilni in kompleksni zgodovini DRK ter upanje v boljšo prihodnost, vzpostavitev demokracije in trajnostnega miru ter varnosti v širši regiji Velikih jezer.

7.1.3 Vloga mednarodne skupnosti med volitvami

Mednarodna skupnost je budno spremljala organizacijo in potek volitev v DRK. Prehodna vlada je ustanovila CEI (*Commission électorale indépendante* – Neodvisno volilno komisijo), katere naloga je bila priprava volitev. Vendar pa izvedba volitev ne bi bila mogoča brez pomoči mednarodne skupnosti. Volitve v DRK so bile do takrat najdražje volitve v zgodovini OZN, ki je v sodelovanju z Evropsko unijo (EU) pomagala nadzorovati in spremljati potek volitev. Mednarodna skupnost je bila močno prisotna pri organizaciji in izvedbi volitev ter je ob tem prispevala s politično, finančno in vojaško podporo. Mednarodna skupnost je imela pri izvedbi volitev skoraj 90% vložek tako v finančnem smislu kot tudi s pomočjo pri organizaciji in zagotavljanju varnosti v času pred in med volitvami (International Crises Group 2011, 1).

Varnostni svet OZN je z resolucijo VS ZN 1671 (2006) v DRK okrepil aktivnosti takrat največje misije OZN na svetu, MONUC, z več kot 15.000 pripadniki vojaškega in

civilnega osebja. MONUC je skrbela tudi za obširen transportni sistem, ki je CEI pomagal pri dostavi volilnega materiala voliščem. Pomagala je tudi pri zbiranju in štetju volilnih lističev, kar je bila izredno težavna naloga glede na velikost države in težko dostopnost do posameznih volišč, ki jih je bilo več kot 50.000 (Weiss 2007, 140).

EU je v dogovoru z OZN (resolucija VS ZN 1671 (2006)) napotila svoje sile pod imenom EUFOR RD Congo z namenom, da pomagajo MONUC ter v času volitev vzdržujejo mir v glavnem mestu Kinshasa (Sternberg 2007, 1). Misija je bila izvedena v soglasju z vlado v Kinshasi in z resolucijo Varnostnega sveta OZN. EU je bila prisotna v Kinshasi, sile v pripravljenosti pa so bile nameščene v Gabonu (EUFOR RD Congo, 2016). EUFOR je dopolnjeval delo MONUC pri varnostnih izzivih in potencialnemu izbruhu napetosti. Intervencija EUFOR v sodelovanju z MONUC je bila ključnega pomena pri preprečevanju širitve morebitnega nasilja, posebej v času volitev. EU pa je poleg EUFOR napotila tudi misijo EU za opazovanje volitev (EUEOM) (Sternberg 2007, 1). Volitve so opazovali tudi predstavniki SADC, ki je ob zaključku podala priporočila.

Kot navaja 23. poročilo generalnega sekretarja OZN o MONUC S/2007/156 (Varnostni svet OZN 2007, 2), so »/.../ nacionalne in mednarodne opazovalne misije, vključno z Afriško unijo, Evropsko unijo, Južno Afriko in Carterjevim centrom na splošno ocenile volitve kot tehnično dobro organizirane, transparentne in kredibilne.«

7.2 Parlamentarne in predsedniške volitve (2011)

Kljub velikim obljubam predsednika Kabile v njegovem inavguracijskem nagovoru ob prevzemu predsedniške funkcije decembra 2006 se razmere v DRK niso izboljšale. Človekove pravice so bile še naprej kršene, napredka pri decentralizaciji države in reformi varnostnega sektorja ni bilo. Namesto obljubljene decentralizacije je predsednik okrepil svojo oblast. Odločitve, ki jih je Kabila sprejemal, so posegale v izvršno, zakonodajno in sodno vejo oblasti. Podpora Kabili je od 2006 naprej močno upadala, še

posebej v vzhodnih provincah, kjer je imel prej največjo podporo. Nasilje v Severnem in Južnem Kivu se je nadaljevalo, prav tako tudi napadi uporniških skupin iz sosednjih držav, kar je povzročalo močno nelagodje med tam živečim prebivalstvom. Za razliko od vzhodnega dela Konga pa zahodnega dela države niso pretresali lokalni in medetnični konflikti ali napadi uporniških skupin iz sosednjih držav. Razmere so bile mirne, vendar so se prebivalci spopadali z upadanjem življenjskega standarda, skorumpiranim pravnim in sodnim sistemom, vse večjo revščino in brezposelnostjo, kar je prav tako povzročalo močno nezadovoljstvo nad vladanjem.

Vlada DRK je postala občutljiva za kakršno koli vmešavanje mednarodne skupnosti v notranje zadeve Konga. Kongovska vlada je v imenu suverenosti in ozemeljske celovitosti države celo pozvala MONUC, da se poletja 2011 umakne iz države (International Crises Group 2010, 1). Kot zanimivost naj dodamo, da je bil z resolucijo v okviru Komisije OZN za človekove pravice 2004/84, 21. aprila 2004³⁷ ustanovljen mandat neodvisnega izvedenca za položaj človekovih pravic v DRK (Komisija OZN za človekove pravice 2005). Slednji zaradi nenaklonjenosti vlade DRK leta 2008 v okviru Sveta OZN za človekove pravice (SČP) ni prejel zadostne podpore za podaljšanje³⁸ (Svet OZN za človekove pravice 2008).

Vlada DRK je najavila, da bo organizacija in izvedba volitev 2011 potekala pod njenim okriljem. Volitve so potekale 28. novembra 2011, navkljub številnim problemom, zaostankom in predstavitvam datuma. V primerjavi z volitvami 2006 je imela mednarodna skupnost omejeno vlogo. Še vedno pa je financirala del procesa (40%), zagotavljala tehnično pomoč in v državo napotila 17.000 pripadnikov enot OZN (International Crises Group 2011, 1). Prav tako je bila prisotna tudi EUEOM, ki je spremljala potek volitev. Volitve je spremljal tudi Carterjev center.

³⁷Uradni naslov resolucije je bil *Technical cooperation and advisory services in the Democratic Republic of Congo* in mandat neodvisnega izvedenca se je podaljševal vsako leto (Komisija OZN za človekove pravice, 2005).

³⁸Glej resolucijo Sveta OZN za človekove pravice z naslovom *Technical cooperation and advisory services in the Democratic Republic of Congo* (A/HRC/2/20, 27. marec 2008), ki ni podaljšala mandata neodvisnemu izvedencu za položaj človekovih pravic v DRK. Namesto tega je naložila sedmim posebnim poročevalcem, da v sklopu svojih mandatov naslovijo položaj človekovih pravic v DRK. Zadnja resolucija Sveta OZN za človekove pravice, ki je za eno leto podaljšala mandat izvedencu, je bila resolucija A/HRC/5/1 z 18. junija 2007 (Svet OZN za človekove pravice, 2007).

Kabila se je na predsedniških volitvah potegoval za svoj drugi mandat. Njegov glavni protikandidat je bil Etienne Tshisekedi, predsednik UDPS. 9. Decembra 2011 je Centralna neodvisna volilna komisija (CENI) naznanila preliminarne rezultate, po katerih je, kot navaja Carterjev Center (2001, 6), »/.../ Joseph Kabila prejel 48,95% glasov, Etienne Tshisekedi 32,33% glasov in Vital Kamerhe 7,74% glasov.« Volitve so spremljali nasilje in incidenti, pa tudi volilne goljufije in pomanjkanje transparentnosti. Pritisk se je izvajal tudi na novinarje in medijske hiše. Ozračje je postalo še bolj napeto ob objavi končnih rezultatov predsedniških volitev (EUEOM 2011). Carterjev center je 10. decembra 2011 v izjavi za javnost naznanil, da volitve niso bile kredibilne (Carterjev Center 2001, 1). EUEOM je v svoji izjavi za javnost prav tako opozorila na pomanjkljivosti, netransparentnost, poslabšanje položaja medijev in na problematiko kazenske odgovornosti za storjena kazniva dejanja v povezavi z nasiljem v času kampanje (EUEOM 2011).

7.3 Sklepne ugotovitve in DRK danes

Na podlagi zgodovinskega opisa razmer v DRK po letu 2003 ugotavljam, da se DRK kljub dejstvu, da so bile sprejete pomembne odločitve za začetek demokratične tranzicije, še vedno sooča s podobnimi problemi kot v preteklosti. Pri tem se strinjam z navedbami Linza in Stephana (1996,15), da gre pri demokratični tranziciji za formalne postopke, medtem ko je pomemben proces utrjevanja demokracije, ki kot nakazuje primer DRK ne more biti uspešen ob odsotnosti politične volje vladajoče elite. Takšen proces je še posebej težaven v razcepljenih družbah, ki izhajajo iz diktatorskih režimov.

Pri tem ugotavljam, da so v DRK ob pomoči in prizadevanjih mednarodne skupnosti sicer opazni posamezni pozitivni premiki, kot sta oblikovanje prehodne vlade 2003 in izvedba referendum, ki je decembra 2005 potrdil novo ustavo. Slednja je vsebovala dva pomembna elementa za začetek tranzicije: decentralizacijo (op. iz 10 provinc in glavnega mesta je nastalo 25 provinc in glavno mesto, province imajo pristojnost upravljanja s 40% prihodkov države, upravljale jih bodo lokalno izvoljene skupščine) in

veliko koalicijo oziroma delitev oblasti (1 + 4) (International Crises Group 2006a, 4). Leta 2006 so bile ob močni podpori, pomoči in prisotnosti mednarodne skupnosti izpeljane demokratične predsedniške in parlamentarne volitve, ki jih je mednarodna skupnost označila za zgodovinski mejnik. Leta 2011 so sledile druge predsedniške in parlamentarne volitve, ki so bile nasprotje prvih. Opazovalna misija EU je ob zaključku volitev v izjavi za javnost opozorila na pomanjkljivosti in netransparentnost volitev (EUEOM 2011). Kljub pomembnim nastavkom za demokratično tranzicijo pa se DRK sooča z velikimi problemi: vladna koalicija zaradi močnih nasprotij s težavo sprejema pomembne odločitve, politične stranke so še vedno oblikovane na podlagi etnične pripadnosti, decentralizacija je v zastoju, osrednja oblast nima nadzora nad celotnim ozemljem DRK, kar omogoča delovanje domačih in tujih uporniških skupin, grobe kršitve človekovih pravic in posilstva so del vojskovanja, prisotna je korupcija, neučinkovitost sodišč, še vedno je prisotno nasilje v z naravnimi viri bogatem vzhodnem delu države itd.

Država je danes v obdobju pred predsedniškimi in parlamentarnimi volitvami, ki so predvidene konec leta 2016. V tem obdobju predsedniku Kabili poteče drugi zaporedni predsedniški mandat, kar na notranjepolitičnem prizorišču povzroča veliko nelagodja in napetosti. Prihaja tudi do demonstracij. Še posebej povzročajo grenak priokus izkušnje s spornimi volitvami leta 2011. Zaradi napetosti po volitvah 2011 in konflikta na vzhodnem delu države se je v letu 2012 pojavila nova uporniška skupina M23 (23. marec)³⁹, ki se je borila zoper vlado in je bila aktivna na vzhodu države (International Crises Group 2015, 2). Zaradi tega je Varnostni svet OZN 28. marca 2013 sprejel resolucijo 2098, s katero je ustanovil FIB (*Force intervention Brigade – Sile za posredovanje*) za zaščito civilistov in nevtralizacijo oboroženih skupin, s sedežem v Gomi in pod okriljem MONUSCO (Varnostni svet OZN, 2013). M23 je bila vojaško poražena decembra 2013 s strani koalicijskih sil misije OZN v Kongu in vojaških sil DRK (Nizigiyimana 2015, 117).

³⁹Uporniška skupina M23 je delovala na vzhodu Konga v Kivu. Uporniška skupina CNDP (*National Congress for the Defence of People* - Nacionalni kongres za obrambo ljudstva) je 23. marca 2012 podpisala mirovni sporazum z vlado DRK in postala politična stranka. Njena vojska pa je postala del nacionalnih varnostnih sil. Zaradi slabih pogojev v vojski in ker vlada DRK ni uresničevala mirovnega sporazuma, so se obrnili zoper vlado DRK (International Crises Group, 2012).

Kot navaja International Crises Group (2015, i), je vlada DRK leta 2015 že poskušala spreminjati ustavo in zakon o volitvah, kar je vodilo v manjšo politično krizo ter nasilje in represijo nad protestniki. Zaradi tega se pojavljajo ugibanja, ali bo Kabila dejansko spremenil ustavo, ki bi mu omogočila kandidaturo za tretji mandat. Vprašanje tretjega in več mandatov je med afriškimi voditelji vse bolj aktualno. V preteklosti sta si tri in več predsedniških mandatov že zagotovila predsednika Ugande Yoweri Museveni in Kameruna Paul Biya. Predsedniku Republike Kongo Denis Sassou Nguesso je na referendumom 25. oktobra 2015 uspelo potrditi spremembo ustave (BBC News 2015), medtem ko so v Burundiju izbruhnili nemiri ob predsednikovi najavi, da se bo potegoval za tretji mandat, ki ga je nato dobil na predsedniških volitvah 21. julija 2015 (The Guardian 2015). Ruandski predsednik Paul Kagame je leta 2016 tudi že izrazil namero, da se bo po poteku drugega mandata 2017 potegoval za tretji mandat (Aljazeera 2016).

Zaradi špekulacij glede morebitne spremembe ustave je politično ozračje v DRK vse bolj napeto in Kabila nasprotuje vse več ljudi, ki hkrati izražajo nezadovoljstvo z neizpolnjenimi predsedniškimi obljubami in aktualnimi razmerami v državi. Kabila je med drugim na zadnjih volitvah obljubil decentralizacijo oblasti, vendar je prenos pooblastil na 26 provinc v zastoju. Kaj bo prineslo predvolilno obdobje in ali bo Kabila dejansko poskusil spremeniti ustavo, bo pokazal razvoj v prihodnjih mesecih. Vsekakor mu predsedniki sosednjih držav predstavljajo zgled za tretji mandat, čeprav primer Burundija že nakazuje, kakšne posledice ima lahko takšno dejanje za mir in stabilnost v državi.

8 Problematika kazenske odgovornosti in nasilja nad ženskami kot vojnega orožja

DRK se poleg notranjih sporov, vmešavanja sosednjih držav, napadov uporniških skupin itd. spopada še z enim problemom, ki je najbolj alarmanten prav v vzhodnem delu DRK. Gre za množične kršitve človekovih pravic in v tem okviru tudi za spolno nasilje v času konfliktov⁴⁰. DRK je v tem pogledu specifična glede na obseg posilstev, ki jih povzročajo vse strani vpletene v konflikt tj. od vladnih vojaških sil, uporniških milic, lokalnih upornikov itd. Stopnja spolnega nasilja je najvišja na tistih območjih, kjer potekajo oboroženi spopadi. Zdi se, kot da so posilstva na splošno dopuščena oziroma popolnoma nenadzorovan pojav, hkrati pa institucionalizirana in namerna praksa, ki je del vojskovanja. Gre za grobo kršitev človekovih pravic in človekovega dostojanstva, hkrati pa takšen odnos do žensk zavira njihov prispevek k socialnemu in ekonomskemu razvoju družbe.

Nekdanja posebna predstavnica generalnega sekretarja OZN zoper spolno nasilje v konfliktih, Margot Wallström⁴¹, je v svojem nastopu pred Varnostnim svetom OZN, 27. aprila 2010, označila DRK za svetovno mesto posilstev in pri tem izpostavila, da »/.../ ženske nimajo nobenih pravic, v kolikor se tistih, ki to povzročajo [posiljujejo], ne kaznuje« (Združeni narodi 2010). Še posebej je opozorila na problematiko posilstev v vzhodnem delu DRK v severnem in južnem Kivu, kjer množična posilstva žensk predstavljajo del sistematičnega in načrtnega ravnanja vojske in uporniških skupin. Pri

⁴⁰Kot navaja Human Rights Watch (HRW), spolno nasilje v DRK predstavlja velik problem in pri tem navaja vrsto do zdaj znanih primerov, kjer je prišlo do masovnih posilstev. Pri tem velja dodati, da poročilo HRW navaja le primere do 2014, kar pomeni, da obstajajo tudi primeri, o katerih se ni poročalo. Med primeri, znanimi do leta 2014, HRW navaja: 1) ugrabitve, posilstvo in pohabljanja s strani vojske – Shalio, april 2009; 2) masovno posilstvo – območje Luvungi, Walikale, julij 2010; 3) masovno posilstvo s strani vojske – Fizi, januar 2011; 4) masovno posilstvo in spolno suženjstvo s strani FDLR (*Forces démocratiques de libération du Rwanda* – Demokratične sile za osvoboditev Ruande); 5) masovno posilstvo s strani vojske – območje Minova, november 2012; 6) posilstvo s strani uporniške skupine M23 – Goma, november 2012; 7) masovno posilstvo s strani uporniške skupine Mai Mai – v Kateri in Mesengi, območja Walikale, julij 2013; 8) posilstva s strani vojske – območje Rutshuru, november 2013 itd. (Human Rights Watch, 2014).

⁴¹Margot Walström je bila prva posebna predstavnica Generalnega sekretarja OZN zoper spolno nasilje v konfliktih. Na tej poziciji je bila v letih 2010–2012. Velik del svojega mandata je namenila problematiki posilstev v DRK. Leta 2012 jo je zamenjala Zainab Hawa Bangura iz Sierra Leone (Združeni narodi 2016c). Mandat posebne predstavnice je bil ustanovljen z resolucijo Varnostnega sveta 1888 (2009). Glavne pristojnosti mandata so: da vodi prizadevanja pri naslavljanju spolnega nasilja v konfliktih; da okrepi obstoječe koordinacijske mehanizme OZN; da svetuje vladam, vključno z vojaškimi in sodnimi predstavniki, strankam v oboroženem konfliktu in civilni družbi, da naslavlja problematiko spolnega nasilja v konfliktih tako v okviru OZN in na nacionalni ravni ter da promovira sodelovanje in koordinacijo prizadevanj med relevantni deležniki, tudi skozi pobudo "Združeni narodi zoper spolno nasilje v konfliktih" (Varnostni svet 2009, odstavek 4).

tem je pozvala Varnostni svet OZN, da mora biti preprečevanje takšnih dejanj ena od prioritet mednarodne skupnosti ter da morajo biti storilci tudi policijsko in sodno preganjani, obtoženi in kaznovani, s čimer se uveljavi kazenska odgovornost za njihova dejanja (prav tam).

Kot navaja zadnje poročilo generalnega sekretarja OZN S/1015/203 (Varnostni svet 2015, 7–8), je vlada DRK vseeno naredila določene pozitivne korake v smeri preprečevanja in kaznovanja spolnega nasilja v konfliktech, vključno s kazenskim pregonom visokih vojaških častnikov in plačilom odškodnin za žrtve spolnega nasilja. Predsednik države Kabila je 14. julija 2014 celo imenoval osebno predstavnico zoper spolno nasilje in vojaško novačenje otrok Jeanine Mabunda Lioko. Konec avgusta 2014 je DRK predstavila Akcijski načrt oboroženih sil zoper spolno nasilje in novembra 2014 je bila sprejeta odločitev za oblikovanje nacionalne komisije za spremljanje izvajanja načrta. Kot navaja poročilo: »/.../ spolno nasilje s strani vojaških sil znaša 69% vseh potrjenih primerov spolnega nasilja v konfliktech« (Varnostni svet 2015, 8). Pri tem velja povzeti poročilo UNFPA (*United Nations Population Found – Sklad Združenih narodov za populacijo*) iz leta 2014, ki navaja, da so med januarjem in septembrom 2014 »/.../ zabeležili 11,769 primerov spolnega nasilja in nasilja na podlagi spola v provincah Severni Kivu, Južni Kivu, Orientale, Katangi in Maniema; [pri tem naj bi bilo] 39% primerov /.../ storjenih s strani posameznih pripadnikov oboroženih sil« (UNFPA 2015, 46). Medtem ko so v vzhodnem delu DRK (Kivu in Orientale) večino posilstev povzročile uporniške milice in vladna vojska, pa je, kot navaja poročilo generalnega sekretarja, leta 2014 prišlo v Katangi do posilstev, spolnega suženjstva in prisilnih nosečnosti žensk na podlagi njihove etnične pripadnosti. S takšnim ravnanjem so oborožene milice etničnih skupin Batwa in Baluba želele ponižati pripadnike drugih etničnih skupin (Varnostni svet 2015, 8).

Ker gre za ogromno državo z velikim številom ljudi, spolnega nasilja ni mogoče preprečevati brez odprave pomanjkljivosti v delovanju političnega sistema in boja proti korupciji, za kar so nujno potrebne reforme varnostnega sektorja in pravosodja (brez političnega vmešavanja). Kot navaja poročilo generalnega sekretarja OZN so leta 2014,

kljub številnim pomanjkljivostim v primerih spolnega nasilja »/.../ vojaška sodišča obsodila 135 posameznikov, vključno s 76 člani oboroženih skupin, 41 člani nacionalne policije, 18 člani oboroženih skupin /.../« (2015a, 8). Vzporedno so potekala še sojenja v Gomi, provinci Equateur itd. V istem letu so bile nekaterim žrtvam spolnega nasilja izplačane tudi odškodnine (prav tam).

Kljub kazenskim pregonom tistih, ki so zagrešili posilstva ali spodbujali k njim, še vedno mnogo storilcev ostaja nekaznovanih. Visoki vojaški častniki so odgovorni za dejanja podrejenih. Ključnega pomena je boj proti slehernemu nasilju, vključno z uporabo spolnega nasilja v vojne namene, reformo varnostnega sektorja in učinkovito implementacijo Akcijskega načrta oboroženih sil zoper spolno nasilje ter pomoč žrtvam, v okviru katerega so posebej pomembni ustrezno kaznovanje in preganjanje tovrstnih kaznivih dejanj, odškodnine in psihosocialna pomoč žrtvam. Opolnomočenje žensk je ključnega pomena. Ženske lahko igrajo pomembno vlogo v družbi, še posebej v procesih vzpostavljanja miru in demokratične tranzicije.

Mednarodna skupnost in spolno nasilje

Mednarodna skupnost budno spremlja problematiko spolnega nasilja po svetu, kot tudi v DRK, kjer se posilstva izvajajo v največjem obsegu. Tematika se redno pojavlja v okviru različnih teles OZN, ki obravnavajo vprašanje človekovih pravic, pri čemer kaže omeniti zlasti tretji odbor Generalne skupščine OZN, Svet OZN za človekove pravice ter Univerzalni periodični pregled SČP, v okviru katerega države poročajo o spoštovanju človekovih pravic. Tematiko redno naslavlja tudi posamezni poročevalci SČP in pogodbeni telesi, ki spremljajo uresničevanje konvencij OZN s strani držav pogodbenic.

Še pomembneje pa je, da je tematika uvrščena tudi na dnevni red Varnostnega sveta OZN. V ta namen so bile sprejete naslednje resolucije Varnostnega sveta OZN: 1820 (2008), 1888 (2009) in 1960 (2010), hkrati pa se ta tematika pojavlja tudi kot presečna tema v preostalih resolucijah Varnostnega sveta OZN. Pomemben premik v obravnavi

te tematike je bilo leta 2010 imenovanje prve posebne predstavnice generalnega sekretarja OZN za boj proti spolnemu nasilju v konfliktih (Erikson Baaz in Stern, 2013).

Vloga Mednarodnega kazenskega sodišča

Rimski statut Mednarodnega kazenskega sodišča (MKS) je leta 1998 priznal posilstvo in drugo spolno nasilje v kontekstu vojne kot zločina zoper človeštvo in vojni zločin⁴². Slednje predstavlja pravno podlago, da se zloglasne primere lahko napoti pred MKS. 21. marca 2016 je MKS sprejelo zgodovinsko obsodbo za žrtve spolnega nasilja v DRK. Nekdanjega podpredsednika DRK Jean-Pierra Bembo⁴³ in vodjo MLC je MKS obsodilo zločinov zoper človeštvo zaradi posilstev, pobojev in plenjenja, ki jih je v obdobju med 26. oktobrom 2002 in 15. marcem 2003 v Srednjeafriški republiki zagrešila njegova milica. Zločine so storile enote MLC, ki jim je poveljeval Jean-Pierre Bemba. Ta obsodba pomeni zgodovinski mejnik, da se takšnih zločinov ne bo toleriralo. Gre za prvo osebo, ki je obsojena kot poveljnik vojaške formacije in se mu je sodilo na podlagi poveljniške odgovornosti (Mednarodno kazensko sodišče 2016a).

Naj še dodam, da primer Bembe ni prvi tovrstni primer pred MKS. Med aktualnimi primeri naj omenim primer Thomasa Lubange, ki je bil 14. marca 2012 obsojen na 14 let zapora zaradi vojnih zločinov, tj. novačenja otrok, mlajših od 15 let, ki so se v času državljanske vojne v DRK morali boriti v oboroženem krilu njegove politične skupine FPLC (*Patriotic Force for Liberation of Congo* – Patriotske sile za osvoboditev Konga). (prav tam). German Katanga je bil 23. maja 2014 obsojen na 12 let zapora. Obsojen je bil zaradi zločina proti človeštvu (umor) in vojnih zločinov (umor, napadi na civiliste, uničenje lastnine in plenjenje), ki so bili storjeni 24. februarja 2003 med napadom na vasico Bogoro v regiji Ituri. (prav tam)

⁴²Rimski statut med zločine proti človeštvu v 7. členu, odstavek (g) uvršča ».../ posilstvo, spolno suženjstvo, prisilno prostitucijo, prisilno nosečnost, prisilno sterilizacijo ali kakšno koli drugo obliko primerljivega spolnega nasilja«. (Uradni list RS, št. 101/2001, 13. 12. 2001). Med vojne zločine v 8. členu, točki 2 (xxii) uvršča ».../ posilstvo, spolno suženjstvo, prisilno prostitucijo, prisilno nosečnost in kot je navedeno v 7. členu, odstavek 2 (f), prisilno sterilizacijo ali kakršno koli drugo obliko spolnega nasilja,« ki predstavlja tudi grobo kršitev Ženevskih konvencij (prav tam).

⁴³Jean-Pierre Bemba je bil glavni protikandidat aktualnemu predsedniku DRK Josephu Kabili na predsedniških in parlamentarnih volitvah 2006. Po porazu na volitvah je prebežal v tujino. Leta 2008 so ga aretirali v Belgiji in ga predali MKS. Sojenje Bembi se je začelo 22. novembra 2010 in je trajalo štiri leta (Mednarodno kazensko sodišče, 2016a).

Sojenje Boscu Ntagandi trenutno še poteka. Obtožnica ga bremeni vojnih zločinov (umor in poskus umora; napadi na civiliste; posilstvo; spolno suženjstvo; plenjenje; razselitev civilistov; napadi na zaščitene objekte; načrtno uničenje lastnine; posilstvo, spolno suženjstvo, novačenje otrok, mlajših od 15 let) in zločinov proti človeštvu (umor in poskus umora; posilstvo, spolno suženjstvo; pregon; prisilni transfer populacije). Zločini na bi bili domnevno storjeni med leti 2002 in 2003 v regiji Ituri (Mednarodno kazensko sodišče, 2016b). Vsaka takšna obsodba nedvomno pomeni premik v boju zoper spolno nasilje v konfliktih in zmago za žrtve. Žal pa takšne sodbe še vedno ne preprečujejo zločinov, ki se v DRK dogajajo vsakodnevno. Šele učinkovit boj proti korupciji, učinkovita reforma varnostnega sektorja in pravosodja lahko doseže premik v boju zoper tovrstni zločin in nekaznovanost, ki predstavlja močno oviro v procesu demokratične tranzicije in vzpostavitve pravne države.

9 Analiza vpliva zunanjih in notranjih dejavnikov na demokratično tranzicijo v DRK

Predmet naloge je študija primera in analiza dejavnikov, zaradi katerih so kljub dolgoletnim in večkratnim prizadevanjem, pri katerih je bila ključna vloga mednarodne skupnosti, propadli dosednji poskusi in načrti demokratizacije v DRK. Raziskati sem želela, kakšne možnosti ima tako velika država ob številnih razdiralnih silah (medetnični in medplemenski spori, korupcija, organiziran kriminal, boj za naravna bogastva, vmešavanje zunanjih interesov, grobe kršitve človekovih pravic, problematika kazenske odgovornosti za storjene zločine itd.) za politično stabilizacijo države in zakaj proces demokratizacije v zadnjih desetih letih ni bil uspešen. O možnosti za izhod iz krize bom razmišljala v sklepnih ugotovitvah.

DRK se kljub prizadevanjem za rešitev iz krize, ki se izvajajo na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni, še naprej sooča s konflikti in z nestabilnostjo. Pri tem ugotavljam, da gre pri DRK za edinstveni primer, kjer se prepletajo notranji in zunanji dejavniki, ki spodbujajo demokratično tranzicijo v državi in preprečujejo konec dolgotrajnega družbenega konflikta, kot ga je v svoji teoriji opredelil Edward Azar. Azar je sicer opredelil štiri predpogoje za nastanek dolgotrajnega družbenega konflikta, tj. skupnost oz. odnosi med identitetnimi skupinami, človeške potrebe, vladavina in vloga države in mednarodne povezave, ki sem jih na primeru DRK analizirala v poglavju 6.1.5. V nadaljevanju bodo prvi trije predpogoji razvidni iz analize vpliva notranjih dejavnikov na demokratično tranzicijo v DRK in zadnji predpogoj v analizi vpliva zunanjih dejavnikov. Kot pa sem že nakazala, vpliv zunanjih dejavnikov na dolgotrajni družbeni konflikt v DRK presega teoretski okvir Azarjeve teorije, saj slednja ne analizira regionalnih povezav v kontekstu kompleksnih etničnih konfliktov, ki se prehajajo preko meja držav. Hkrati še vedno menim, da je Azarjeva teorija primeren teoretski okvir za proučevanje konflikta v DRK.

V nadaljevanju bom analizirala razloge za neuspeh dosedanjih poskusov demokratične tranzicije v Demokratični republiki Kongo:

1. Vpliv notranjih dejavnikov na demokratično tranzicijo v DRK:

Kot navajata Linz in Stephan (Linz in Stephan 1996, 15) so glavni elementi demokratične tranzicije sposobnost delovanja vlade, splošne in svobodne volitve ter dejstvo, da izvršna, zakonodajna in sodna veja oblasti delajo skladno s svojimi pooblastili. Hkrati velja omeniti, da modeli demokracije po zahodnem vzoru niso prenosljivi v afriški svet, pri čemer se je velik del demokratičnih tranzicij v afriškem kontinentu (značilno predvsem za frankofonski del Afrike tj. Benin, Čad, Kongo, Gabon, Mali, Niger itd.) začel z nacionalnimi suverenimi konferencami, kjer se je razpravljalo o elementih demokratičnih sistemov, ki izhajajo iz zahodnega sveta. Lund in Santiso (1998, 253) opredeljujeta nacionalne suverene konference kot javni forum, na katerem predstavniki glavnih političnih skupin in civilne družbe razpravljajo o politični prihodnosti in razvoju države. Pri tem osrednja oblast omogoča drugim političnim skupinam, da sodelujejo v procesih odločanja. Nacionalna konferenca je v Zairu sicer potekala leta 1991, vendar je kmalu postalo jasno, da Mobutu ni pripravljen na decentralizacijo oblasti (Zartman 2005, 117–121), saj si je z absolutno oblastjo ene stranke, nadzorom nad varnostnimi silami in podporo zunanjih sil zagotovil neomejen nadzor nad državo in njenim proračunom (Nzongola-Ntalaja 2003, 154). Podobno politiko je, kljub prvotnim obljubam o spremembah, nadaljeval Laurent Kabila. Kmalu po prihodu na oblast je razveljavil delo nacionalne konference, se zoperstavil opozicijskim voditeljem in zavrnil zahtevo po sklicu parlamentarnih in predsedniških volitev (Dunn 2002, 60). Slednje potrjuje ugotovitve Huntingtona (1991, 21), da voditelji, ki so na čelu avtoritarnih sistemov niso naklonjeni delitvi oblasti in demokratizaciji.

Naslednji pomembni mejnik v zgodovini DRK je podpis Globalnega in inkluzivnega sporazuma o tranziciji v DRK, decembra 2002, v Pretoriji. V pokonfliktnih družbah se velikokrat uporablja načelo delitve oblasti, ki je hrati pomemben element Lijphartove teorije o konsociativni demokraciji. Kot je razvidno iz prakse, je v primeru razcepljenih

družb v koalicijsko vlado težko vključiti vse relevantne strani v konfliktu, ki v primeru izključitve lahko vplivajo na nadaljnjo destabilizacijo države. Horowitz (2000, 569–576) je skeptičen glede Lijphartove ideje o veliki koaliciji etničnih skupin, ki naj bi sestavljale vlado, in pri tem opozarja, da je pri sestavi vlade treba upoštevati, kako močne so delitve med etničnimi skupinami, kar je bil tudi pomemben element v primeru DRK. V prehodni vladi, ki je bila oblikovana 30. junija 2003, so sodelovali Joseph Kabila in štirje podpredsedniki, ki so bili hkrati predstavniki nekdanje vlade, nekdanjih uporniških skupin in politične opozicije (Stenberg 2007, 3). Pri tem se lahko strinjam, da je bila to v danih razmerah verjetno najbolj optimalna rešitev, kljub dejstvu, da sporazum ni vključeval vseh pomembnih političnih akterjev v DRK, vključno s politično pomembno stranko UDPS pod vodstvom Etienna Tshisekedia (Lemarchand 2006, 12), ki je bila večino časa v opoziciji. Nevključitev vseh relevantnih političnih ali uporniških skupin v delo vlade, ki je že v aktualni zasedbi zaradi nasprotujočih si interesov z veliko težavo sprejemala odločitve, ni izboljšala političnih razmer v državi in je prispevala k nadaljnjemu zaostrovanju. Načelo delitve oblasti, ki ga zagovarja Lijphart, je velikokrat uporabljeno kot poizkus mednarodne skupnosti pri urejanju razmer v razcepljenih državah, kjer poteka konflikt.

Hkrati velja dodati, da je delo koalicijske vlade ovirano tudi zaradi preostalih dejavnikov, kot so velikost države, številne etnične skupine in tradicionalna nasprotja med njimi. V procesu demokratizacije igrajo politične stranke pomembno vlogo, saj oblikujejo različne politične programe, s katerimi lahko pripomorejo k izboljšanju položaja v družbi. V primeru DRK je bil velik del političnih strank oblikovan po letu 1990, vendar velja izpostaviti, da je bila šibka stran teh strank, da so bile oblikovane na podlagi etnične pripadnosti in niso zastopale interesov vseh državljanov. Nekatere so se preoblikovale iz uporniških skupin in se leta 2003 vključile v delo prehodne vlade, tj. MLC, RCD (Stenberg 2007, 3). Obe stranki sta imeli zavezništvo s sosednjimi državami Ruando in Ugando ter se bojevali v vzhodnem delu Konga. Tu se strinjam s Horowitzem (2000, 291–333), ki meni, da sestava političnih strank na podlagi etnične pripadnosti lahko vpliva na nastanek etničnih konfliktov. Enako velja za sestavo vojske in kot primer naj omenim vojsko Laurenta Kabile, ki so jo med drugim sestavljali

katanški tigri, kongovski Tutsiji itd. (Weiss 2000, 7–8), ki so branili interese svoje etnične skupine.

Med pomembnimi dejavniki, ki okrepijo delo vlade in proces demokratizacije v državi, so svobodne in poštene volitve, pa vendar izvedba volitev še ne pomeni demokratizacije. Kot večina afriških držav, v katerih so se začeli postopki demokratične tranzicije, je tudi v DRK prisotna praksa, da poraženci zavračajo rezultate volitev, četudi ni dokazov goljufij. Medtem ko so bile predsedniške in parlamentarne volitve 2006 ob močni podpori mednarodne skupnosti zgodovinskega pomena in so jih mednarodni opazovalci označili za uspešne, tega ne moremo trditi za volitve leta 2011, ki so jih spremljali nasilje, incidenti, volilne goljufije in netransparentnost (EUEOM 2001). Volitve, predvidene za konec leta 2016, bodo pomemben pokazatelj demokratizacije in volje političnega vodstva za spremembe. Pojavljajo se ugibanja, ali bo aktualni predsednik prepustil oblast novemu demokratično izvoljenemu predsedniku oziroma ali se bo potegoval za tretji mandat, kar lahko povzroči nasilje v državi.

Osrednja oblast nima nadzora nad celotnim ozemljem države. Oblast nima nadzora na oddaljenih in težko dostopnih predelih, kjer imajo svoja zatočišča domače uporniške skupine, ki ustrahujejo in pobijajo civilno prebivalstvo v tam živečih predelih. Ali pa gre za tuje uporniške skupine, ki iz svojih zatočišč vršijo napade na sosednje države (LRA, Interhamwe, UNITA). Hkrati se je treba zavedati, da ima država zaradi številnih konfliktov, predvsem na vzhodu države, zelo slabo infrastrukturo, kar še dodatno otežuje izvajanje nadzora v tistem delu države. Pri tem se strinjam s Huntingtonom, ki meni, da revščina verjetno predstavlja največjo oviro demokratičnemu razvoju (1991, 31). Videmšek v nadaljevanju meni, da »/.../ kljub temu, da je bilo [v DRK] podpisano kar nekaj mirovnih sporazumov in da se je vrsta paravojaških enot vključila v vladno vojsko /.../, vsaj tretjino ozemlja nadzirajo gospodarji vojne« (2011, 228). Slednji se financirajo tudi z nezakonitim izkoriščanjem naravnih bogastev.

DRK je federalna država, pa vendar je bilo vprašanje decentralizacije oblasti aktualno vse od Mobutujeve vladavine dalje. Med pomembni elementi Globalnega in

inkluzivnega sporazuma o tranziciji v DRK je omenjena tudi decentralizacija. Ustava iz leta 2005 nalaga, da se 10 provinc in glavno mesto preoblikuje v 25 provinc in glavno mesto ter da se na province prenese upravljanje 40% prihodkov države (International Crises Group 2006a, 4). Aktualni predsednik Joseph Kabila je na zadnjih volitvah leta 2011 obljubil decentralizacijo oblasti, vendar je prenos pooblastil na 26 provinc že več let v zastoju (International Crises Group 2015, 1). Hkrati gre razumeti pomisleke Nordlingerja (1971, 31), da avtonomija segmentov v pluralni družbi, v nasprotju z unitarnim sistemom, lahko vodi do vse večjih zahtev po avtonomiji ali celo odcepitvi. Temu pričajo poskusi odcepitev v provincah Katanga (1960–1963, 1977, 1978) in Kasai (1960–1962), ki sta zaradi bogastva z naravnimi viri lahko samozadostni (Nzongola-Ntalaja 2002, 94–106, 274).

Velik problem pri demokratični tranziciji predstavlja tudi etnični dejavnik, ki je hkrati najpogostejši vir konfliktov v DRK. Etnična sestava Konga in kulturna raznolikost imata velik vpliv na današnjo notranjepolitično situacijo v državi. Kot sem že omenila, v DRK prevladuje približno 157 glavnih etničnih skupin in 500 manjših entitet (Dunn 2001, 334). Etnična kompleksnost primera DRK potrjuje ugotovitve Horowitza (2000, 166–200), da med razloge etničnih nasprotij lahko uvrščamo delitev na razvite in nerazvite skupine in kot takšen primer navajam tradicionalne spore med pripadniki plemena Hema in Lendu na območju regije Ituru, odcepitvene vojne v provincah Katanga in Kasai, etnične spore med Lubi iz Katange in Lubi iz Kasai (slednji delajo v rudnikih v Katangi) itd. (Scherrer 2002, 335). V središču etničnega nasilja v vzhodnem delu Konga so bili tudi kongovski Tutsiji (Banyamulenge), ki v DRK živijo že več stoletij, vendar so njihov status vedno izkoriščali v politične namene. Kongovski parlament je aprila 1995 celo sprejel odločitev, na podlagi katere so jim odvzeli kongovsko državljanstvo (Zartman 2005, 130–131).

Odsotnost vladavine prava, korupcija, klientelizem, grobe kršitve človekovih pravic in problematika kazenske odgovornosti predstavljajo veliko oviro pri procesu demokratične tranzicije. Problematiko posilstev kot sredstev vojnega orožja sem že analizirala v osmem poglavju. Spolno nasilje in posilstva predstavljajo največji problem v vzhodnem delu Konga, kjer potekajo oboroženi spopadi, ropanje, napadanje vasi in

pobijanje civilnega prebivalstva. DRK sicer ima zakonodajo o spolnem nasilju, ki kriminalizira posilstva, vendar je pomanjkljiva njegova implementacija, saj so posilstva zelo razširjen pojav v DRK (US Department of State 2013, 24). Velik problem predstavlja tudi novačenje otrok v oborožene skupine in kot navaja Videmšek, so otroci »/.../ najbolj zvesti sledniki ukazov in najbolj grobi izvrševalci nalog, ki bolečino prizadevajo tudi zato, ker je sami ne poznajo« (Videmšek 2011, 206). Storilci za svoja dejanja, kot so prisilna izginotja, izvensodne usmrtitve, mučenje, posilstva, samovoljne aretacije itd., ostajajo nekaznovani. Največji problem predstavljajo korupcija, uporaba prekomerne sile s strani organov kazenskega pregona in neučinkovito in ohromelo sodstvo. Tako visoka stopnja nekaznovanosti, ki je značilna za DRK, spodkopava pravno državo. Aktualni primeri pred Mednarodnim kazenskim sodiščem in sodbe odgovornim za zločine, storjene v DRK, so sicer pomemben signal, da mednarodna skupnost takšnih grozodejstev ne bo tolerirala, vendar ne vplivajo na učinkovitost nacionalnih sodišč. Zato menim, da je potrebna učinkovita reforma sodstva in boj zoper korupcijo, da se povrne zaupanje v pravno državo.

2. Vpliv zunanjih dejavnikov na demokratično tranzicijo v DRK:

Kot zadnji predpogoj za nastanek dolgotrajnega družbenega konflikta velja izpostaviti mednarodne povezave, ki so imele že v času hladne vojne močan vpliv na notranjepolitično situacijo v takratnem Zairu in tudi pozneje. Po osamosvojitvi države je pomembno vlogo igral ideološki dejavnik, ki je bil značilen za obdobje hladne vojne. Na eni strani bi veljalo izpostaviti vlogo prvega demokratično izvoljenega predsednika vlade Patricea Lumumbe, ki ni kazal posebne naklonjenosti zahodu in je bil ideološko bližje komunističnemu bloku, kar ga je stalo življenja. Zahodni zavezniki (ZDA, Belgija) so po odstranitvi Lumumbe na oblast ustoličili zahodu naklonjenega Mobutuja, ki bil tesen sodelavec Lumumbe. Njegova vladavina je zahodu ustrezala, ker je predstavljal branik pred nevarnostjo širitve komunizma na afriškem kontinentu. Dokler ni začel izvajati preveč samosvoje politike, je zahod spregledal marsikatero krutost njegovega režima.

Mednarodna skupnost je bila na ozemlju DRK prisotna vse od katanške krize leta 1960 in je igrala pomembno vlogo pri reševanju konflikta. Leta 1960 je OZN na prošnjo Konga ustanovil prvo misijo mirovnih sil OZN v Kongu, imenovano ONUC (Združeni narodi, 2016b). V obdobju genocida v Ruandi je UNHCR v Zairu blizu ruandske meje postavil begunska taborišča, kamor je iz Ruande pribežalo več kot dva milijona beguncev (Dunn 2002, 55; Henwood 2007, 30). V obdobju po drugi kongovski vojni si je afriška skupnost – SADC, OAU, Južna Afrika itd. – leto dni prizadevala za podpis mirovnega sporazuma in za politično rešitev konflikta v DRK, ki je prerasel v regionalni konflikt. Gre za zelo pomemben element, saj gre za odgovornost, ki so jo na svoja pleča prevzele afriške države. V nadaljevanju velja izpostaviti vlogo mednarodne skupnosti, tj. OZN in v manjši meri EU pri organizaciji izvedbe predsedniških in parlamentarnih volitev 2006 in pozneje pri opazovanju predsedniških in parlamentarnih volitev 2011. Pri slednjih volitvah je predsednik Joseph Kabila že poslal jasen signal, da gre za notranje zadeve DRK ter da prisotnost mednarodne skupnosti ni zaželeno v enaki meri kot v preteklosti. Omeniti velja še pomembno vlogo misije OZN MONUC, ki jo je Varnostni svet OZN v DRK napotil po podpisu mirovnega sporazuma v Lusaki 1999 z mandatom za opazovanje in nadzorovanje spoštovanja premirja ter za stike z vsemi stranmi, vključenimi v premirje (Varnostni svet OZN, 5. odstavek). Pozneje je zaradi spremenjenih razmer Varnostni svet OZN razširil mandat misije, ki se je preimenovala v MONUSCO (MONUSCO 2016).

V obdobju kongovskih vojn postanejo sosednje države pomemben dejavnik vpliva na notranjepolitično situacijo v DRK. Prva vojna v Zairu je bila sicer namenjena odstranitvi Mobutuja, pa vendar je na politično stabilnost Zaira in na poznejši izbruh prve kongovske vojne vplival genocid v sosednji Ruandi (McCalpin 2002, 47).

Druga vojna v DRK se je prelevila v regionalni konflikt, v katerem je sodelovalo osem afriških držav: Angola, Burundi, Čad, Ruanda, Namibija, Sudan, Uganda in Zimbabve. Konflikt je močno zamajal stabilnost regije Velikih jezer. Pri tem se strinjam z razmišljanjem Edwarda Azarja, ki meni, da si sosednje države z manipulacijo napetosti med etničnimi skupinami zagotovijo podporo marginalizirane skupine, da bi spodkopale

oblast v njihovi državi. Ko notranji konflikt preide v regionalno dimenzijo, postanejo notranje in zunanje meje konflikta zamegljene (Azar 1990, 14). Na strani Ruande, ki je v DRK intervenirala zaradi humanitarnih in varnostnih razlogov, sta se zaradi podobnih razlogov borili Uganda in Burundi. Kabilin režim so podpirali Zimbabwe, Angola, Namibija in Sudan. Vse v vojno vpletene države so konflikt izkoristile tudi za bogatenje na račun naravnih bogastev v DRK. Za razliko od drugih držav Južna Afrika v vojni ni sodelovala, temveč se je poskušala uveljaviti kot posrednik pri reševanju kriz na afriški celini in tako povečati svoj vpliv v regiji (Landsberg 2002, 181).

10 Sklep

Konflikt v Demokratični republiki Kongo lahko označimo kot večdimenzionalen, večetničen in večnacionalen. Država se danes še vedno sooča s podobnimi problemi kot v preteklosti, kljub številnim prizadevanjem mednarodne skupnosti in poskusom za vzpostavitev demokratične tranzicije, kar se kaže v dejstvu, da do danes niso uspeli oblikovati ustreznega modela demokracije, ki bi bil prenosljiv v DRK. Ugotavljam, da od dekolonizacije dalje s strani vladajoče garniture ni bilo politične volje za vzpostavitev demokracije, čeprav so bila prva prizadevanja za decentralizacijo oblasti in vzpostavitev večstrankarskega sistem opazna že v zadnjih letih Mobutujeve vladavine. Hkrati se strinjam z navedbami Linza in Stephana (1996, 15), da je pri demokratični tranziciji ključen proces utrjevanja demokracije. Na podlagi študije primera lahko ugotovimo, da se demokracije ne more doseči le z vzpostavitvijo demokratičnih institucij in izvedbo večstrankarskih volitev, čeprav je bila v DRK na demokratičnih volitvah leta 2006 izvoljena legitimna vlada. Iz tega lahko sklepamo, da je v pokonfliktnih in etnično razcepljenih družbah, kjer je bila v preteklosti oblast v rokah avtoritarnih voditeljev, proces uvajanja demokracije lahko zelo težavna naloga.

Na podlagi študije primera DRK in analize vpliva zunanjih in notranjih dejavnikov sem ugotovila razloge za propad dosedanjih poskusov demokratične tranzicije v DRK. Ugotovila sem, da največji problem predstavlja dejstvo, da osrednja oblast ne nadzira celotnega ozemlja, kar omogoča nenadzorovan pojav domačih in tujih uporniških skupin, ki se bojujejo zoper osrednjo oblast ali pa izvajajo napade na sosednje države. Zdi se, da od padca vladavine Mobutuja nobenemu od poznejših voditeljev ni uspelo nadzorovati celotnega ozemlja. Pri tem se je treba zavedati, da je DRK z 2.344.858 km² tretja največja afriška država in največja država v podsaharski Afriki, ki meji na devet sosednjih afriških držav: Angolo, Burundi, Južni Sudan, Republiko Kongo, Ruando, Srednjeafriško republiko, Tanzanijo, Ugando in Zambijo (CIA Factbook 2016). Z izjemo Tanzanije in Srednjeafriške države so vse države sodelovale v drugi državljanski vojni v Kongu, ki je prerasla v regionalni konflikt. Ramsbothan in drugi (2011, 98) menijo, da gre pri regionalizaciji konflikta za učinke konflikta, ki lahko delujejo

navzven, tj. širitev konflikta preko meja ali pa gre za zunanje vplive na konflikt, kot so vmešavanje v notranje zadeve držav, posredovanje in vloga diaspore.

Na podlagi analize vpliva zunanjih in notranjih dejavnikov na propadle poskuse demokratične tranzicije v DRK lahko med notranjimi dejavniki izpostavimo nesposobnost osrednje oblasti, da nadzira celotno ozemlje; zavračanje decentralizacije in delitve oblasti; težnjo po unitarni in enostrankarski državi ter preganjanje opozicijskih gibanj; neenotnost političnih strank in oblikovanje političnih strank na podlagi etnične pripadnosti; šibko opozicijo; šibko civilno družbo; nasprotja med različnimi etničnimi skupinami in pojav odcepitvenih gibanj; boj za prevlado nad izkoriščanjem naravnih bogastev, ki med drugim predstavljajo tudi vir financiranja uporniških skupin; korupcijo, šibke vladne institucije in neučinkovit pravosodni sistem; problematiko kazenske odgovornosti in izvajanje posilstev kot vojnega orožja, kar spodbuja doprinos žensk v socialnem in ekonomskem življenju; odsotnost učinkovite reforme varnostnega sektorja itd. Med zunanjimi dejavniki velja omeniti predvsem vmešavanje sosednjih držav, kot je bil primer druge kongovske vojne, prelivanje konflikta preko meja države kot posledica ruandskega genocida, vdori uporniških skupin iz sosednjih držav (LRA, Interhamwe, UNITA).

V nadaljevanju potrjujem hipotezo, da gre v primeru DRK za dolgotrajni družbeni konflikt, kjer notranja nasprotja, boj za naravne vire, šibke politične institucije, odsotnost pravne države in neuresničevanje vladavine prava ter vmešavanje zunanjih sil preprečujejo uspešno demokratizacijo in politično konsolidacijo države. Potrdila so se mi tudi teoretična izhodišča Azarja o dolgotrajnem družbenem konfliktu, ki sem jim sledila skozi nalogo. Azar je opredelil štiri predpogoje za nastanek dolgotrajnega družbenega konflikta: odnosi med identitetnimi skupinami znotraj skupnosti, nezadovoljstvo z uresničevanjem človeških potreb, želja po oblasti, vladanje in vloga države ter mednarodne povezave (Azar 1990). Študija primera DRK potrjuje, da so bili izpolnjeni vsi štirje ključni predpogoji, ki so značilni za dolgotrajni družbeni konflikt. Odnosi med identitetnimi skupinami znotraj skupnosti se kažejo v številnih etničnih nasprotjih, ki so v marsikaterem delu Konga prispevali k izbruhu nasilja (tradicionalna

nasprotja med plemenoma Hema in Lendu na območju regije Ituru, spopadi med Lubi iz province Katanga in Lubi iz province Kasai itd.). Nezadovoljstvo z zadovoljevanjem človeških potreb se kaže pri vprašanju kongovskih Tutsijev Banyamuleng, ki so jim leta 1995 celo odvzeli kongovsko državljanstvo. Želja po oblasti, vladanje in vloga države se kažejo v načinu vladanja vseh dosedanjih voditeljev države, tj. korupcija, klientelizem, nepotizem, preganjanje političnih nasprotnikov, kršitve človekovih pravic itd. Mednarodne povezave oziroma interesi velikih sil so bili še posebej vidni v času katanške krize, v politični zaroti zoper prvega demokratičnega predsednika vlade Lumumbe in ustoličenju Mobutuja. Kasneje, v času kongovskih državljanskih vojn pridejo do izraza regionalne povezave in regionalna dimenzija konflikta, kjer igrajo pomembno vlogo sosednje afriške države.

Na podlagi potrditve hipoteze sem želela proučiti tudi možnosti za izhod iz krize. Država ima vse od leta 2003 nastavke za prehod v demokratično tranzicijo, ki jo ovira pomanjkanje politične in demokratične volje s strani vodstva. Trenutni model delitve oblasti: 4+1, kjer za isto mizo sedijo nekdanji nasprotniki, se zaradi težavnega sprejemanja odločitev ni izkazal za najbolj učinkovitega, pa vendar v danem trenutku ustrežnejše alternative ni. Pomembno je, da skupine, ki so bile na nasprotnih bregovih, sodelujejo in soodločajo pri sprejemanju pomembnih političnih odločitev. Osrednja oblast si mora prizadevati, da prevzame nadzor nad celotnim ozemljem. Glede na velikost države se zdi, da je to možno le s federalno ureditvijo in z decentralizacijo, ki poteka prepočasi.

Aktualnemu predsedniku Josephu Kabili letošnje leto poteče drugi predsedniški mandat. Skladno z ustavo iz leta 2005 lahko kandidira le za dva mandata. Neposredno pred volitvami, ki so predvidene za konec leta 2016, se pojavljajo ugibanja, ali bi Kabila lahko sledil vzoru predsednikov sosednjih afriških držav, ki so že spreminjali ustave in si tako zagotovili tretji predsedniški mandat. Politično ozračje je vse bolj napeto zaradi špekulacij o morebitni spremembi ustave, s katero bi si Kabila omogočil tretji mandat. Kabili nasprotniki očitajo prekomerno uporabo sile nad aktivisti in političnimi nasprotniki, ki opozarjajo na slab položaj človekovih pravic. Če bo Kabila dejansko

kandidiral za tretji mandat, lahko ponovno izbruhne nasilje, če vodenje države prepusti drugi demokratično izvoljeni osebi, pa bi to lahko povrnilo zaupanje ljudstva v oblast.

Čeprav je Kabila v obdobju pred zadnjimi volitvami 2011 že zavračal prisotnost mednarodne skupnosti, menim, da država brez sodelovanja z mednarodno skupnostjo ni sposobna demokratičnega prehoda, bodisi pri izvedbi volitev ali zagotavljanju varnosti (še posebej na vzhodnem delu države). EUEOM je na zadnjih volitvah 2011 že opozarjala na pomanjkljivosti, netransparentnost, poslabšanje položaja medijev in problematiko kazenske odgovornosti za storjena kazniva dejanja v povezavi z nasiljem, storjenim v času predvolilne kampanje (EUEOM 2011). Varnostni svet OZN je 28. marca 2013 sprejel resolucijo 2098, s katero je pod okriljem MONUSCO ustanovil sile za posredovanje za zaščito civilistov in nevtralizacijo oboroženih skupin (Varnostni svet OZN 2013). V nadaljevanju je potreben večji nadzor nad koriščenjem naravnih virov in nezakonite trgovine z naravnimi viri, s katero se med drugim okoriščajo tudi oborožene uporniške skupine. V času druge kongovske regionalne vojne so imele od naravnih bogastev Konga koristi skoraj vse v konflikt vpletene države. Zaslužek od naravnih virov bi se moral vlagati v obnovo infrastrukture in razvoj države.

Med zadnjimi in zelo pomembnimi dejavniki za prihodnost pravne države je treba vzpostaviti reformo sodstva, kar lahko vzpostavi zaupanje v pravosodni sistem. Nekdanja posebna predstavnica generalnega sekretarja OZN zoper spolno nasilje v konfliktih, Margot Wallström, je DRK že leta 2010 označila za svetovno mesto posilstev (Združeni narodi 2010). Mednarodna skupnost mora še naprej izvajati pritiske nad vlado v DRK, da se kazensko preganja tiste, ki so odgovorni za spolno nasilje. Okrepiti je treba nacionalna sodišča in notranje mehanizme za nadzor in ugotavljanje kazenske odgovornosti ter izkoreniniti korupcijo, ki je prisotna tako v sodstvu kot tudi v organih kazenskega pregona. Kot navaja poročilo generalnega sekretarja OZN S/1015/203 (2015, 7–8), je vlada DRK storila določene korake v smeri preprečevanja in kaznovanja spolnega nasilja v konfliktih, vključno s kazenskim pregonom visokih vojaških častnikov, plačilom odškodnin za žrtve spolnega nasilja, imenovanjem predstavnice zoper spolno nasilje in vojaško novačenje otrok ter pripravo akcijskega

načrta oboroženih sil zoper spolno nasilje. Pa vendar glede na obsežnost problematike našteto vsekakor ne bo dovolj, da bi zaustavili grozodejstva.

Sklenemo lahko, da bo za vzpostavitev demokracije v DRK potrebnih še veliko prizadevanj in inovativnega pristopa. Stabilnost v državi je na zelo trhlih tleh, zato menim, da bo za nadaljnji razvoj države in konec dolgotrajnega družbenega konflikta zelo pomemben potek predsedniških in parlamentarnih volitev, ki so predvidene za konec leta 2016.

11 Literatura

Azar, Edward E. 1986. Protracted International Conflicts: Ten Propositions. V *International Conflict Resolution: Theory and Practice*, ur. Edward E. Azar and John W. Burton 28– 39. Colorado: Lynne Rienner Publishers Inc.

Azar, Edward E. in Chung-In Moon. 1988. National Security in the Third World: The Management of Internal and External Threats. Maryland: Center for International Development and Conflict Management University of Maryland.

Azar, Edward E., 1990. *The Management of Protracted Social Conflict*. Hampshire: Dartmouth Publishing Company Limited.

Alex de Waal 2004. *Kdo se bojuje? Komu mar? Vojna in humanitarna dejavnost v Afriki*. Ljubljana: Založba gnostika.

Aljazeera in agencije. 2016. *Rwandan president to run for third term in office*. Dostopno prek: <http://www.aljazeera.com/news/2016/01/rwandan-president-run-term-office-160101051807816.html> (27. marec 2016)

BBC News 2015. *Congo votes over Denis Sassou Nguesso third-term*. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-africa-34630366>. (1. maj 2016)

Burnham Peter, Karin Gilliland Lutz, Wyn Grant, Zig Layton-Henry. 2008. *Research Methods and Politics*. New York: Palgrave Macmillan.

CIA The World Factbook. *Democratic Republic of Congo*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cg.html>. (1. maj 2016)

Clark, John F. 2002. Museveni's Adventure for Rwanda's Engagement in Congo. V *The African Stakes of the Congo War*, ur. John F. Clark, 145– 165. New York: Palgrave Macmillan.

Clark, John. 2008. *The Failure of Democracy in the Democratic Republic of Congo*. London: Lynne Rienner Publishers.

Campbell, Horace. 1999. Notes on the pace of the struggle for a new mode of politics in Congo. V *Peace and Security Series*, ur. Mwesiga Baregu, 51 – 63. Harare: Sapes Books.

Carter Center. 2006. *Background: The Carter Center and the Historic 2006 Democratic Republic of the Congo Elections*. Dostopno prek: https://www.cartercenter.org/news/pr/drc_122606.html (24. marec 2016)

Dunn, Kevin C. 2002. A Survival Guide to Kinshasa. V *The African Stakes of the Congo War*, ur. John F. Clark, 53– 74. New York: Palgrave Macmillian.

Emizet, Kisangani N.F.. 1997. *Zaire after Mobutu*. Finland: UNU World Institute for Development Economic Research (UNU/WIDER).

Edgerton, Robert B. 2002. *The Troubled Heart of Africa*. New York: St. Martins Press.

Eriksson Baaz Maria in Maria Stern. 2013. *Sexual violence as a weapon of war?*. London: Zed Books.

EUFOR RD Congo. *The mission*. Dostopno prek:
http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eufor-rd-congo/pdf/01012007_1_factsheet_eufor-rd-congo_en.pdf (25. marec 2016)

Goldfaden, Marissa B. 2011. *The State of Democracy in the Democratic Republic of Congo*. *Student Pulse*, 4 (04). Dostopno prek: <http://www.studentpulse.com/a?id=520> (23. januar 2016)

Gunden Vasu in Karanja Mbugua. 2007. The Democratic Republic of Congo: Finally Enroute from Hell? V *African Renaissance*, ur. Jideofor Adibe, 21– 28. Vol. 4 No.2, Quarter 2. London: Adonis & Abbey Publishers Ltd.

Hatcher Jessica. 2015. Burundi's president Pierre Nkurunziza wins third term in disputed election. *The Guardian*. Dostopno prek:
<http://www.theguardian.com/world/2015/jul/24/burundi-pierre-nkurunziza-wins-third-term-disputed-election> (1. maj 2016).

Henwood, Franco. 2007. The DRC: Moving Beyond the Bullet and Ballot Box. V *African Renaissance*, ur. Jideofpr Adibe, 29– 34. Vol 4 No 2. London: Adonis & Abbey Publishers.

Horowitz, Donald L. 2000. *Ethnic Groups in Conflicts*, second edition. London: University of California Press.

Human Rights Watch. 2014. *Democratic Republic of Congo: Ending impunity for Sexual Violence. New Judicial Mechanism Needed to Bring Perpetrators to Justice*. Dostopno prek:
https://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/DRC0614_briefingpaper_brochure%20coverJune%209%202014.pdf (27. marec 2016)

Huntington, Samuel P. 1991. Democracy's Third Wawe. V *Journal of Democracy*, 12– 34, spring 1991, Vol 2, No.2. Baltimore: John Hopkins University Press. Dostopno prek: <http://www.ned.org/docs/Samuel-P-Huntington-Democracy-Third-Wave.pdf> (27. april 2016)

International Crisis Group. 1999a. Africa's Seven Nation War. *Africa Report* No.4. Dostopno prek: <http://www.crisisgroup.org/en/regions/africa/central-africa/dr-congo/004-africas-seven-nation-war.aspx> (14. marec 2016)

--- 1999b. The Agreement on a Cease - Fire in the Democratic Republic of Congo: An Analysis of the Agreement and Prospects for Peace, *Africa Report* No.5. Dostopno prek: <http://www.crisisgroup.org/en/regions/africa/central-africa/dr-congo/005-democratic-republic-of-congo-an-analysis-of-the-agreement-and-prospects-for-peace.aspx> (14. marec 2016)

--- 2002. Storm Clouds over Sun City: The Urgent Need to Recast the Congolese Peace Process. *Africa Report* No 44. Dostopno prek: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/central-africa/dr-congo/Storm%20Clouds%20over%20Sun%20City%20The%20Urgent%20Need%20to%20Recast%20the%20Congolese%20Peace%20Process.pdf> (1. maj 2016)

--- 2003. The Kivus: The Forgotten Crucible of the Congo Conflict. *Africa Report* No. 56. Dostopno prek: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/central-africa/dr-congo/The%20Kivus%20The%20Forgotten%20Crucible%20of%20the%20Congo%20Conflict.pdf> (23. marec 2016)

--- 2006a. Congo's Elections: Making or Breaking the Peace. *Africa Report* No. 108. Dostopno prek: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/central-africa/dr-congo/Congos%20Elections%20Making%20or%20Breaking%20the%20Peace> (24. marec 2016)

--- 2006b. Securing Congo's Elections: Lessons from the Kinshasa Showdown. *Africa Briefing* No. 42. Dostopno prek: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/central-africa/dr-congo/B042%20Securing%20Congos%20Elections%20Lessons%20from%20the%20Kinshasa%20Showdown.pdf> (23. marec 2016)

--- 2007. Congo: Staying Engaged After the Election. *Africa Briefing* No. 44. Dostopno prek: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/central-africa/dr-congo/B044%20Congo%20Staying%20Engaged%20after%20the%20Elections.pdf> (23. marec 2016)

--- 2010. Congo: A Stalled Democratic Agenda. *Africa Report* No.73. Dostopno prek: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/central-africa/dr-congo/B73%20Congo%20-%20A%20Stalled%20Democratic%20Agenda%20ENGLISH> (24. januar 2016)

--- 2011. Congo: The Electoral Dilemma. *Africa Report* No. 175. Dostopno prek: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/central-africa/dr-congo/175%20Congo%20-%20The%20Electoral%20Dilemma%20ENGLISH.pdf> (25. marec 2016)

--- 2012. Eastern Congo: Why Stabilisation Failed? *Africa Briefing No 91*. Dostopno prek: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/central-africa/dr-congo/b091-eastern-congo-why-stabilisation-failed.pdf> (25. marec 2016)

--- 2014. Congo: Ending the Status Quo. *Africa Report No.107*. Dostopno prek: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/central-africa/dr-congo/b107-congo-ending-the-status-quo.pdf> (24. januar 2016)

--- 2015. Is Democratic Change Possible?. *Africa Report No. 225*. Dostopno prek: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/central-africa/dr-congo/225-congo-is-democratic-change-possible> (24. januar 2015)

Issafrica, 2002. Inter-Congolese Dialogue: Political negotiations on the Peace Process and on Transition in the DRC. Dostopno prek: <http://www.issafrica.org/AF/profiles/DRCongo/icd/transagmt.pdf> (31. marec 2016).

Kellas, James G. 1998. *The Politics of Nationalism and Ethnicity*. London: Maccimillan Press LTD.

Koyame Mungbalemwe in John F. Clark. 2002. The Economic Impact of Congo War. V *African Stakes of the Congo War*, ur. Clark, John F, 201– 224. New York: Palgrave MacMillan.

Komisija OZN za človekove pravice. 2005. Resolucija E/CN.4/RES/2005/85. Dostopno preko: <http://www.refworld.org/docid/45377c98c.html> (27. april 2016)

Lemarchand René. 2006. Consociationalism and power– sharing in Africa: Rwanda, Burundi, and the Democratic Republic of the Congo. *African Affairs*. 1– 20. Oxford: Oxford University Press. Dostopno prek: <http://afraf.oxfordjournals.org/content/106/422/1.full.pdf+html> (1. maj 2016)

Lijphard, Arend. 1977. *Democracy in plural societies*. New Haweni, Yale University Press.

Lukšič, Igor. 1991. *Demokracija v pluralni družbi: preverjanje veljavnosti konsociativne teorije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Longman, Timothy. 2002. The Complex Reasons for Rwanda's Engagement in Congo. V *African Stakes of the Congo War*, ur. Clark, John F, 129– 144. New York: Palgrave MacMillan.

Landsberg, Chris. 2002. The Impossible Neutrality? South Africa's Policy in the Congo War. V *African Stakes of the Congo War*, ur. Clark, John F, 169– 184. New York: Palgrave MacMillan.

Linz Huan in Alfred Stepan. 1996. *Demokratska tranzicija i konsolidacija*. Beograd: Filip Višnjič.

Lund Michael in Carlos Santiso. *National Conferences*. Dostopno prek: [http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/DemocracyAndDeepRootedConflict\(Chap4NationalConference\)_IDEA1998.pdf](http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/DemocracyAndDeepRootedConflict(Chap4NationalConference)_IDEA1998.pdf) (27. april 2016)

Madmani, Mahmood. 1999. Preliminary Thoughts on the Congo Crisis. V *Reflections on the Crisis in the Democratic Republic of Congo*, ur. Ibbo Mandaza, 43– 49 Harare, Sapes Books.

Marten, Kimberly. 2007. Warlordism in Comparative Perspective. *International Security*, 41– 73, Volume 31, No. 3. Dostopno prek: <http://www.mitpressjournals.org/doi/pdf/10.1162/isec.2007.31.3.41> (26. april 2016)

Mednarodno kazensko sodišče. 2016a. ICC Trial Chamber III declares Jean– Pierre Bemba Gombo guilty of war crimes and crimes against humanity. Dostopno prek: https://www.icccpi.int/en_menus/icc/press%20and%20media/press%20releases/Pages/pr1200.aspx (27. marec 2016)

--- 2016b. Democratic Republic of Congo. Dostopno prek: https://www.icccpi.int/en_menus/icc/situations%20and%20cases/Pages/situations%20and%20cases.aspx (1. maj 2016)

McCalpin, Jermaine O. 2002. Historicity of Crisis: The Origins of the Congo War. V *African Stakes of the Congo War*, ur. Clark, John F, 33– 50.. New York: Palgrave MacMillan.

Miall, Ramsbothan, Woodhouse. 2011. *Contemporary Conflict Resolution*. Cambridge: Polity Press.

Muchai, Augusta. 2002. Arms Proliferation and the Congo War. V *African Stakes of the Congo War*, ur. Clark, John F, 185– 199.. New York: Palgrave MacMillan.

Mwaka Bwenge. 2006. Researching ethno – political conflicts and violence in the Democratic Republic of Congo. V *Researching Conflict in Africa*, ur. Elisabeth Porter, Gillian Robinson, Marie Smyth, Albrecht Schnabel, Eghosa Osaghe, 90– 109. New York: United Nations University Press.

Nizigiyimana, Désiré Louis. 2015. The Role of External Actors in Peace–Building and Democratization in Africa: A Comparative Study of Burundi, Rwanda and the Democratic Republic of Congo. V *International Journal of Humanities and Social Science*, Vol 5, No 9 (1), September 2015. Dostopno prek: http://www.ijhssnet.com/journals/Vol_5_No_9_1_September_2015/15.pdf (6. maj 2016)

Nzongola – Ntalaja, Georges. 1999. Crisis in the Great Lakes Region. V *Reflections on the Crisis in the Democratic Republic of Congo*, ur. Ibbo Mandaza, 3– 7. Harare, Sapes Books.

Nzongola – Ntalaja, Georges. 2003. *The Congo: From Leopold to Kabila*. London and New York: Zed Books.

Nest, Michael. 2006. The Political Economy of the Congo War. V *Democratic Republic of Kongo: Economic Dimensions of War*, ur. Michael Nest, Francois Grignon, Emizet F. Kisangani, 31– 62. London: Lynne Rienner Publishers.

MONUSCO. *MONUSCO mandate*. Dostopno prek:
<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/monusco/mandate.shtml> (22. marec 2016).

Ragin, Charles R. 1994. *Constructing Social Research*. Northwestern University, Pine forge Press.

Rupiya, Martin. 2002. A Political and Military Review of Zimbabwe's Involvement in the Second Congo War. V *African Stakes of the Congo War*, ur. Clark John F, 93– 105. New York: Palgrave MacMillan.

Rothschild, Joseph. 1991. Etničnost in država. V *Študije o etnonacionalizmu*, ur. Rudi Rizman, 165– 190. Ljubljana: Knjižna zbirka Krt.

Smith, Anthony. 1991. Genealogija narodov. V *Študije o etnonacionalizmu*, ur. Rudi Rizman, 51– 77. Ljubljana: Knjižna zbirka Krt.

Stavenhagen, Rodolfo. 1990. *The Ethnic Question: Conflicts, Development, and Human Rights*. Tokyo: United Nations University Press.

Stavenhagen, Rudolfo. 1998. *Ethnic conflicts and their Impact on International Society*. UNESCO. Oxford: Blackwell Publishers. Dostopno prek:
http://homepage.univie.ac.at/herbert.preiss/files/Stavenhagen_Ethnic_conflicts_international_impact.pdf. (20. februar 2016)

Stavenhagen, Rudolfo. 2013. The Emergence of Indigenous Peoples. *Springer Birefs on Pioneers in Science and Practice*, Texts and Protocols, Vol 3. Mexico: El Colegio de Mexico.

Sharpe, Kevin. 2000. *Wither Regional Peace and Security?: The Democratic Republic of Congo After the War*. African Century Publications Series.

Stenberg, Arild. 2007. *DR Congo: Presidential and Legislative Elections July – October 2006*. Oslo: Te Norwegian Centre for Human Rights/NORDEM. Dostopno prek:
<http://www.jus.uio.no/smr/english/about/programmes/nordem/publications/2007/0207.pdf> (15. marec 2016)

Shepherd, Ben. 2014. Beyond crisis in the DRC: The Dilemmas of International Engagement and Sustainable Change. Chatam House. *The Royal Institute for International Affairs*. Dostopno prek:

https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/field/field_document/20141222DRC_Research_Paper.pdf (24. januar 2016)

Scherrer, Christian P. 2002. *Genocide and Crisis in Central Africa: Conflict Roots, Mass Violence and Regional War*. Westport: Praeger Publishers.

Svet OZN za človekove pravice. 2008. *Report of the Human Rights Council on its 7th Session*, A/HRC/7, 78, 58 - 59. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G08/146/62/PDF/G0814662.pdf?OpenElement> (1. maj 2016)

Štravs Smilja. 2014. Kolonialna preteklost Belgije pod drobnogledom. *Delo*, 9. april. Dostopno prek: <http://www.delo.si/druzba/trip/kolonialna-preteklost-belgije-pod-drobnogledom.html> (3. marec 2016)

Thomson, Alex. 2004. *An Introduction to African Politics*. London and New York: Routledge.

Toš N., Hafner– Fink M. 1997. *Metode družboslovnega raziskovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Turner, Thomas. 2002. Angola's Role in the Congo War. V *African Stakes of the Congo War*, ur. Clark, John F, 75– 92. New York: Palgrave MacMillan.

UNFPA. 2015. *State of World Population 2015*. Dostopno prek: http://www.unfpa.org/sites/default/files/sowp/downloads/State_of_World_Population_2015_EN.pdf (27. marec. 2016)

UNCTAD. 2016. *Landlocked Developing Countries (LLDCs)*. Dostopno prek: <http://unctad.org/en/Pages/ALDC/Landlocked%20Developing%20Countries/UN-recognition-of-the-problems-of-land-locked-developing-countries.aspx> (29. februar 2016)

Union Européenne: Mission d'observation elettorale (EUEOM). 2011. *Press Release*. Dostopno prek: http://www.eueom.eu/files/pressreleases/other/eueom-rdc2011-press-release-29032012_en.pdf (25. marec .2016).

Vircoulon, Thierry. 2007. Beyond the Transition: The agenda of reconstruction and governance in the Democratic Republic of Congo. V *African Renaissance*, ur. Jidefor Adibe, 35– 40. Vol. 4 No.2, Quarter 2. London: Adonis & Abbey Publishers Ltd.

Videmšek, Boštjan. 2001. *Vojna terorja: deset let po 11. septembru: poročilo priče*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Varnostni svet OZN, 1999, Resolucija S/RES/1279. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1279\(1999\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1279(1999)) (22. marec 2016)

--- 2007. Twenty-third report of the Secretary –General *on the United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo*. Poročilo S/2007/156. Dostopno prek: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/DRC%20S2007156.pdf> (15. april 2016)

--- 2009. Resolucija S/RES/1888. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1888\(2009\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1888(2009)) (1. maj 2016)

--- 2010. Resolucija S/RES/1925. Dostopno preko: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1925\(2010\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1925(2010)) (22. marec 2016)

--- 2013. Resolucija S/RES/2098. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2098\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2098(2013)) (27. marec 2016)

--- 2015. *Report of the Secretary General on conflict– related sexual violence*. Poročilo S/2015/203. Dostopno prek: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2015_203.pdf (27. marec 2016)

Zartman, William I. 2005. *Cowardly Lions: Missed Opportunities to Prevent Deadly Conflict and State Collapse*. London: Lynne Publishers, Inc.

Zakon o ratifikaciji Rimskega statuta Mednarodnega kazenskega sodišča (MRSMKS). *Uradni list RS*, št. 101/2001, 13. 12. 2001. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2001-02-0084> (27. marec 2016)

ZDUS. *Družbene različnosti in neenakosti*. Dostopno prek: http://www.zdus-zveza.si/docs/VSEBINESTAR.%20IN%20SOC.%20POLO%C5%BDAJ/Druzbene_razlicnosti_in_neenakosti.pdf (27. april 2016)

Združeni narodi. 2016a *Zemljevid DRK*. Dostopno prek: <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/drcongo.pdf>, (18. december 2015)

--- 2016b. *Republic of the Congo: ONUC Background*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/onucB.htm> (28. marec 2016)

--- 2016c. Office of the Special Representative of the Secretary– General on Sexual Violence in Conflict. Dostopno prek: <http://www.un.org/sexualviolenceinconflict/about-us/about-the-office/> (1. maj 2016)

United Nations News Center. 2010. *Tackling sexual violence must include prevention, ending impunity – UN official*. Dostopno prek: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=34502#.VvZBT41hZOw> (26. marec 2016)

--- 2016. *UN welcomes ICC's first conviction for rape as war crime*. Dostopno prek: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=53523#.VvZHGo1hZy0> (22. marec 2016)

United Nations Peacemaker, 2003. *Inter-Congolese Negotiations: The Final Act (Sun City Agreement)*. Dostopno prek: <http://peacemaker.un.org/drc-suncity-agreement2003> (31. marec 2016)

U.S. Department of State, 2002. *Peace Agreement Between the Governments of the Republic of Rwanda and the Democratic Republic of the Congo on the Withdrawal of the Rwandan Troops from the Territory of the Democratic Republic of the Congo and the Dismantling of the Ex-Far and Interahamwe Forces in the Democratic Republic of the Congo (DRC) (Pretoria Agreement)*. Dostopno prek: <http://2001-2009.state.gov/t/ac/csbm/rd/22637.htm> (31. marec 2016)

US Department of State, Bureau of Democracy. 2013. *Human Rights and Labor. Country Reports on Human Rights for 2013*. Great Britain: Amazon.

Weiss, Herbert. 2000. *War and Peace in the Democratic Republic of Congo*. Current African Issues No. 22. Nordiska Afrikainstitutet 2000.

Weiss, Herbert. 2007. Voting for Change in the DRC. V *Journal of Democracy*, ur. Marc F. Plattner in Larry Diamond, 138– 151. April 2007, Vol. 18, No.2. Baltimore: John Hopking University Press.

Yin K., Robert. 1994. *Case Study Research: Design and Methods*, 2nd. edition, London, Sage Publications.

Williams, Christoper. Summer 2013. Explaining the Great War in Africa: How Conflict in the Congo Became a Continental Crisis. V *The Fletcher Forum of Worls Affairs*, 81– 100, Vol. 37:2. Dostopno prek: <http://www.fletcherforum.org/wp-content/uploads/2013/05/Williams-37-2.pdf>. (1. maj 2016)

PRILOGA: Globalni in inkluzivni sporazum o tranziciji v DRK (16. december 2002, Pretoria) – izvleček

(Vir: Issafrica, 2002)

1

INTER-CONGOLESE DIALOGUE

**POLITICAL NEGOTIATIONS ON
THE PEACE PROCESS AND
ON TRANSITION IN THE DRC**

GLOBAL AND INCLUSIVE AGREEMENT ON TRANSITION

IN

THE DEMOCRATIC REPUBLIC OF THE CONGO

Signed in Pretoria (Republic of South Africa)
on 16 December 2002

PREAMBLE

We, the various elements and entities involved in the Inter-Congolese Dialogue, Parties to this Agreement: the Government of the Democratic Republic of the Congo, the Congolese Rally for Democracy (RCD), the Movement for the Liberation of the Congo (MLC), the political opposition, civil society, the Congolese Rally for Democracy/Liberation Movement (RDC/ML), the Congolese Rally for Democracy/National (RCD/N), the Mai-Mai;

AWARE of our responsibilities towards the Congolese people, Africa and the international community;

CONSIDERING the Agreement on a ceasefire in the Democratic Republic of the Congo signed in Lusaka on 10, 30 and 31 July 1999;

CONSIDERING the relevant Resolutions of the UN Security Council concerning conflict in the Democratic Republic of the Congo;

CONSIDERING the Resolutions of the Inter-Congolese Dialogue which took place at Sun City (South Africa) from 25 February 2002 to 12 April 2002;

CALLING on the following persons to bear witness: His Excellency Mr Ketumile MASIRE, neutral facilitator in the Inter-Congolese Dialogue, His Excellency Mr Koffi ANNAN, Secretary-General of the United Nations Organisation, represented by His Excellency Mr Moustapha NIASSE, Special Envoy of the Secretary-General of the United Nations for the Inter-Congolese Dialogue, His Excellency Mr Thabo MBEKI, President of the Republic of South Africa and current Chairman of the African Union;

CONCLUDE this Global and Inclusive Agreement on Transition in the Democratic Republic of the Congo, by agreeing as follows:

I - CESSATION OF HOSTILITIES

1. The Parties to this Agreement and having armed forces, namely the Government of the DRC, the RCD, the MLC, the RDC-ML, the RCD-N, and the Mai-Mai, renew their commitment, in accordance with the Lusaka Agreement, the Kampala Withdrawal Plan, the Harare Sub-Agreement and the relevant Security Council Resolutions, to cease hostilities and to seek a peaceful and equitable solution to the crisis that the country is facing.
2. The Parties to this Agreement and having armed forces agree to commit themselves to the process of creating a restructured, integrated national army in accordance with the Resolution adopted on 10 April 2002 by the Plenary of the Inter-Congolese Dialogue (ICD) at Sun City.
3. The various elements and entities involved in the ICD, Parties to this Agreement (the Parties), namely the Government of the DRC, the RCD, the MLC, the political opposition, civil society, the RDC-ML, the RCD-N and the

Mai-Mai, agree to combine their efforts in the implementation of the Security Council Resolutions for a withdrawal of all foreign troops from the territory of the DRC and the disarming of the armed groups and militia and to safeguard the sovereignty and territorial integrity of the DRC.

4. The Parties agree to combine their efforts in order to achieve national reconciliation. To this effect, they decided to set up a government of national unity which will organise free and democratic elections after a period of transition the duration of which is fixed in this Agreement.
5. The Parties agree to take all the necessary measures to make the people and the leaders involved in the transition process feel secure both in Kinshasa and in the whole of the national territory. To this effect, measures will be taken to guarantee the security of the population, the institutions, the organisers and the main leaders of the different Parties to this Agreement and their armed forces.

II. TRANSITION OBJECTIVES

The principal transition objectives are:

1. the reunification and reconstruction of the country, the re-establishment of peace and the restoration of territorial integrity and State authority in the whole of the national territory;
2. national reconciliation;
3. the creation of a restructured, integrated national army;
4. the organisation of free and transparent elections at all levels allowing a constitutional and democratic government to be put in place;
5. the setting up of structures that will lead to a new political order.

III - TRANSITION PRINCIPLES

1. To guarantee a peaceful transition, the Parties shall participate in the political administration of the country during the period of transition. The institutions that will be set up during the transition shall ensure appropriate representation of the eleven provinces of the country and of the different tendencies within the political and social forces. In particular, provision shall be made for appropriate representation of women at all levels of responsibility.
2. To ensure the stability of the transitional institutions, the President, the Vice-Presidents and the Presidents of the National Assembly and the Senate shall remain in office during the whole transitional period, unless they resign, die, are impeached, or convicted for high treason, misappropriation of public funds, extortion or corruption.
3. The Parties shall reaffirm their support for the Universal Declaration of Human Rights, the International Pact on Civil and Political Rights of 1966, the International Pact on Economic and Socio-Cultural Rights of 1966, the African Charter on Human Rights and the Rights of Peoples of 1981, and duly ratified international conventions. From that standpoint, they shall undertake to strive during the transitional period for a system that will respect democratic values, human rights and fundamental liberties.
4. The transitional institutions shall be based on the principle of the separation of the executive, legislative and judicial powers.
5. The transitional institutions shall be run on the basis of consensus, inclusiveness and the avoidance of conflict.
6. The division of responsibilities within transitional institutions and at different State levels shall be done on the basis of the principle of inclusiveness and equitable sharing between the various elements and entities involved in the Inter-Congolese Dialogue, in accordance with criteria such as ability, credibility and integrity and in a spirit of national reconciliation. Provision is made in the Annex to this Agreement for the modalities of the implementation of the principle of inclusiveness.
7. The allocation among the different Parties of posts within the transitional government and, in particular, within the government committees shall be as equitable as possible in terms of the number and the importance of the ministries and government posts. A balance should be sought between the committees themselves. The allocation of posts within each committee shall be done by the signatory Parties according to an order of priority guaranteeing a general balance between the Parties.
8. To achieve national reconciliation, amnesty shall be granted for acts of war, political and opinion breaches of the law, with the exception of war crimes, genocide and crimes against humanity. To this effect, the transitional national assembly shall adopt an amnesty law in accordance with universal principles and international law. On a temporary basis, and until the amnesty law is

adopted and promulgated, amnesty shall be promulgated by presidential decree-law. The principle of amnesty shall be established in the transitional constitution.

IV - DURATION OF THE TRANSITION

The period of transition shall come into effect from the investiture of the transitional government. The election of the new President shall mark the end of the transitional period. The election of the President shall take place after the legislative elections. The elections shall be held within the 24 months following the beginning of the transitional period. Because of problems specifically linked to the organisation of the elections, this period may be extended by six months, renewable once for a period of six months, if circumstances so require, on the recommendation of the Independent Electoral Commission and by a well-founded joint decision of the National Assembly and the Senate.

V - TRANSITIONAL INSTITUTIONS

During the transitional period, a transitional Executive, a transitional Parliament consisting of a National Assembly and a Senate, a judiciary composed principally of the existing courts and tribunals, and institutions supporting democracy shall be formed under the conditions specified in the transitional constitution.

The transitional institutions shall be as follows:

- the President of the Republic;
- the Government;
- the National Assembly;
- the Senate;
- the courts and tribunals.

In addition to the above institutions, the following Institutions supporting democracy shall be set up:

- the Independent Electoral Commission;
- the National Watchdog on Human Rights;
- the Media Authority;
- the Truth and Reconciliation Commission;
- the Committee on Ethics and the Fight against Corruption.

1. THE EXECUTIVE POWER

A. The President

- a. The President of the Republic shall be the Head of State. He shall represent the nation. He shall see to it that the transitional constitution is observed. The

President of the Republic shall be the supreme commander of the armed forces. He shall chair the Defence Council. He shall convene and chair Cabinet meetings every fortnight. He shall remain in office until the end of the transitional period.

- b. The duties and powers of the President of the Republic shall be as follows:
 - b.1 He shall promulgate laws.
 - b.2 He shall appoint and dismiss ministers and deputy ministers, at the instigation of the elements and entities involved in the ICD.
 - b.3 He shall accredit ambassadors and special envoys to foreign countries and international organisations. He shall grant accreditation to foreign ambassadors and special envoys.
 - b.4 In accordance with this Agreement and the Annexes thereto, he shall appoint:
 - senior public servants;
 - army and police officers, after consultation with the Defence Council;
 - provincial governors and deputy governors;
 - the Governor and Deputy Governors of the Reserve Bank;
 - ambassadors and special envoys;
 - members of the Magistrates' Council;
 - state representatives in public enterprises and parastatals.
 - b.5 On the advice of the Magistrates' Council, he shall appoint and dismiss judges and public prosecutors, after informing the Government accordingly.
 - b.6 He shall confer the ranks of national orders and decorations in accordance with the law.
 - b.7 He shall have the right to remit, commute or reduce penalties after informing the government accordingly.
 - b.8 He can declare war and a state of siege or emergency following a Cabinet decision after the agreement of both Chambers of Parliament.
- c. The duties of the President of the Republic shall be terminated by resignation, death, impeachment, conviction for high treason, embezzlement, misappropriation of public funds, extortion or corruption. In the case of resignation, the element to which the President of the Republic belongs shall present his substitute to the National Assembly for confirmation within seven days. The Vice-President from the Government element shall provide the acting president. The conditions for the implementation of this provision shall be set out in the transitional constitution.

D. The Government

- k. The government shall consist of the President of the Republic, the Vice-Presidents, the ministers and deputy ministers. The ministerial portfolios shall be allocated among the elements and entities involved in the Inter-Congolese Dialogue under the conditions and according to the criteria set out in Annex 1 to this Agreement.
- l. The government shall determine and conduct the policy of the nation in accordance with the Resolutions of the Inter-Congolese Dialogue.
- m. The government shall have full responsibility for the conduct of public affairs and shall be accountable to the National Assembly under the conditions set out in the transitional constitution. However, during the whole transitional period, the National Assembly may not vote in favour of a motion of censure of the government as a whole.
- n. Government or Cabinet meetings shall be chaired by the President of the Republic or in his absence, or if he should so decide, by one of the Vice-Presidents, in rotation.
- o. The government shall be consulted by the President of the Republic on the matters mentioned under points A/b/b4 (i) and (v) above.
- p. While in office, the members of government may not by themselves nor through a third party buy or rent anything belonging to the State. They shall be obliged, from the day of taking office and on expiry thereof to declare all their belongings in writing and on their word to the National Assembly.
- q. The term of office of ministers and deputy ministers shall be terminated in the case of their resignation, dismissal, death, impeachment, conviction for high treason, or in the case of misappropriation of public funds, extortion or corruption. Where a vacancy arises, the element or entity of the ICD from which the minister or deputy minister concerned comes shall present his successor to the President of the Republic. The conditions for the implementation of this provision shall be specified in the transitional constitution.
- r. A general secretariat of the government shall assist the President and the Vice-Presidents in the coordination of government action. It shall prepare the meetings, the work and all the matters to be discussed between the President and the Vice-Presidents and at Cabinet level.
- s. The transitional Executive shall work together, in the spirit of a government of national unity and on the basis of a common government programme founded on the Resolutions adopted within the ICD.

2 - THE LEGISLATIVE POWER

The transitional Parliament shall consist of two Chambers: the National Assembly and the Senate.

- a. The National Assembly shall be the legislative body during the transitional period. It shall exercise the powers and functions set out in the transitional constitution which forms an integral part of this Agreement.
- b. The National Assembly shall consist of 500 members. The members of the National Assembly shall be called deputies. The minimum age for a deputy shall be 25 years by the date of appointment. The deputies shall be entitled to an equitable monthly salary that will allow them to be independent and to leave honourably at the end of their term of office.
- c. The deputies shall be appointed by their elements and entities within the ICD under the conditions set out in the Annex to this Agreement. All the elements and entities shall ensure a balanced provincial representation within their group.
- d. The Bureau of the National Assembly shall consist of a chairman, three deputy chairmen, a rapporteur and three assistant rapporteurs. Each of them shall come from a different element or entity.
- e. The Senate shall play the role of a mediator in a case of conflict between the institutions. The Senate shall prepare the draft of a post-transition constitution. It shall have a legislative function together with the National Assembly in all matters concerning citizenship, decentralisation, the electoral process and the institutions supporting democracy.
- f. The Senate shall consist of 120 members. The members of the Senate shall be called senators. The minimum age for a senator shall be 40 years by the date of appointment. The senators shall be entitled to an equitable monthly salary that will allow them to be independent and to leave honourably at the end of their term of office.
- g. The senators shall be appointed by their elements and entities within the ICD under the conditions set out in the Annex to this Agreement. The Senate shall be constituted in such a way as to be representative of all the provinces.
- h. The Bureau of the Senate shall consist of a chairman, three deputy chairmen, a rapporteur and three assistant rapporteurs, as provided for in this Agreement. Each of them shall come from a different element or entity.
- i. The duties of the Presidents of the National Assembly and the Senate shall be terminated in the case of their resignation, death, impeachment, conviction for high treason, or in the case of misappropriation of public funds, extortion or corruption.

3 - THE JUDICIAL POWER

- a. The Parties reaffirm the need for an independent judiciary. The Magistrates' Council shall constitute the disciplinary jurisdiction for judges. It shall keep an eye on the career of judges and on safeguarding their independence.
- b. The organisation of the judiciary shall be set out in the transitional constitution and in a law.
- c. The first president of the Supreme Court of Justice, the public prosecutor and the auditor general of the armed forces shall be appointed as soon as possible after the signing of this Global and Inclusive Agreement, with due regard for a national balance, according to a mechanism to be determined by the Parties.

4 - THE INSTITUTIONS SUPPORTING DEMOCRACY

- a. The following Institutions supporting democracy shall be created:
 - the Independent Electoral Commission;
 - the Media Authority;
 - the Truth and Reconciliation Commission;
 - the National Watchdog on Human Rights;
 - the Committee on Ethics and the Fight against Corruption.
- b. The organisation, functioning and powers of the institutions supporting democracy shall be established by law.
- c. The duties of the presidents of institutions supporting democracy shall go to the civil society component. The presidents of institutions supporting democracy shall have the status of minister. The institutions supporting democracy shall function independently of the transitional government. The duties of the presidents of institutions supporting democracy shall be terminated in the case of their resignation, death, impeachment, conviction for high treason, or in the case of misappropriation of public funds, extortion or corruption. Where a term of office is terminated, the element to which the president of one of the institutions belongs shall present its substitute to the National Assembly for confirmation within seven days.

VI - THE ARMY

- a. A meeting of the staff of the FAC, RCD, MLC, RCD-N, RCD-ML and Mai-Mai shall be convened before the setting up of the transitional government. It shall develop the military mechanism entrusted with the training of the other staff up to the level of military regions.

- b. A Defence Council shall be set up. This Council shall be chaired by the President of the Republic and, in his absence, by the Vice-President whose responsibilities include Defence.
- c. The Defence Council shall be composed as follows:
 - the President of the Republic;
 - the four Vice-Presidents;
 - the Minister of Defence;
 - the Minister of the Interior, Decentralisation and Security;
 - the Minister of Foreign Affairs;
 - the Army Chief of Staff (his deputies may also be invited);
 - the Chiefs of Staff of the Air Force, Army and Navy.
- d. The Defence Council shall give its assent to a declaration of a state of siege, a declaration of a state of emergency or a declaration of war.
- e. The Army and National Defence Law shall establish the responsibilities and the functioning of the Defence Council.
- f. The Defence Council shall give advice particularly on the following matters:
 - the setting up of a restructured and integrated national army;
 - the disarming of armed groups;
 - supervising the withdrawal of foreign troops;
 - the drafting of defence policy.
- i. The conditions for the implementation of the provisions regarding the army shall be established by law.

VII - FINAL PROVISIONS

- a. The transitional constitution shall be drafted on the basis of this inclusive Agreement on transition in the DRC and shall form an integral part thereof.
- b. The Parties shall accept as obligatory the appended Annexes that constitute an integral part of this Agreement.
- c. The Parties shall agree to set up a mechanism for the implementation of this Agreement.
- d. This Global and Inclusive Agreement shall come into force on the date of its adoption by the ICD. The transitional constitution that will be adopted by the ICD shall come into force on the date of its promulgation by the President of the Republic.
- e. The Parties shall undertake to implement this Agreement in good faith, to observe its provisions and to participate in all the institutions, structures and committees that will be set up in accordance with its provisions. The Parties